

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Noora Hakala

Sadutus tuo mielikuvituksen esiin

Lapsen maailman ja tarinallisuuden ymmärtäminen sadutusmenetelmän avulla

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Noora Hakala

Työn nimi: Sadutus tuo mielikuvituksen esiin: Lapsen maailman ja tarinallisuuden ymmärtäminen sadutusmenetelmän avulla.

Ohjaaja: Arja Hemminki, lehtori, YTT

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 83

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyö on lapsilähtöinen tutkimus, jonka tavoitteena on tutkia lasten mielikuvitusta ja lapsen maailmaa sekä tarinallisuutta sadutusmenetelmän keinoin. Opinnäytetyö tuottaa merkityksellistä tietoa lapsista varhaiskasvatuksen ammattilaisille ja muille aikuisille ja pyrkii lisäämään ymmärrystä lapsen maailmaa kohtaan.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena yhteistyössä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Aineisto kerättiin toiminnallisesti saduttamalla 3–5-vuotiaita lapsia eräässä päiväkodissa. Satuja kertyi yhteensä 23. Satuja analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tarinallisuutta tutkittiin lasten ikävuosien mukaisesti. Saduista poimittiin tarinankerronnan elementtejä ja tarinatyypppejä. Lisäksi sadutustilanteita havainnoitiin ja lapsilta kysyttiin, miltä sadutus heistä tuntui.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että lapsilla on rikas mielikuvitus. Saduissa tuli esiin sekä todellisia että tarunomaisia henkilöitä ja hahmoja, paikkoja ja tapahtumia. Useissa saduissa oli myös televisiosta ja leikeistä tuttuja hahmoja. Tulokset osoittavat, että lapsen mielikuvituksessa yhdistyy todelliset ja kuvitteelliset asiat. Saduissa näyttäytyi myös lapsen ainutlaatuisen maailma, jossa kaikki on mahdollista. Lasten tarinallisuudessa on nähtävissä eroja erityisesti kolmevuotiaiden ja 4–5-vuotiaiden saduissa. Vanhempien lasten tarinat ovat pidempiä ja strukturoidumpia, ja niissä alkaa näkyä juonellisuutta sekä syy-seuraussuhteita. Lapset käyttävät tarinoissaan myös yleisiä tarinankerronnan elementtejä. Yleisimpiä tarinatyypppejä olivat eläintarinat, seikkailulliset tarinat, sankaritarinat ja draamalliset tarinat. Sadut jakautuivat selkeästi myös todentuntuisiin ja tarunomaisiin tarinatyypppeihin. Sadutus todettiin soveltuvaksi menetelmäksi tutustua lapseen ja kurkistaa lapsen maailmaan. Lapset kokivat sadutuksen pääosin positiivisesti. Sadutus oli lapsille uusi menetelmä, mutta lapset yllättivät ennakkoluulottomuudellaan ja innokkuudellaan. Sadutustilanteissa korostui aidon kohtaamisen ja saduttajan roolin merkitys.

¹ Asiasanat: mielikuvitus, lapsen maailma, sadutus, tarinallisuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Noora Hakala

Title of thesis: Story-Crafting Brings Out Imagination: Understanding the Child's World and Narrativity through a Story-Crafting.

Supervisor: Arja Hemminki, PhD, Principal Lecturer

Year: 2021

Number of pages: 83

Number of appendices: 2

This thesis is a child-oriented research of children's imagination, child's world and narrativity using the story-crafting method. The thesis provides significant information about children to early childhood educators and other adults and aims to increase the understanding towards the child's world.

The thesis is a qualitative research, and it was made in cooperation with the early childhood education in the city of Seinäjoki. The material was collected using the story-crafting method with 3-5-year-old children in one kindergarten. There was a total of 23 stories that were analyzed using data-oriented content analysis. The narrativity was studied according to children's ages. Elements of storytelling and different types of stories were also studied. Observations were made during story-crafting and the children were asked about their feelings after.

The results show that children have diverse imagination. Children used both real and imaginary characters, places, and events in their stories. There were also characters from children's television programs and toys. This demonstrates that children combine real and imaginary things in their imagination. The stories describe children's unique world where everything is possible. The results of narrativity showed that there are differences in 3-year-old and 4-5-year-old children's stories. Older children tell longer and more structured stories that have a plot and causal connections. Children also use typical elements of storytelling. Most common types of stories divided in realistic and unrealistic stories and other types included for example animals or heroes. Story-crafting was discovered to be suitable for studying this subject. The children were open-minded, although it was a new method for them, and they had mainly positive experiences. As an adult, it was important to pay attention to your own role in story crafting.

¹ Keywords: imagination, child's world, storycrafting method, narrativity

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	1
Thesis abstract	2
SISÄLTÖ	3
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	5
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Aiheen valinta.....	9
2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	10
2.3 Aiemmat tutkimukset	12
3 MIELIKUVITUS JA LEIKKI	14
3.1 Mitä mielikuvitus on?	14
3.2 Aikuiset reagoivat mielikuvitukseen eri tavoin.....	15
3.3 Lapsen maailma	17
3.4 Leikin merkitys lapsen elämässä	18
3.4.1 Leikki varhaiskasvatuksessa	19
3.4.2 Aikuisen rooli leikin mahdollistajana ja leikkiin osallistujana.....	21
3.4.3 Leikki lapsen kehityksessä.....	22
3.5 Kehityopsykologian näkemyksiä leikistä ja mielikuvituksesta.....	24
4 SADUTUS MENETELMÄNÄ	27
4.1 Lasten tarinallisuus	27
4.2 Sadutusmenetelmän perusta.....	30
4.3 Sadutuksen toteuttaminen.....	33
4.4 Sadutusmenetelmä tutkimuksessa ja sadutuksen tuottama tieto.....	34
4.5 Piirrokset kertovat mielikuvituksesta.....	36
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	37
5.1 Laadullinen tutkimus.....	37

5.2	Toiminnallisesti kerätty tutkimusaineisto ja aineiston analysointi	38
5.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	42
6	TUTKIMUSTULOKSET	45
6.1	Lasten mielikuviutus ja lapsen maailma	45
6.1.1	Saduissa esiintyvät hahmot ja henkilöt	45
6.1.2	Satujen ympäristöt ja tapahtumapaikat	53
6.1.3	Satujen tapahtumat	56
6.2	Tarinallisuus saduissa	62
6.3	Satujen tarinatyyppit	64
6.4	Lasten kokemukset sadutuksesta	65
6.5	Havainnot sadutustilanteista	66
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	69
8	POHDINTA	74
	LÄHTEET	77
	LIITTEET	83

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo

Kuva 1. Piirros 1.	47
Kuva 2. Piirros 2.	47
Kuva 3. Piirros 3.	48
Kuva 4. Piirros 4.	48
Kuva 5. Piirros 5.	50
Kuva 6. Piirros 6.	51
Kuva 7. Piirros 7.	52
Kuva 8. Piirros 8.	52
Kuva 9. Piirros 9.	54
Kuva 10. Piirros 10.	55
Kuva 11. Piirros 11.	57
Kuva 12. Piirros 12.	58
Kuva 13. Piirros 13.	59
Kuva 14. Piirros 14.	60
Kuva 15. Piirros 15.	61
Kuva 16. Piirros 16.	62
 Kuvio 1. Aikuisten reaktiot mielikuvitukseen.	 17
Kuvio 2. Mielikuvituksen ja todellisuuden yhteydet.	25

Kuvio 3. Tarinankerronnan kehityksen vaiheet lapsen iän mukaisesti.	29
Kuvio 4. Sadutusmenetelmän kuusi ulottuvuutta.	32
Kuvio 5. Lasten ajatuksia sadutuksesta.	65
Taulukko 1: Satujen hahmot ja henkilöt	46
Taulukko 2: Satujen hahmot ja henkilöt	49
Taulukko 3: Satujen ympäristöt ja tapahtumapaikat	53
Taulukko 4: Satujen tapahtumat	56
Taulukko 5: Satujen tapahtumat	58

1 JOHDANTO

Lapsuus on ainutlaatuinen elämänvaihe. Lapsilla on rikas mielikuvitus, jolla he luovat omaa maailmaa ja kulttuuriaan. Mielikuvitus on usein lähtökohta lasten omaan toimintaan. Sen avulla lapset esimerkiksi luovat tarinoita ja keksivät leikkejä. Vastavuoroisesti mielikuvitus kehittyy lapsen käyttäessä sitä. Leikki kuuluu lapsuuteen ja sillä on merkittävä rooli lapsen elämässä. Leikki on lapselle ominainen tapa nähdä maailmaa ja kokeilla uusia asioita mielikuvituksen kautta. Lapsilla on lisäksi omanlainen näkemyksensä ympäröivästä maailmasta, ja he kokevat asioita eri tavoin kuin aikuiset. Ihmiselle on ominaista tarinallisuus ja kiinnostus tarinoita kohtaan. Myös lapset kertovat tarinoita ja lasten tarinoissa on heidän ikäistensä kerronnalle ominaisia piirteitä. Lapset tuottavat jatkuvasti omaa kulttuuriaan käyttämällä mielikuvitustaan ja luovuuttaan. Aikuisten tehtävä on kunnioittaa lasten maailmaa ja mielikuvitusta sekä taltioida lastenkulttuuria.

Opinnäytetyö on tutkimus lasten mielikuvituksesta ja lapsen maailmasta. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa. Aineisto on kerätty eräässä päiväkodissa saduttamalla 3–5-vuotiaita lapsia. Sadutus on menetelmä, jossa lasta kehoitetaan kertomaan satu tai tarina. Satu kirjoitetaan ylös ja valmis satu luetaan lapselle, jonka jälkeen hänelle annetaan vielä mahdollisuus muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluaa. Sadutuksen tarkoitus on saada lasten ääni kuuluviin kohtaamalla lapsi aidosti ja kuuntelemalla, mitä hänellä on kerrottavanaan. (Karlsson 2014, 18–19.) Sadut tuovat myös esiin lasten tarinallisuutta ja tarinankerronnan elementtejä. Tarinallisuuden tarkastelu auttaa näkemään tapoja, joilla lapset jäsentelevät asioita ajatuksissaan ja miten tarinankerronta etenee 3–5-vuotiailla lapsilla. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole kuitenkaan arvioida lasten mielikuvitusta tai tehdä siitä yksiselitteisiä päätelmiä, vaan tuottaa aikuisille tietoa lapsen maailmasta ja siitä, miten lapset näkevät asioita. Tarkoitus ei ole myöskään arvioida tarinankerronnan taitoja vaan tuoda lasten tarinallisuutta esiin. Opinnäytetyö on siis pikemminkin katsaus lapsen maailmaan, ja se raottaa kasvattajille ja muille aikuisille ovea lasten mielikuvitukseen ja ajatteluun sekä tarinallisuuteen. Sitä kautta tavoitteena on ymmärtää lapsia yhä paremmin ja lisätä arvostusta lapsen maailmaa kohtaan.

Tulevana varhaiskasvatuksen opettajana arvostan luovuutta, satuja ja leikkiä sekä niille annettua aikaa päiväkodin arjessa. Luovuuttaan käyttäessään lapsi käyttää myös

mielikuvitustaan. Varhaiskasvatuksessa on mielestäni myös tärkeää kuulla lapsen ääni ja ottaa se huomioon toiminnan suunnittelussa. Pedagogiikkaa tulisi toteuttaa lapsille mieluisilla tavoilla ja ottaa lapsia mukaan suunnitteluun. Jotta kasvattajat ja muut aikuiset voisivat ymmärtää mielikuvituksen merkitystä ja lasten toimintaa paremmin, on tärkeää oppia ymmärtämään lapsia eri keinoin. Tässä opinnäytetyössä ymmärrystä pyritään lisäämään sadutusmenetelmän avulla. Opinnäytetyö antaa itselleni valmistuvana sosionomina ja varhaiskasvatuksen opettajana merkityksellistä tietoa lapsen maailmasta, jonka myötä opin ymmärtämään lapsia yhä paremmin sekä käyttämään sadutusmenetelmää lasten kanssa.

Opinnäytetyö koostuu useammasta eri osasta. Ensin pohjustan tutkimusta kertomalla sen lähtökohdista. Sen jälkeen kahdessa teorialuvussa käsitellään mielikuvitusta ja leikkiä sekä sadutusta menetelmänä. Tutkimusosiossa kerrotaan tutkimuksen toteuttamisesta ja aineistonkeruusta sekä tutkimuksen tuloksista. Lopuksi tuon esiin johtopäätökset ja omaa pohdintaani tutkimuksen pohjalta.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimuksen lähtökohtia. Ensin esittelen ja perustelen aiheeni valintaan johtaneita tekijöitä. Kerron myös tutkimuksen tavoitteista ja tutkimuskysymyksistä. Lisäksi otan esiin hieman aiempaa tutkimustietoa aiheeseeni liittyvistä tutkimuksista ja niiden tuloksista.

2.1 Aiheen valinta

Sosionomin opintojeni alusta lähtien olen ollut varma siitä, että haluan sisällyttää opintoihini varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyteen vaadittavat varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan opinnot. Opiskellessani varhaiskasvatusta aloin kiinnostumaan lasten leikeistä ja niiden merkityksestä lapsen kasvuun ja kehitykselle. Ensimmäisessä harjoittelussani havainnoidessani lasten toimintaa huomasin usein miettiväni, miten hienoja ajatuksia ja ideoita lapsilla on. Pohdin muun muassa sitä, mistä lapset ovat oppineet tai keksineet monia asioita, joita heidän puheissaan ja leikeissään tuli ilmi. Näin lasten mielikuvitus alkoi kiinnostamaan minua ja totesin mielikuvituksen olevan lähtökohta kaikkeen lasten toimintaan, kuten leikkiin. Lapset elävät omanlaisessa maailmassaan, joka eroaa aikuisten maailmasta paljon, ja siksi aikuisilla on joskus vaikeaa ymmärtää lasten ajatuksia ja toimintaa. Valitsin tämän opinnäytetyöni aiheeksi, jotta voisin tuoda lasten mielikuvituksen tuottamia asioita esiin ja ymmärtää itse sekä auttaa muita aikuisia ja kasvattajia ymmärtämään lapsen maailmaa yhä paremmin. Koska olen keksinyt opinnäytetyön aiheen itse ja koen sen itselleni tärkeäksi, sitouduin opinnäytetyöhön jatkuvalla mielenkiinnolla koko prosessin ajan.

Aiheeni valintaa perustelen nyky-yhteiskunnan ajankohtaisella huolella siitä, onko lasten leikit vähenemässä ja sitä kautta lasten mielikuvitus heikentymässä. Huolta lisää myös lasten lisääntynyt digitaalisten laitteiden käyttö ja niiden vaikutukset lasten hyvinvointiin ja kehitykseen. Muun muassa Juusola (2020) on kirjoittanut leikkiä tutkineen luokanopettaja Maija Hintikan huolesta, jonka mukaan lasten mielikuvitusleikit ovat vuosien aikana vähentyneet. Niiden tilalle on tullut digitaalista sisältöä tai aikuisten keksimää toimintaa, joten aikaa tai mahdollisuuksia syvään leikkiin on yhä vähemmän. Pitkäkestoiset syvien leikkien ja satukirjojen lukemisen vähentyminen ovat esimerkkejä tekijöistä, jotka voivat vaikuttaa lasten kehitykseen heikentämällä sanavarastoa sekä kuvittelukykyä ja ajattelua. Vastuun hän näkee

olevan aikuisilla, joiden tehtävä on ymmärtää leikin merkitys ja antaa sille aikaa. Aikuisen ei myöskään saa arvostella leikkiä tai nauraa sille, vaan osoittaa arvostustaan. Ajatus kiteytyy siihen, että mielikuvitusrikkaat leikit kehittävät lapsen sisäistä maailmaa ja leikissä oppii monia myöhemmin elämässä tarvittavia taitoja. Myös Jantunen, Suutarla ja Heino (2019, 200–202) kirjoittavat siitä, että nykyaikana lapset leikkivät vähemmän kuin ennen ja viettävät paljon aikaa ruudun edessä. He huomauttavat, että vaikka digitaalisissa peleissä ja leluissa on samanlaisia piirteitä kuin leikissä, ne eivät vastaa perinteistä leikkiä. Niistä puuttuu ihmiselle ominainen vuorovaikutuksellinen sosiaalisuus, tunteellisuus ja luovuus. He korostavat myös sitä, että leikki auttaa ihmistä löytämään syvimmän olemuksensa ja elämäntehtävänsä. Leikillä on henkilökohtainen rooli lapsen kasvaessa itsekseen.

Vuonna 2019 varhaiskasvatuksessa oli yhteensä 253 727 lasta, eli noin 77 prosenttia silloin 0–6-vuotiaista lapsista (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL 2020). Näin monesta lapsesta varhaiskasvattajat ovat vastuussa päivittäin, ja siksi on mielestäni tärkeää, että kasvattajat ymmärtävät lapsia. Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettisissä ohjeissa yhdeksi periaatteeksi listataan lasten osallisuuden mahdollistaminen, jonka mukaan opettaja huomioi ja havainnoi jokaista ryhmän lasta, tukee heidän osallisuuttaan kaikessa toiminnassa sekä antaa heille mahdollisuuden vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Varhaiskasvatuksen opettajien liitto 2020). Nykyaikana lapsitutkimus on siirtymässä lasta osallistaviin menetelmiin. Tutkimuksia ei tehdä enää aikuisten näkökulmista, vaan niissä pyritään selvittämään lasten omia ajatuksia ja mielipiteitä. Opinnäytetyössäni haluan tukea tätä uutta näkökulmaa ja kerätä tutkimukseni aineiston osallisuutta tukevalla sadutusmenetelmällä. Mielenkiintoni sadutusta kohtaan nousi eräällä opintojaksolla, jossa kuulin siitä ensimmäisen kerran. Menetelmä tuntui mielestäni hyvältä tavalta muodostaa yhteys lapsiin ja saada heidän äänensä kuuluviin. Siksi valitsin sen myös opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmäksi.

2.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa lapsen mielikuvituksesta ja lapsen maailmasta, jotta kasvattajat ja muut aikuiset voisivat ymmärtää lapsia yhä paremmin. Minulle on tutkimuksessa erityisen tärkeää, että se on lapsilähtöinen. Karlsson (2012, 21–22) kertoo lapsilähtöisyyden käsitteellä olevan eri konteksteissa erilaisia määritelmiä, mutta yleisesti sen määrittelyssä korostuu lapsen omien tarpeiden, kiinnostuksen kohteiden ja aktiivisuuden

huomioiminen. Hänen mukaansa lapsilähtöisyyden käsite tulisi kuitenkin aina konkretisoida. Tässä tutkimuksessa lapsilähtöisyys tarkoittaa sitä, että lapset ovat aktiivisia toimijoita tutkimusaineiston tuottajina ja tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita juuri siitä, mitä lapset itse kertovat. En halunnut tehdä tutkimusta aikuisten näkökulmasta esimerkiksi haastattelemalla kasvattajia. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia asioita lapsen mielikuvituksesta ja maailmasta tulee esiin ja miten lasten tarinallisuus näyttäytyy satujen muodossa sekä miten lapset kokevat sadutuksen. Tutkimuksen tavoitteen kannalta on siis selvää, että lapset tuottavat tutkimusaineiston, ja käyttämällä sadutusta tämä voidaan varmistaa.

Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa, joten aineisto kerättiin saduttamalla 3–5-vuotiaita lapsia kahdesta eri lapsiryhmästä eräässä päiväkodissa Seinäjoella. Sadutusmenetelmää, sen käyttöä ja hyötyjä kuvaan tarkemmin opinnäytetyön neljännessä luvussa Sadutus menetelmänä. Lisäksi lapset saavat halutessaan piirtää sadustaan kuvan joko ennen satua, sadun aikana tai sen jälkeen. Lopuksi kysyn lapsilta, miltä sadutus heistä tuntui. Satujen pohjalta tarkastellaan myös lasten tarinallisuutta ja sitä, millaisiin tarinatyyppeihin lasten kertomukset jakautuvat. Lisäksi tutkin omia havaintojani sadutustilanteista kirjaamalla niitä ylös.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia asioita lasten mielikuvituksesta ja lasten maailmasta saduissa ja piirroksissa tulee esiin?
2. Millaisia henkilöitä ja hahmoja, tapahtumapaikkoja ja tapahtumia saduissa esiintyy?
3. Millaisia satuja tai tarinoita sadutuksessa syntyy ja miten lasten tarinallisuus näyttäytyy satujen muodossa?
4. Miten lapset kokivat sadutuksen?

Tutkimuskysymysten vastausten perusteella varhaiskasvattajat ja muut aikuiset voivat ymmärtää lapsia paremmin. Tulokset antavat tietoa siitä, mitä lapset ajattelevat ja miten he jäsentelevät asioita mielessään. Tulokset tuovat esiin lasten merkityksellisiksi kokemia

asioita, mikä auttaa kasvattajia suunnittelemaan toimintaa lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan.

2.3 Aiemmat tutkimukset

Etsiessäni aikaisempia tutkimuksia opinnäytetyöhöni aiheista, en löytänyt yhtäkään juuri samankaltaista tutkimusta. Leikistä on tehty paljon tutkimuksia ja opinnäytetöitä, mutta ne käsittelevät useimmiten leikin kehitystä, sen eri vaiheita tai ovat oppaita leikin tukemiseen. Mielikuvituksesta löytyy hyvin vähän tutkimuksia, ja yleensä sitä on vain sivuttu leikkiin tai luovuuteen keskittyneissä tutkimuksissa. Tämä johtuu varmasti siitä, että mielikuvitusta itsessään on haastavaa tutkia. Siksi kutsun myös omaa opinnäytetyötäni katsaukseksi lapsen mielikuvitukseen ja lapsen maailmaan, enkä tee tutkimuksen pohjalta yksiselitteisiä johtopäätöksiä mielikuvituksesta, vaan pyrin tutkimuksen pohjalta luomaan ymmärrystä lapsen maailmaa kohtaan.

Patrick Vena (2019) on kirjoittanut pro gradu -tutkielman lasten vapaasta leikistä luovuuden kenttänä. Aineiston hän on kerännyt videoimalla 3–5-vuotiaiden lasten leikkejä, joista hän on analysoinut puhetta leikeissä. Tutkimuksen tavoite oli saada teoreettisesti syvempää tietoa leikin merkityksestä. Tuloksissa luovuus näkyi leikissä lapsen aiempien ja uusien kokemusten sulautumisena toisiinsa. Puheiden perusteella todettiin, että leikissä asioita selostetaan, nimetään ja ideoidaan. Pro gradulla oli samanlaisia piirteitä opinnäytetyöni kanssa. Molemmissa tutkimuksissa ollaan kiinnostuneita mielikuvituksesta ja tutkittavat lapset ovat samanikäisiä. Suurin ero on siinä, että pro gradussa tutkittiin leikkiä ja tässä opinnäytetyössä tutkimus painottuu mielikuvitukseen. Myös aineistonkeruumenetelmät eroavat toisistaan. Salla Hiltunen (2018) on puolestaan luokanopettajan koulutuksen pro gradu -tutkielmassaan selvittänyt ensimmäisen luokan oppilaiden ajatuksia leikistä saduttamalla heitä. Hän on tutkinut aineiston pohjalta sitä, millaisia käsityksiä lapsilla on vuorovaikutuksen ja leikin yhteydestä, vapaaehtoisuuden ja mielikuvituksen yhteydestä leikkiin sekä emotionaalisuuden ja leikin yhteyttä. Johtopäätöksenä tutkimuksessa syntyi ajatus, että lapsilla on monia käsityksiä leikistä. Muun muassa leikkikaverit koettiin tärkeiksi, ja tunteet kuuluivat lasten mukaan leikkeihin. Tutkimuksessa on samanlaisia piirteitä kuin omassani, mutta tutkimukseen osallistuneet lapset ovat olleet vanhempia kuin varhaiskasvatusikäiset lapset, ja tämäkin tutkimus on keskittynyt leikkiin, vaikka menetelmänä on käytetty sadutusta.

Sadutuksella tehty suurin projekti on ollut Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämissivuston Stakesin vuosina 1995–1999 koordinoima Satukeikka-hanke. Sen tavoite oli antaa tilaa lapsen äänelle saduttamalla lapsia ympäri Suomea varhaiskasvatuksessa ja kouluissa, mutta myös esimerkiksi neuvoloissa ja kirjastoissa. Projektissa haluttiin käyttää menetelmää, joka parantaa aikuisten taitoa kuunnella lasta, joten sadutus koettiin parhaaksi menetelmäksi projektiin. Juuri tässä projektissa menetelmän nimeksi vakiintui sadutus ja menetelmää kehitettiin hankkeen aikana. Satuja kertyi projektin aikana yhteensä noin 3500. Projektin seurauksena sadutusmenetelmä sai asemansa valtakunnallisessa käytössä ja tämän jälkeen se levisi myös kaikkiin muihin pohjoismaihin. (Karlsson & Riihelä 2012, 178.) Monissa tutkimuksissa on käytetty sadutusmenetelmää. Useimmiten sadutuksen käyttö on kuitenkin liitetty lasten osallisuuden tutkimiseen, sillä sadutusta kuvaillaan ensisijaisesti osallisuutta lisääväksi menetelmäksi. Tutkimuksia, joissa sadutuksen avulla olisi tutkittu jotain muuta, on vaikeampi löytää. Koen kuitenkin, että sadutuksessa syntyy tietoa, jota voidaan tutkia muistakin kuin osallisuuden näkökulmasta.

Sadutusmenetelmää on käytetty useissa opinnäytetöissä, joiden tutkimukset ovat olleet hyvin erilaisia. Myös Seinäjoen ammattikorkeakoulussa tehdyissä opinnäytetöissä sadutus on ollut useasti käytetty tutkimusmenetelmä, ja sitä on sovellettu moniin eri tutkimuksiin. Näistä tutkimuksista yksi tuoreimmista on Holkon, Korpelan ja Mustajärven (2018) tekemä tutkimus lasten tietämistä arvoista ja siitä, miten sadutusta voidaan käyttää arvokasvatuksessa. Sadutuksen lisäksi he käyttivät luovina menetelminä muun muassa piirtämistä ja draamaa. Tutkimus toteutettiin toiminnallisesti, ja se sisälsi neljä toimintatuokiota. Tutkimuksen tuloksista huomattiin, että lasten omilla kokemuksilla oli merkitystä heidän käsitellessään arvoja. Tutkimuksessa myös todettiin sadutuksen soveltuvan arvokasvatukseen.

Palovaara ja Rajaniemi (2013) ovat tehneet menetelmiltään hyvin samankaltaisen opinnäytetyön kuin tämä opinnäytetyö. He ovat saduttaneet 3–5-vuotiaita lapsia, ja lapset ovat myös piirtäneet saduista. Lisäksi he ovat haastatelleet kasvattajia ja vanhempia. Tutkimus on ollut toiminnallinen, ja sen tavoitteena on ollut kehittää lasten osallisuutta lasten kulttuurin tuottajina juurruttamalla sadutusta päiväkodin toimintamenetelmäksi. Opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella havaittiin sadutusmenetelmän olevan hyvä tapa parantaa osallisuutta ja tuoda lasten kulttuuria esiin.

3 MIELIKUVITUS JA LEIKKI

Tässä teorialuvussa käsitellään lasten mielikuvitusta, lapsen maailmaa ja leikin merkitystä. Mielikuvituksesta esitetään erilaisia määritelmiä ja aikuisten vaihtelevia reaktioita mielikuvitusta kohtaan. Lapsen maailmaa koskevassa alaluvussa kerrotaan lapsen ajattelusta ja toimintatavoista. Leikkiä on käsitelty laajasti, sillä leikillä on suuri merkitys lapsen mielikuvituksen kehitykselle. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää huomioida ja arvostaa leikkiä ja siksi leikkiä käsitellään erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Lopussa esitetään yleisimpiä kehityopsykologian näkemyksiä ja teorioita mielikuvituksesta ja leikistä.

3.1 Mitä mielikuvitus on?

Jarasto ja Sinervo (2000, 98–99) määrittelevät mielikuvituksen yhdistelmäksi elementtejä lapsen ajattelusta, jossa lapsi yhdistää kokemuksiaan ja tietojaan ja muodostaa niiden pohjalta uusia käsitteitä. Heidän mukaansa lapsen mielikuvituksessa on häilyvä raja todellisuuden, jonka takia lapsen mielessä ulkoinen ja sisäinen todellisuus yhdistyvät. He korostavat myös lapsen mielikuvituksessa sitä, että lapset uskovat kaiken elävän, mitä kutsutaan animismiksi. Sen takia mielikuvat voivat näyttäytyä hyvinä tai pelottavina. Kudriavtsev (2001, 14) kirjoittaa, ettei mielikuvitus ole erillinen mentaalinen prosessi, kuten esimerkiksi ajattelu tai muisti. Sen sijaan mielikuvitus on lapsen tajunnan ominaisuus, kaiken ihmismielen ilmaisen alkujuuri. Hakkaraisen ja Brédikytén (2013, 84) mukaan lapsuudessa ihminen kokee vahvaa luovuuden tarvetta, josta kertoo lasten kyky uppoutua luovaan toimintaan, jollaista myös leikki voi olla. Tätä luovuutta toteuttaakseen lapsi tarvitsee erilaisia inhimillisiä kykyjä. Näistä kyvyistä mielikuvitus nähdään ensisijaisena.

Jantunen (2007, 190) kirjoittaa Thomas Engeströmin näkökulman pohjalta, että mielikuvitus ei ole ainoastaan aikaisempien havaintojen toistamista, vaan mielikuvituksessa ihminen voi nähdä myös asioita, joita ei ole koskaan elämässään nähnyt tai niitä ei edes oikeasti ole olemassa. Hänen mukaansa mielikuvitus on muutoksen liikkeelle paneva voima, koska mielessään voi ensin muuttaa asioita, jonka jälkeen samat asiat pystyy muuttamaan myös oikeassa elämässä. Gopnik (2010, 27) toteaa, etteivät ihmiset elä reaali maailmassa, joka sisältää menneisyyden, nykyisyyden ja tulevan. Hänen mukaansa elämme useammassa erilaisissa maailmoissa ja kaikilla niillä tavoilla, jotka olisivat menneisyydessä voineet tai

tulevaisuudessa voisivat olla mahdollisia. Nämä ovat niitä maailmoja, joita ihmiset kutsuvat esimerkiksi uniksi tai fiktioiksi, ja ne ovat syntyneet mielikuvituksesta.

Jantunen (2007, 191) kertoo Engeströmin ajatuksen siitä, että mielikuvitusta on kahta erilaista, alempi ja ylempi taso. Alemmalla tasolla ihminen ei huomaa mielikuvituksensa toimintaa ja korkeammalla tasolla se on tietoista ja ihminen käyttää mielikuvitustaan aktiivisesti. Ylemmällä tasolla ihminen pystyy ajatuksissaan luomaan uutta ja hallitsemaan ajatuksiaan sekä käyttämään mielikuvitusta välineenä tavoitteisiin pyrkiessään, kun taas alemmalla tasolla mielikuvitus on jumittunut menneisiin tapahtumiin eikä osaa ottaa huomioon todellisuutta. Myös kehityspsykologiassa mielikuvitus on jaettu kahteen erilaiseen tyyppiin: toistavaan ja uutta tuottavaan. Toistava mielikuvitus toistaa nimensä mukaan aiemmin nähdyjä ja tuttuja mielikuvia, kun taas uutta tuottava mielikuvitus luo mielikuvia asioista, jotka eivät ole ennestään tuttuja. Mielikuvitus ei kuitenkaan oikeastaan milloinkaan ole täysin pelkkää toistavaa tyyppiä. Mielikuvat ovat yleensä luovan mielikuvituksen tuottamia, joten mielikuvitus nähdään tärkeäksi osaksi ihmisen ajattelua. (Hakkarainen & Brédikyté 2013, 84.)

Heinosen ja Suojalan (2001, 145) mukaan mielikuvituksen kehittyminen yhteydessä kokemuksiin ja ympäristöön on osa lapsen myönteistä kasvuprosessia. He painottavat erityisesti satujen olevan tärkeä lähtökohta mielikuvituksen kehittymiselle, koska saduissa voidaan kuvitella erilaisia maailmoja, jotka ylittävät todellisen maailman rajat. He luonnehtivat satua matkaksi mielikuvituksen maailmaan, joka laajentaa lapsen maailmaa ja auttaa lasta ymmärtämään mielikuvien kautta asioita, joita olisi vielä muuten vaikea ymmärtää.

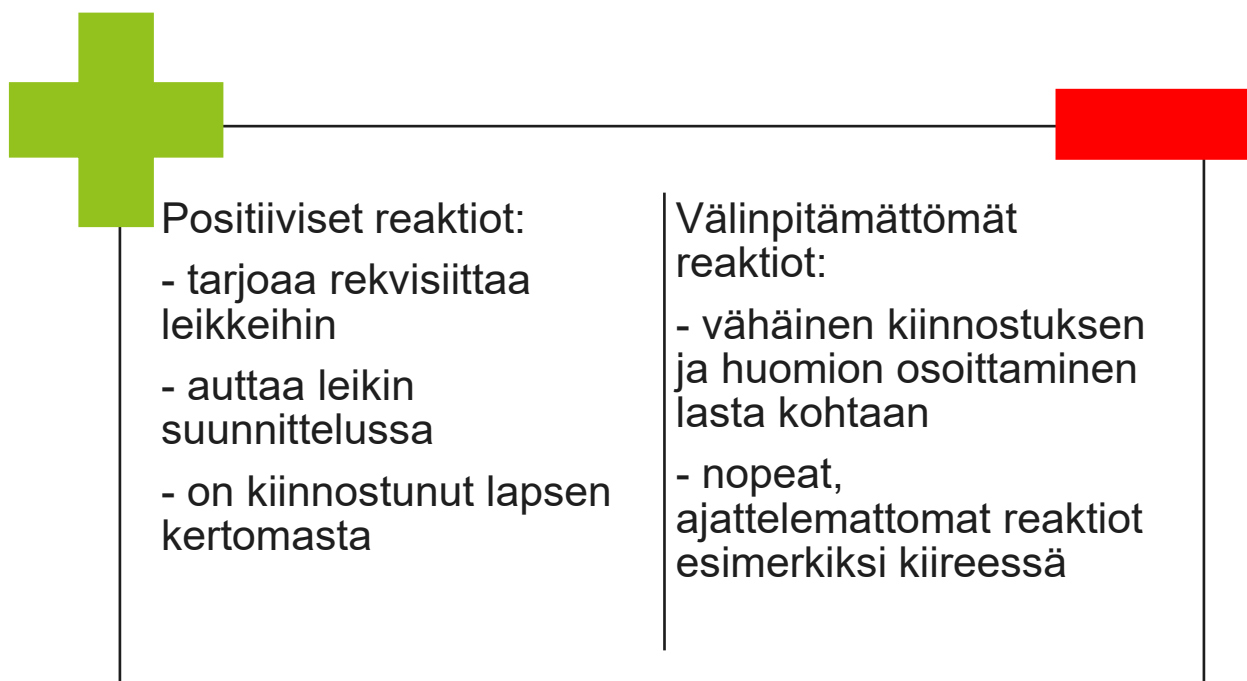
3.2 Aikuiset reagoivat mielikuvitukseen eri tavoin

Adams (2010, 85–91) pohtii aikuisten suhtautumista mielikuvitukseen. Suhtautuminen voi olla positiivista tai negatiivista, ja sillä on aina vaikutus lapseen. Aikuisten suhtautuminen saattaa riippua siitä, millaisen lapsuuden hän on itse aikoinaan elänyt ja millainen sosiaalinen ympäristö silloin on ollut. Hän myös huomauttaa, että lapset huomaavat samankaltaisuuksia saamissaan reaktioissa. Saadessaan myönteisiä vastauksia tietyiltä aikuisilta, lapset myös jatkavat heidän kanssaan keskustelua jatkossakin. Lapset tietävät, etteivät kaikki aikuiset reagoi samalla tavalla, ja näin he oppivat taidon valita sellaiset ihmiset, joiden

kanssa he haluavat jakaa asioita. Aikuiset reagoivat yleensä lasten mielikuvitukseen positiivisesti tai välinpitämättömästi (kuvio 1).

Positiiviset reaktiot. Kun lapsi leikkii, muut ihmiset, joko lapset tai aikuiset, usein liittyvät jollain tavalla mukaan kontekstista riippuen. Mielikuvitusleikkejä ulkopuoliset auttavat esimerkiksi tarjoamalla leikkiin tarvittavaa rekvisiittaa tai apua sen suunnitteluun. Aikuiset voivat muun muassa päiväkodeissa luoda tiloja, jotka muuntautuvat erilaisiin leikkeihin. Usein lapset itse kertovat aikuisille leikeistään. Kun aikuinen on aidosti kiinnostunut lapsen kertomasta, hän vaistomaisesti myös innostuu siitä. Tämä näyttäytyy lapselle hyvin kannustavana suhtautumisena hänen kertomaansa. Valitettavasti myönteinen suhtautuminen kohdistuu eniten nuorimpiin lapsiin, joiden mielikuvituksen ja leikin ajatellaan olevan jotenkin hyväksyttävämpää kuin vanhempien lasten. (Adams 2010, 92.)

Välinpitämättömät reaktiot. Lapset lakkaavat jakamasta mielikuvitustaan aikuisille saadessaan heiltä välinpitämättömiä reaktioita. Reaktioiden ei välttämättä tarvitse olla edes suoraan negatiivisia, sillä myös esimerkiksi aikuisen ajatteleminen ja nopeat reaktiot voivat aiheuttaa lapsen hiljenemisen. On olemassa aikuisia, joilla ei ole kiinnostusta ottaa selvää lapsen ajatuksista. Monesti aikuisilta myös unohtuu kiinnostuksen osoittaminen arjen kiireessä tai silloin, kun lasten ajatellaan olevan jo isoja. Tilanteet, joita aikuiset eivät edes huomaa, voivat tuntua lapsesta välinpitämättömiltä. Tällaiset tilanteet ovat mahdollisia myös ammattilaisten, kuten opettajien, kanssa. Jos opettaja ei ehdi huomioida yksittäistä lasta tarpeeksi tai ei vastaa myönteisesti, lapsi saattaa saada kokemuksen, ettei opettajaa kiinnosta. (Adams 2010, 92–93.)

Kuvio 1. Aikuisten reaktiot mielikuvitukseen (Adams 2010, 92–93).

3.3 Lapsen maailma

Jantunen ym. (2019, 15) määrittelevät lapsuuden olevan merkityksellisempää kuin vain kasvamisesta aikuisuuteen. Leikki ja mielikuvitus tulisi heidän mukaansa nähdä kaikkena muuna kuin vain leikkinä ja mielikuvituksena. He korostavat mielikuvituksen ja leikin voimaa lapsen elämässä, sillä ne ovat pohja lapsen todellisuudelle. Lisäksi he painottavat pysähtymistä lapsen äärelle, sillä se auttaa ymmärtämään lapsen maailmaa ja näkemään siinä olevia merkityksiä.

Lapsen ajattelu on vielä jäsentymätöntä, eli lapselle ei ole selvää, mikä on sisäisen ja ulkoisen maailman ero. Esimerkiksi lapsi ei vielä erota omaa ja jonkun toisen näkökulmaa. Päiväkotikäisten lasten ajatuksissa koetut ja kuvitellut asiat sekoittuvat. Hänen maailmassaan elottomatkin asiat saattavat olla sielullisia. Asiat ja tapahtumat eivät ole jäsennehtynä lapsen mielessä. (Jantunen ym. 2019, 44.) Lapsi elää toiminnan, mielikuvituksen ja leikin maailmassa. Aikuisen ajattelu pohjautuu muistiin ja tulkintatottumuksiin, mutta lapsen ajattelu on mielikuvituksen inspiroimaa. Aikuisen on vaikea ymmärtää lasta juuri siksi, että aikuisilla on tietyt ajattelutavat, joihin he ovat tottuneet. (Karlsson 2006, 12.) On yleistä, että aikuiset pitävät lasten ajattelua rajoittuneempana kuin omaansa ja ajattelevat lapsen tarvitsevan

aikuisen opetusta ajattelunsa kehittämiseen. Aikuisten tulisi ymmärtää, ettei lasten ajattelu ole millään tavalla huonompaa kuin aikuisten. Ne vain eroavat toisistaan merkittävästi. Lapsella itsellään on lähtökohdat kehittää ajatteluaan, mutta aikuinen voi auttaa lasta tarjoamalla lapselle välineitä ja mahdollisuuksia sellaisiin leikkeihin ja tutkimuksiin, joissa lapsi pystyy itseään kehittämään. (Karlsson & Riihelä 2004, 6.)

Adams (2010, 21) kirjoittaa siitä, miten lasten tarinat mielikuvitusystävistä ja satuolentoista mielletään usein vain lasten mielikuvitukseksi. Hän myöntää, että mielikuvitusta ne oikeastaan ovatkin, mutta tärkeää onkin ymmärtää se, miten todellisia ne ovat lapselle. Koska ne ovat lapselle totta, ne ovat hänen maailmassaan myös merkityksellisiä. Adams ottaa myös esiin yhteiskunnallisen paineen, jonka johdosta lapset yhä nuorempina saavat käsityksen siitä, mistä voi puhua ja mistä ei. Monet mielikuvitukselliset asiat, kuten joulupukkiin uskominen, mielletään usein pikkulasten jutuiksi.

Lapset eroavat toimintatavoiltaan aikuisista. Leikki, ilo ja muut tunteet, sekä vastavuoroisuus ja energisyys ovat lapsen maailmassa erottamattomia. Lasten maailman tutkiminen vaatii toimintatapojen valintoja sen mukaan, minkä lapset kokevat luontaiseksi tavaksi toimia. Lapsi tuottaa tietoa elämällä leikin ja mielikuvituksen maailmassa. Lapsi ei luokittele asioita erilleen, vaan hänen maailmansa on kokonaisvaltainen, ja olemisen perustana on leikki ja leikillisuus. (Karlsson 2006, 9.)

3.4 Leikin merkitys lapsen elämässä

Leikki on yksi ihmisen toiminnan yleisimmistä muodoista. Karlsson (2014, 160) toteaa ihmisen hengissä selviämisen edellytykseksi meille ominaisen uteliaisuuden ja halun olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa, jonka kautta opimme uutta. Oppimiseen hän liittää luonnollisena osana leikillisyyden. Hänen mukaansa jo kahdeksankuukautinen sikiö äitinsä vatsassa voi mahdollisesti pyrkiä leikkiin äitinsä kanssa.

Leikkiä on pyritty selittämään monilla tavoilla, mutta sille ei ole vahvistettu mitään tiettyä määritelmää. Tutkijat ovat kokeneet määrittelyssä haasteelliseksi sen, että leikki ei ole jotain tiettyä toimintaa. Leikki on samalla sekä todellista että kuvitteellista. Leikin piirteisiin kuuluu tietty asenne toimintaa kohtaan, tarinallisuus toiminnassa ja usko siihen, että kuviteltu on

totta. Näiden lisäksi leikissä on kuitenkin tietynlainen muoto, jonka perusteella sen voi päätellä olevan leikkiä. (Vuorisalo 2009, 158.) Koska leikille ei ole yksiselitteistä määritelmää, sitä voidaan selittää sen ominaisuuksien kautta. Vapaaehtoisuus on leikin ydin. Leikkiin ei voi pakottaa, sillä leikin viehättävyys piilee sen spontaanisuudessa ja sen tuottamassa hauskuudessa. Yksi leikin piirteistä on sen eroavaisuus kaikesta muusta toiminnasta eli kaikesta tavallisesta. Leikkiin kutsutaan usein leikkisignaalien kautta, joista voidaan aistia leikillisyyttä, vaikka mitään ei sanottaisikaan. Vapaaehtoisuuden ja leikillisen asenteen lisäksi leikin tulisi saada aikaan mielihyvää ja olla muutenkin mieluista toimintaa. Tämän kaiken lisäksi lapsi oppii leikkiessään, vaikka hän ei itse sitä tavoittele tai huomaa. (Kalliala 2003, 185–188.)

3.4.1 Leikki varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Se on suunnattu 0–6-vuotiaile lapsille eli kaikille lapsen ikävuosille ennen peruskouluun siirtymistä. Varhaiskasvatus on pedagogiikkaan painottuva kokonaisuus, joka muodostuu lapsen suunnitelmallisesta ja tavoitteellisesta kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta. Varhaiskasvatuksella pyritään edistämään lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Opetushallitus, [viitattu 22.1.2021]).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 21–22) arvoperustassa lapsen oikeuksiin sisältyy ”oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti”. Sen sisältämän oppimiskäsityksen mukaisesti erityisesti varhaiskasvatuskäisille lapsille leikki on tärkeä oppimisen perusta. Se nähdään toimintana, joka samanaikaisesti sekä tuottaa iloa että edistää oppimista. Varhaiskasvatus luo leikille pedagogisen merkityksen unohtamatta sen tärkeyttä itse lapselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 38–39) leikki määritellään kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteeksi. Näitä edistäviin erilaisiin leikkeihin annetaan lapsille mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Vaikka leikki nähdään lapsen välineenä oppia, lapsen omasta näkökulmasta leikin tarkoitus ei ole oppiminen, vaan se on lapsen tapa toimia tässä maailmassa ja hahmottaa erilaisia asioita. Yksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 24) tavoitteista on lapsen ajattelun ja oppimisen taitojen kehittyminen ja tukeminen. Niiden kehitystä edistävät monipuoliset ja merkitykselliset kokemukset, ja niitä tuetaan

antamalla lapselle tilaa ihmetellä, oivaltaa asioita ja iloita oppimisestaan. Leikki on väline mielikuvituksen ja luovuuden käyttöön ja asioiden tutkimiseen ja kokeilemiseen. Varhaiskasvatuksessa lasta kannustetaan ympäristönsä ja sen ilmiöiden tutkimiseen, sekä sallitaan siitä nousevat kysymykset.

Seinäjoen varhaiskasvatussuunnitelmassa Meirän Vasussa (2017, 37) leikki on huomioitu antamalla sille arvostusta, takaamalla, että leikkiin on mahdollisuus joka päivä ja vannottamalla kasvattajien positiivista asennetta leikin suhteen. Leikkiä ei pidetä vain leikkinä vaan työtapana, jolla on merkitystä pedagogisesti. Meirän Vasun mukaan päiväkodin henkilöstön tulee huomioida, mitä lapsi leikissään voi oppia tai pyrkiikö lapsi leikin kautta johonkin. Henkilöstöllä on myös valmiuksia tunnistaa leikin tavoitteita, esimerkiksi mielikuvituksen kannalta, sekä taitoja edistää näitä tavoitteita. Lisäksi lasten leikkitaitojen kehittymisen kannalta olisi tärkeää, että henkilöstö varmistaisi monipuoliset leikkimahdollisuudet.

Varhaiskasvatuksessa leikki nähdään yhtenä työtapana. Leikissä voidaan opetella uusia asioita turvallisesti erehdyksienkin kautta ja koska leikissä ei odoteta oikeita vastauksia mihinkään. Varhaiskasvatuksessa leikkiä käytetään myös tavoitteellisen oppimisen välineenä lapsille mielekkäällä tavalla. Jotta lapset voisivat harjoitella näitä samoja taitoja omien mielenkiintojensa mukaan myös itsekseen, siihen tarvittavat tarvikkeet tulisi olla aina saatavilla. (Meirän vasu 2017, 37). Hintikka (2011, 150) muistuttaa kuitenkin myös siitä, ettei lapsella aina tarvitse olla jotain tekemistä. Hän kertoo siitä, miten päiväkodeissa kasvattajat huomaavat usein lapset, joilla ei näytä olevan mitään tekemistä. Tällöin lapsille aletaan herkästi tarjoamaan monia erilaisia vaihtoehtoja leikeistä askarteluihin, jotta lapsen ei tarvitsisi olla toimeettomana. Tällainen lapsen huomioiminen ei tietenkään ole mitenkään huono asia, mutta on tärkeää muistaa, että lapsi tarvitsee joskus aikaa löytää mieluinen leikki ja tarttua siihen. Pelkkä sivusta seuraaminen tai itsekseen mietiskely voi olla merkityksellistä lapselle.

Koska leikki on tärkeää, keskusteluiden aiheeksi nousee usein se, paljonko leikille pitäisi antaa aikaa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa pyritään nykyään lapsikeskeisyyteen sen sijaan, että aikuiset päättäisivät kaiken toiminnan. Jos päivän aikataulu jaettaisiin suoraan tämän mukaisesti, lapset saisivat kahdeksasta tunnista neljä tuntia omatoimista leikkiaikaa. Päiväkodin arki vaikuttaa tietenkin leikin ajoittumiseen ja se vaihtelee päivittäin. Lapsia on tärkeää muistuttaa hieman aikaisemmin leikkiajan loppumisesta, jotta he osaavat

asennoitua siihen ja keskeyttää leikin haluamallaan tavalla. (Helenius & Lummelahti 2014, 225.)

3.4.2 Aikuisen rooli leikin mahdollistajana ja leikkiin osallistujana

Varhaiskasvatuksessa vallitsee toimintakulttuuri, joka tunnustaa leikin merkityksen. Henkilöstö luo toimintaympäristöä, joka kannustaa lasta käyttämään mielikuvitustaan ja luovuuttaan sekä ilmaisemaan itseään ja olemaan kekseliäs. Leikin annetaan näkyä päiväkodin arjessa ja sille annetaan tilaa, rauhaa ja aikaa. Kasvattajien ja lasten välille se mahdollistaa mukavan yhdessä tekemisen kokemuksen. Aikuisen leikkiessä lapsen kanssa häntä ei keskeytetä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30.)

Leikki on yleensä vuorovaikutuksellista, niin myös lapsen ja aikuisen välillä. Leikki on olennainen osa lapsen elämää ja lapsen arvoista lapsuutta, minkä takia myös päiväkodissa täytyy olla tarvittavat lähtökohdat leikkiin. (Kalliala 2009, 39.) Varhaiskasvatuksessa aikuisten vastuulla on erilaisten leikkien mahdollistaminen. Leikki nähdään opettavaisena sekä kehitystä ja hyvinvointia edistävänä toimintana. Leikki saa inspiraation lapsen mielenkiinnon kohteista ja lapsen omista aiemmista kokemuksista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38.) Varhaiskasvatus painottaa leikin näkyväksi tekemistä. Näin kasvattajat saavat merkityksellistä tietoa lasten ajattelusta ja mielenkiinnonkohteista sekä heidän erilaisista taidoistaan. Havainnoista on hyvä kertoa myös lapsen huoltajille. Tämä lisää kasvattajien ja huoltajien yhteistä ymmärrystä lapsesta. (Meirän Vasu 2017, 38.)

Aikuisen tulee suhtautua lapsen leikkiin Hintikan (2004, 11–12) mukaan vakavissaan, koska lapselle leikki on totta. Hän korostaa sitä, ettei leikeille saa nauraa tai vähätellä niitä millään tavalla, vaan kunnioittaa lasta ja lapsen maailmaa. Lapselle on tärkeää, että aikuinen on leikissä mukana ikään kuin näyttämässä mallia ja heittäytyy mukaan. Leikin ilmapiiristä tehdään myönteinen suhtautumalla siihen hyväksyvästi ja arvostavasti. (Meirän vasu, 37.) Jantunen ym. (2019, 25–26) pitävät kunniana sitä, että aikuinen kutsutaan mukaan leikkiin. Valitettavasti aikuiset kuitenkin usein epäilevät liikaa itseään. He toivovat, että aikuiset pystyisivät päästämään kontrollistaan irti ja poistumaan mukavuusalueeltaan, jolloin mielikuvitus pääsee valloilleen. Tällainen heittäytyminen leikkiin päästää aikuista lähemmäs sitä lasta, joka sisimmässämme on. Sitä kautta aikuisen on mahdollisuus saada käsitys leikin

merkityksestä lapselle ja arvostaa leikin maailmaa yhä enemmän. Vehkalahti ja Urho (2013, 102) ovat myös sitä mieltä, että aikuista on onnistunut, jos hän pääsee leikkiin mukaan. Heidän mukaansa aikuinen itse tuntee pilaavansa leikin tai pelkää hallitsevansa leikkiä. Tämän voi kuitenkin estää asennoitumalla leikkiin oikein eli suhtautumalla itseensä tasavertaisena leikkijänä.

Aikuisella on tärkeä rooli sekä leikin ohjaajana, että vapaan leikin mahdollistajana. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 39) ja Meirän Vasussa (2017, 38) molemmissa huomioidaan, että aikuinen voi olla selvästi ohjaamassa leikkiä olemalla siinä mukana tai ohjata sitä leikin ulkopuolelta. Molemmissa painotetaan myös kasvattajien roolia osallistaa jokaista lasta leikkeihin lasten omien taitojen ja kehityksen mukaisella tavalla. Kasvattajien tulisi näiden mukaan myös suunnitelmallisesti pohtia sitä, miten leikki edistää kehittymistä tavoitteellisesti. Kauppinen ym. (2005, 20) painottavat kuitenkin osallisuuden näkökulmaa leikissä. Siinä ei nähdä olennaisena aikuisen havainnointia leikin hyödyllisyydestä lapsen kehitykselle, vaan leikissä tärkeintä on lapsen itsensä leikille antama merkitys. Tästä näkökulmasta kasvattajan tehtävä on tuoda lasten leikkimaailma ja sen tarinat esiin sekä edistää niitä tukevaa toimintaa. Leikin hyödyt osallisuus huomioiden ovat heidän mukaansa muun muassa lasten keskinäisen vuorovaikutuksen vahvistuminen ja sen luoma tunne yhteenkuuluvuudesta.

Karimäki (2004) toteaa, ettei aikuinen usein ymmärrä ajatella lapsen leikillä olevan mitään sen kummempaa merkitystä eikä täten myöskään osoita arvostusta leikkiä kohtaan. Hän kertoo, että moni lastentarhanopettaja on huomannut, että vasta kun leikkiä tai satuja dokumentoidaan pedagogisesti, lasten vanhemmat alkavat huomaamaan niiden merkityksiä. Hän korostaa leikillä olevan tärkeä rooli lapsen maailmassa, ja siksi aikuisten tulisi osoittaa kiinnostusta sen sisältöjä kohtaan. Sen kautta aikuinen saa myös tietoa lapsen ajatuksista.

3.4.3 Leikki lapsen kehityksessä

Leikissä lapset saavat olla itse toimijoina. Mielikuvitus leikissä auttaa lapsia eläytymään erilaisiin rooleihin ja kokeilemaan omia ideoitaan. Leikissä asioita on turvallista kokeilla, sillä leikissä ei haittaa, vaikka jokin ei onnistuisi. Vaikeitakin asioita voi olla helpompi käsitellä leikin kautta. Leikissä lapsi voi rakentaa uudelleen jotain jo ennestään tuttua, luoda jotain

uutta tai kokeilla toteuttaa omia toiveitaan. Lapselle leikki on tärkeää, koska se tuo iloa ja hyvää mieltä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 38–39.)

Lasten opetuksessa korostetaan nykyään oppimaan oppimisen taitoa. Opetus on siirtynyt ohjatusta opetuksesta hiljalleen enemmän siihen, että lapset otetaan mukaan opetukseen ja huomioidaan heidän tapansa oppia ja tuottaa tietoa. Tiedon tuottaminen ei ole pelkästään yksi tapa oppia, vaan lapsi voi samaan aikaan oppia, opettaa ja leikkiä. Oppimiseen tarvitaan yleisimpien oppimisvälineiden kuten luku- tai laskentataidon lisäksi tarvitaan leikkiä ja mielikuvitusta. Leikki on yksi parhaimmista oppimisen välineistä. (Karlsson 2014, 175–176.) Taitojen oppimisen vuoksi leikki on lapsen kehitykselle tärkeää. Leikissä kehittyy lapsen omat motoriset taidot, kielelliset taidot sekä mielikuvitus. Leikkiessään muiden lasten kanssa lapsi oppii vuorovaikutustaitoja, esimerkiksi riitatilanteissa neuvottelutaidot kehittyvät. Leikki auttaa myös tunteiden ja pelkojen käsittelyssä. (Hermanson 2019.)

Pienet lapset, eli noin 0–2-vuotiaat, leikkivät harjoitus- ja liikkumisleikkejä. Lapsi kokee maailman oman ruumiinsa ja liikkeidensä kautta. Hyvin varhaisessa vaiheessa lapset oppivat matkimaan ilmeitä, eleitä ja ääniä. Jo pienikin lapsi kokee leikin mieluisaksi toiminnaksi. Koska pienet lapset eivät vielä osaa luoda leikkejä itse, vanhemman tai kasvattajan opettamat leikit ja niiden luoma vuorovaikutus ovat tärkeässä asemassa. Laulu- ja loruleikit, joihin sisältyy liikettä, aktivoi useita lapsen aisteja. Yhdessä leikkien opitut taidot auttavat lasta hahmottamaan maailmaa ja kehittämään mieltä, jonka lisäksi ne luovat hyvät lähtökohdat itsenäisiin leikkeihin tulevaisuudessa. Lapsen täyttäessä kolme vuotta hän ryhtyy leikkimään mielikuvitus- ja symbolileikkejä. Tyypillistä tälle kehitysvaiheelle on lapsen ajatus siitä, että muut tuntevat ja kokevat asiat samoin kuin hän itse. Pian lapsi kuitenkin oppii, että ihmisillä on oma mieli ja omat tunteet. Tässä vaiheessa myös lapsen kielellinen kehitys etenee ja hän alkaa nimeämään esimerkiksi tunteitaan. Kolmesta kuudenteen ikävuoteen lapsi elää kehityksen kannalta tärkeää aikaa. Lapsi alkaa leikkimään enemmän yhteisleikkejä muiden kanssa, jolloin leikistä tulee sosiaalisempaa. Myös mielikuvitus on tässä iässä hyvin rikasta, joten leikit alkavat olla monipuolisempia. Yleisiä ovat roolileikit, joissa usein pukeudutaan ja leikitään erilaisia arkisia tapahtumia. (Airas & Brummer 2003, 168–171.)

3.5 Kehityopsykologian näkemyksiä leikistä ja mielikuvituksesta

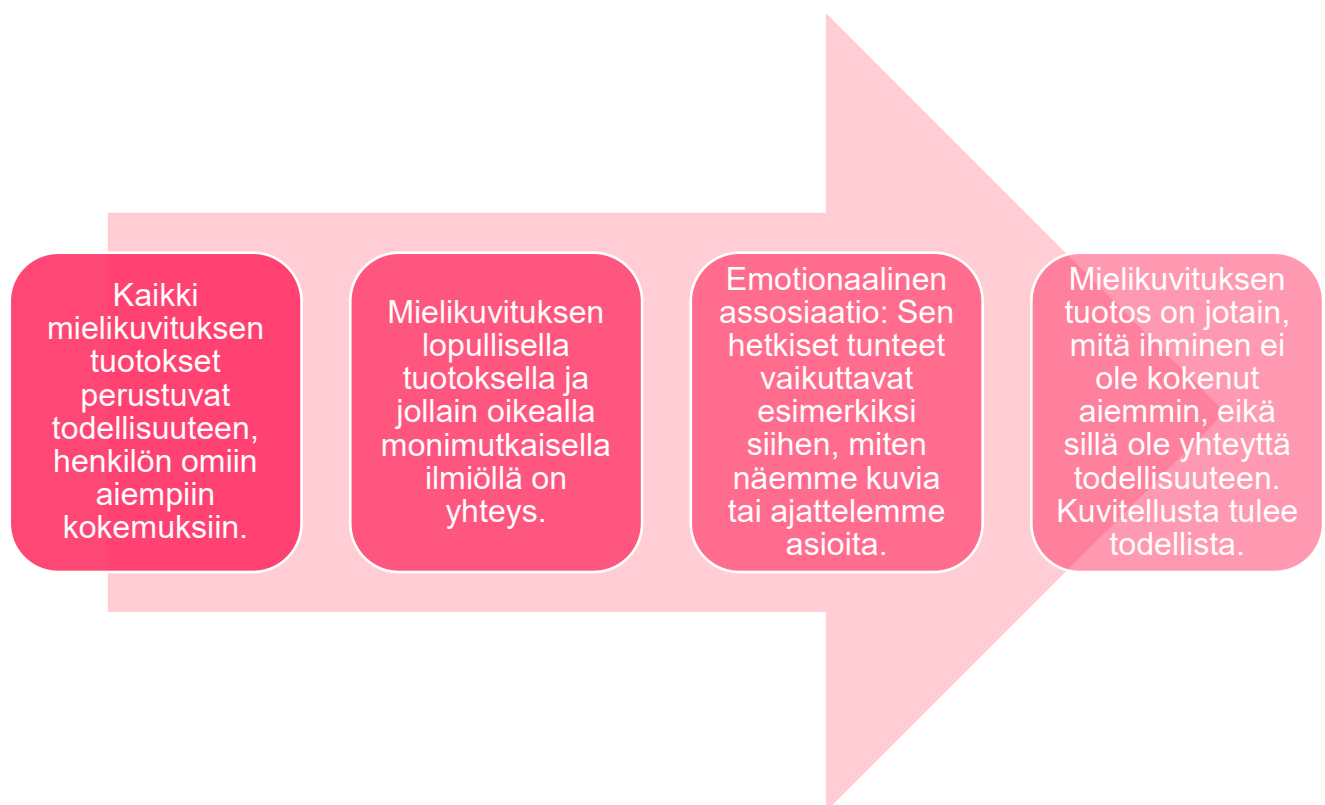
Ihmisen toimintaa on pyritty selittämään evoluutioteoriasta lähtien. Darwin ei ole käsitellyt teksteissään suoraan leikkiä, mutta evolutiivisen näkökulman perusteella voidaan olettaa, että koska leikki on yksi nisäkkäiden yleisin käyttäytymismuoto, sillä on toiminnallista merkitystä ja joitain hyötyjä leikkijälle. Joitain vuosikymmeniä evoluutioteorian jälkeen nousi pinnalle toinen merkittävä teoria ihmisen käyttäytymisestä; psykoanalyttinen teoria. Sen näkemykset tulevat parhaiten esiin Freudin kirjoituksissa. Freudin ajatus leikistä oli, että leikki tarjoaa lapselle mahdollisuuden täyttää toiveitaan ja hallita traumaattisia tapahtumia. Psykoanalyttisen näkemyksen pohjalta myös Peller on määritellyt leikin yritykseksi peitellä ahdistusta ja puutteellisuutta sekä saavuttaa mielihyvää minimaalisella riskillä tai ilman peruuttamattomia seurauksia. (Smith 2009, 24–27.)

Leikkiä käsittelevistä psykologian teoreetikoista tunnetuimpia ovat Lev Vygotsky ja Jean Piaget. Heidän näkemyksensä kuitenkin eroavat toisistaan jonkin verran. Piaget näkee leikin uusien kokemusten rinnastamisena entisiin skeemoihin eli mielen sisäisiin malleihin. Vygotsky taas mieltää leikin luovuutena, joka on irrallinen sen hetkisestä tilanteesta. (Smith 2009, 31–32.)

Smith (2009, 33) kirjoittaa, että Piaget'n kognitiivisen teorian mukaan lapsen mielessä kognitiiviset rakenteet tai skeemat kehittyvät kahden eri prosessin mukaisesti, joita ovat akkommodaatio ja assimilaatio. Assimilaatio tarkoittaa sitä, että lapsi sovittaa uuden kokemuksen johonkin olemassa olevaan skeemaansa ja akkommodaatiossa lapsi mukauttaa skeemansa ympäröivään maailmaan eli osaa muokata skeemaa ympäristön mukaiseksi. Näiden avulla lapsen mieli kehittyy; assimilaatio auttaa lasta vahvistamaan psyykkisiä rakenteita ja akkommodaatio johtaa kasvuun ja muutokseen. Vygotsky (2004, 11–12) kertoo, että lasten leikissä voidaan nähdä luovia prosesseja jo varhaislapsuudesta saakka. Hänen mukaansa kehityopsykologian yksi merkittävimmistä sisällöistä on lasten luovuus, sen kehittyminen ja merkitys lapsen kehitykselle, ja erityisesti nämä asiat tulevat esiin lasten leikeissä. Vygotsky korostaa sitä, että kaikista aidointa luovuutta on imitointi lasten leikeissä. Esimerkiksi kun tyttö leikkii nukan äitiä tai poika leikkii merirosvoa, leikki on saanut piirteitä jostain, jota lapset ovat aikaisemmin nähneet tai kuulleet. Kuitenkaan leikit eivät koskaan ole suoraan kopioituja, vaan niissä yhdistyy monia vaikutelmia, joista lapsi mielessään muotoilee uuden

todellisuuden leikissään. Tästä mielikuvituksen ja leikin samanlaisesta yhdistymisestä Vygotskyn mukaan muita esimerkkejä ovat lasten kiinnostus piirtämiseen ja tarinoimiseen.

Vygotsky (2004, 13) vastustaa tiukan rajan vetämistä mielikuvituksen ja todellisuuden välille. Hän on jakanut niiden yhteyttä kuvaavat selitykset neljään erilaiseen, mutta yksinkertaiseen tapaan (kuvio 2). Näiden avulla hän pyrkii todentamaan sitä, että mielikuvitus on elämässä välttämätön toiminto eikä tyhjänpäiväinen ihmisten huvi.

Kuvio 2. Mielikuvituksen ja todellisuuden yhteydet (Vygotsky 2004, 13–20).

Gopnik (2010, 28) kertoo, että kognitiotieteilijät ovat myöhemmin todenneet muun muassa Piaget'n ja Freudin teorial, joiden mukaan lapsen mieli rajoittuu tähän hetkeen eikä erota ollenkaan todellisuutta ja fiktiota, olevan väärää. Hänen mukaansa on huomattu, että lapset pystyvät ajattelemaan erilaisia mahdollisuuksia ja käyttämään niitä kuvitelmissaan sekä pohtimaan niiden pohjalta uusia suunnitelmia. Lapset jopa kykenevät luomaan kokonaisia mielikuvitusmaailmoja ja leikkejä omista ajatuksistaan. Uudempi näkemys lapsen

mielikuvituksen kehityksestä kertoo, että koska lapsilla on kyky oppia niin paljon uutta ympäröivästä maailmasta, myös sen muokkaaminen lapsen mielessä on helpompaa.

4 SADUTUS MENETELMÄNÄ

Opinnäytetyössä käytetään tutkimusmenetelmänä sadutusta. Tässä teorialuvussa perehdytään lasten tarinallisuuteen ja sadutukseen menetelmänä. Sadutuksesta kerrotaan sen perusteista, toteuttamisesta ja sen tuottamasta tiedosta sekä sadutuksen käyttämisestä tutkimuksessa. Lopussa on teoriaa myös piirtämisen merkityksestä lapsen mielikuvitukselle ja luovuudelle.

4.1 Lasten tarinallisuus

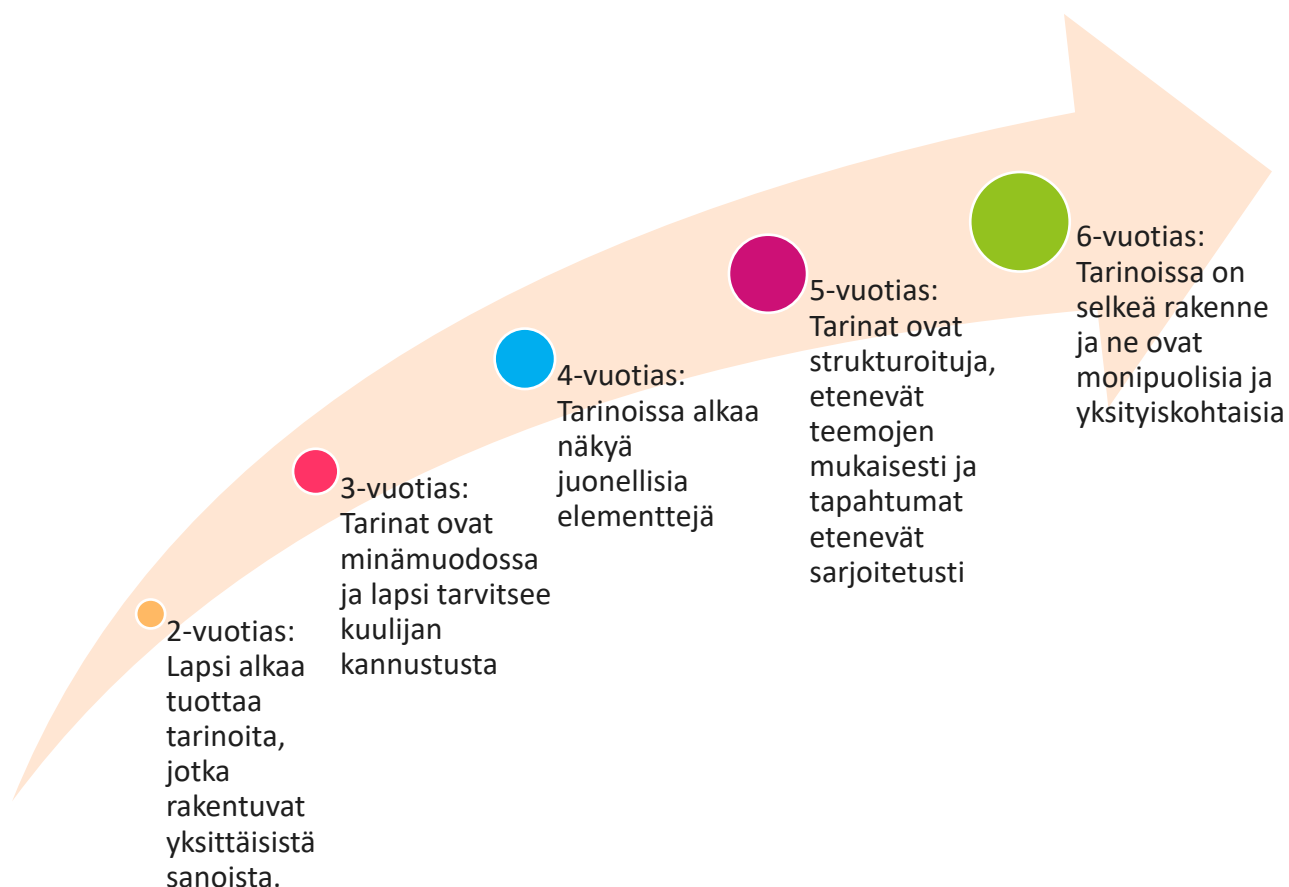
Ihmisiä ovat aina kiinnostaneet tarinat riippumatta heidän iästään tai kulttuurisesta taustastaan. Kertomuksissa pääsemme kuulemaan kertojan ainutlaatuisia ajatuksia. Kertomuksista opimme myös uutta ja kertomusten avulla pääsemme keräämään tietoa (Karlsson 2014, 178.) Sadutusmenetelmän narratiiviset toimintatavat kääntävät perinteisen valtasuhteen pääläelleen: tärkeintä on se, mitä lapsi kertoo ja aikuinen kuuntelee. Lasten tuottaessa tietoa ja innostaessa heitä siihen, on tärkeää viettää aikaa heidän kanssaan ja tehdä toiminnasta luontevaa. (Karlsson 2012, 46.)

Hemmingin (2010, 54) mukaan Hänninen (1999) käyttää tarinallisuuden käsitettä synonyymina narratiivisuudelle. Hemminki kertoo narratiivisuuden käsitteen tulevan latinan kielestä, jossa narratio on suomeksi kertomus ja narrare kertominen. Myös tässä tutkimuksessa käytetään tarinallisuuden käsitettä kuvaamassa narratiivisuutta. Hännisen (2002, 15–16) mukaan tarinalliseksi tutkimukseksi voidaan kutsua kaikkea tutkimusta, jossa tarina, kertomus tai narratiivi nähdään ymmärrysvälineenä. Tällaisen tutkimuksen ytimeksi hän painottaa kertomusten analyysiä, eli muun muassa tarinoiden rakennetta ja lajityyppejä. Tarinallisuudella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa lasten tarinankerronnan elementtien ja satujen tarinatyyppien tutkimista. Sarmavuori (2011, 204–205) jakaa satuja yleisimpiin tyypeihin, joita ovat esimerkiksi eläinsadut, ihmesadut ja kansansadut. Hänninen (2018, 190) määrittelee tarinan Aristoteleen mukaisesti ajalliseksi kokonaisuudeksi, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Tärkeimpänä hän näkee kuitenkin tarinan juonen, sillä se kokoaa tarinan yhteen. Lisäksi hän painottaa, etteivät tarinan tapahtumat ole neutraaleja, vaan niissä on mukana tunne- ja arvolatauksia ja tapahtumat liittyvät toisiinsa syy-seuraussuhteiden kautta. Sarmavuori (2011, 199) korostaa onnellisen lopun merkitystä saduissa. Lasten kertomuksista käytän tässä

tutkimuksessa käsitteitä satu tai tarina samansisältöisinä, kuten myös Karlsson (2014) sekä Karlsson ja Riihelä (2012) sadutusmenetelmän yhteydessä käyttävät.

Lasten kertomia tarinoita on tutkittu erityisesti psykologian ja folkloristiikan tieteellisessä tutkimuksessa. Kehityopsykologia on tutkinut tarinoiden pohjalta kielen kehitystä ja tarinankerronnan kehittymistä eri ikävaiheissa. Folkloristiikka taas on kiinnostunut lasten omasta kulttuuriperinteestä ja siinä tapahtuvista muutoksista. Lisäksi tarinoiden tutkimisen rinnalla on kulkenut myös leikkien tutkiminen. Aiemmissa lasten tarinankerrontaa käsittelevissä tutkimuksissa on seurattu sitä, miten juoni etenee tietyn ikäisten lasten saduissa. Näiden tutkimusten tulosten mukaan esimerkiksi alle viisivuotiaat eivät osaa tuottaa satuja niille ominaisten kaavan mukaan. Ongelmana on kuitenkin se, että sadun määrittäminen on ollut aikuislähtöistä ja pohjautunut kirjallisuustieteeseen. Sen jälkeen tutkimuksissa on oltu yhä enemmän kiinnostuneita lasten tarinoiden sisällöstä, sillä lapsi on alettu näkemään aktiivisena toimijana, jonka tarinoissa tulevat esiin lapsen omat kiinnostuksen kohteet. (Paju 2004, 203.)

Lapsen tarinallisuus kehittyy lapsen kasvaessa. Pienten lasten tarinallisuus tulee esiin tekoina esimerkiksi leikissä. Pienillä lapsilla ei ole vielä sanoja eikä muistikapasiteettia kertoa tarinoita. Kuvitteluleikki ja sen sisältämät rekvisiitat auttavat lasta muistamaan, miten tarina etenee. Kun lapsen kielelliset taidot kehittyvät, alkaa tarinoita muodostua sanallisesti ja niistä tulee yhä monipuolisempia. (Einon 2003, 126.) Tarinoita alkaa syntyä lapsen ollessa noin 2–3-vuotias aikuisten kanssa käytyjen keskustelujen yhteydessä. Itsenäisesti lapset alkavat tuottaa tarinoita 3–5-vuotiaana. Kolmevuotias ei vielä yleensä osaa rakentaa tarinaa struktuurisesti, vaan se on kuvien ja asioiden kuvailemista yksittäisillä sanoilla, ja he kertovat sen minämuodossa. Tarinoissa alkaa näkyä johdonmukaisuutta yleensä noin viiden vuoden ikäisenä. Viisivuotiaiden tarinankerrontataidoissa on kuitenkin jo enemmän hajontaa. Osa saattaa kertoa vielä tarinoita, joissa on vain muutama elementti, kun taas jotkut muodostavat jo yksityiskohtaisia rakenteeltaan selkeitä ja teeman mukaisesti eteneviä monipuolisia tarinoita. Kuusivuotiaiden tarinoissa näkyy jo syy-seuraussuhteita ja muita yksityiskohtaisempia piirteitä. (Hakala 2013, 21.)

Kuvio 3. Tarinankerronnan kehityksen vaiheet lapsen iän mukaisesti (mukaillen Hakala 2013, 21–22).

Hakkarainen ja Brèdikyté (2013, 95–96) kertovat, että tarinoiksi ajatellaan yleensä kielellisesti tuotetut tarinat ja siksi myös tutkimuksissa tarkastellaan useimmiten juuri sanallisia tarinoita. He kuitenkin itse pitävät lasten tarinoina kielellisten tarinoiden lisäksi lasten leikkejä, piirroksia ja esittäviä vartalon liikkeitä. Niistä voidaan heidän mukaansa nähdä kehittyviä kykyjä, jotka lasten aikuistuesssa muuttuvat kehittyneiksi tarinoiksi. Tällaisesta leikkipedagogiikan näkökulmasta tarinoissa ollaan kiinnostuneita kertojan eli lapsen omasta äänestä, joka tuo esiin lapsen omia mielikuvia.

Vapaassa leikissä lapset kertovat tarinaa, jota leikkijät muotoilevat koko leikin ajan ja vievät sitä eteenpäin. Jokaisella leikkijällä on oma roolinsa, jotka vaikuttavat leikkiin, mutta usein yksi leikkijöistä ottaa tarinankertojan roolin. (Vehkalahti & Urho 2013, 31.) Lasten sadut ovat monesti samankaltaisia kuin leikki, sillä kuten leikeissä, myös saduissa lapset yhdistävät

fiktiota ja todellisuutta. Lasten muodostamissa tarinoissa on aina tavanomaisten tapahtumien lisäksi luovuutta ja elementtejä, joita he ovat keksineet itse. Tarinallisuutta on leikkien ja satujen lisäksi myös esimerkiksi piirtämisessä. Lapselle tarinan kertominen on yleensä hauskaa, mutta myös merkityksellistä, sillä lapsi todella käyttää kaiken luovuutensa kertoessaan tarinaa. Yhtenäisyys leikkeihin korostuu juuri siinä, että lapsi värittää tarinaansa mielikuvituksella samoin kuin leikkejään. (Paju 2004, 202–203.) Useat tutkijat ovat todenneet, että lapsen tarinataidoissa on yhteyksiä leikkiäntaitoihin ja sekä leikissä että tarinassa on samanlaisia piirteitä. Tämän pohjalta voidaan ajatella, että leikki edistää lapsen kerronnan taitoja ja tarinat auttavat lapsia leikkien luomisessa. (Hakkarainen & Brédikyté 2013, 97.)

Lapsella on aina oma tarinansa jaettavaksi. Tarinoiden kautta voidaan tuoda esiin sekä suuret että pienet merkitykset lapsen elämässä. Lapset saattavat kokea merkityksellisiksi sellaiset asiat, joita aikuiset eivät näe ollenkaan isoina asioina tai ajattele niistä samalla tavalla. Tarinat, piirrokset tai vaikka valokuvat ovat lapselle keinoja ilmaista itseään voimauttavalla tavalla arjessa, ja niillä on hyvinvointia parantava vaikutus. (Kauppinen ym. 2005, 35.) Lapset kertovat tarinoita ymmärtääkseen maailmaa. Tarinat ovat kuitenkin lapselle myös mahdollisuus keksiä jotain uutta. Tarinat eivät ainoastaan perustu lasten tietämiin tai kokemuksiin tekijöihin, vaan tarinat ovat tapa esittää asioita, joita he haluaisivat mahdollisesti kokea. Mielikuvituksella on tärkeä rooli lasten leikin ja tarinallisuuden muodostumisessa. (Hakkarainen ja Brédikyté 2013, 100.) Sarmavuori (2011, 200) kuvailee satua välttämättömyydeksi lapsen persoonallisuuden, kielen ja mielikuvituksen kehityksessä.

4.2 Sadutusmenetelmän perusta

Sadutusmenetelmässä korostuu lapsilähtöisyys. Aikuisille se on mahdollisuus luoda tavallisista kasvatusta ja opetuskäytänteistä poikkeava kohtaaminen lasten kanssa. Sadutusmenetelmä on lähtöisin Suomesta ja alun perin sitä käytettiin juuri päiväkotien ja kouluikäisten lasten kanssa. Sen on kuitenkin huomattu soveltuvan käytettäväksi kaiken ikäisten kanssa ja se on levinnyt myös muihin maihin. (Karlsson & Riihelä 2012, 169.) Sadutus hälventää todellisuuden ja mielikuvituksen rajaa. Se myös mahdollistaa erilaisten asioiden kokeilemisen leikillisellä tavalla mielikuvituksen kautta. (Karlsson 2013, 33.)

Sadutusmenetelmän luoja Monika Riihelä (2004, 188) kertoo käyttäneensä sadutusta ensimmäisen kerran sattumalta halutessaan käyttää jotain muuta tapaa kuin lapselta suoraan kysymistä. Hän muistelee halunneensa kuulla lasten omia ajatuksia, ja mitä lapset haluavat niistä itse kertoa hänelle. Vaikka menetelmää itsessään hän luonnehtii hyvin yksinkertaiseksi, sen tuottamat oivallukset ja innovaatiot ovat merkittäviä. Hän kuitenkin korostaa menetelmän käyttöön tarvittavan aitoa mielenkiintoa ja uteliaisuutta kuunnella kerrottavaa tarinaa.

Sadutus on tapa tuottaa tietoa kuitenkin analysoimatta sitä liian pitkälle. Sadutettava voi kertoa omista ajatuksistaan vapaasti, ja ne otetaan vastaan vilpittömästi. Sadutuksessa tapahtuu aito kohtaaminen. Saduttajan mielenkiintoa sadutettavaa kohtaan todistaa se, että hän aktiivisesti kuuntelee ja kirjaa satua. Sadutus auttaa aikuista huomioimaan lasta toiminnan suunnittelussa ja tuo esiin lasten kulttuuria samalla raottaen mahdollisesti kokonaisen yhteisön toimintakulttuuria. (Karlsson 2014, 19–20.)

Sadutus tuo esiin hiljaisen puheen ääneen kerrottuna tarinana. Sadutus avaa sadun kertomisen ajaksi sadutettavan oman sisäisen dialogin jaettavaksi toisen kanssa. Sadutus antaa vallan kertoa sen, mitä haluaa, mutta myös sen, mitä ei halua. Sadutus on suullista kertomista, jonka tärkeyteen on herätty uudelleen oivalluksesta, että ihmiselle on luonnollista kertoa tarinaa ja kertoa kokemuksistaan juonellisesti. Myös lapset tekevät niin, vaikka heidän tarinankerronnassaan on erilainen rakenne kuin aikuisilla. Lapsilla on oma kulttuurinsa niin leikissä kuin tarinankerronnassakin. Tämän takia aikuisten voi olla joskus vaikea ymmärtää lasten satuja. (Riihelä 2004, 190.)

Sadutusmenetelmän perustana on kuusi eri ulottuvuutta:

Kerronnan vapaus

- Mahdollisuus kertoa vapaasti itselleen tärkeistä asiasta haluamallaan tavalla.

Hiljainen tieto ja sisäinen ääni näkyväksi

- Jokaisella ihmisellä on omaa hiljaista tietoa, jota ei kenelläkään muulla ole ja joka kiinnostaa kuulijaa.

Lapset tiedon ja kulttuurin tuottajina

- Lapset luovat omaa yhteisöllistä tietoa ja kulttuuriaan.

Kokemusten jäsentyminen kerronnassa

- Kertoja kertoo henkilökohtaisesti omista kokemuksistaan ja havainnoistaan ja muodostaa kerronnalla elämysmaailmaansa.

Vastavuoroisuus ja paneutuva kuunteleminen

- Tilanne on vastavuoroinen ja saduttaja ja sadutettava arvostavat toisiaan.

Dialoginen kohtaamisen prosessi voimaannuttaa ja vapauttaa

- Sekä saduttaja että sadutettava voimaantuvat ja vapautuvat.

Kuvio 4. Sadutusmenetelmän kuusi ulottuvuutta (mukaillen Karlsson & Riihelä 2012, 173–174).

Sadutus luo vastavuoroista osallisuuden toimintakulttuuria. Sadutuksen avulla päästään näkemään lasten maailmaa ja aikuinen voi nähdä, miten ja millä tavalla lapset pohtivat asioita. Sadutuksen avulla tuodaan näkyviin lasten omaa kulttuuria. Sadutuksessa kuuntelun lisäksi lapsen kielellinen kehitys edistyy kielellisen tietoisuuden kehittyessä ja lapsen oppiessa uusia käsitteitä. Lisäksi se kannustaa lasta esimerkiksi käyttämään mielikuvitusta, ilmaisemaan itseään monipuolisesti sekä huomioimaan eri näkökulmia. Sadutus luo yhteisöllisyyttä, koska se on toisen kuuntelemista ja arvostamista, yhdessä tekemistä ja kokemista, asioiden oppimista ja tästä hetkestä nauttimista. (Karlsson 2014, 226–227.) Se on yksinkertainen tapa toteuttaa osallisuutta arjessa ja saada lapsen ääni

eri tilanteissa kuuluviin. Sadutusmenetelmää käyttämällä saadaan ymmärrystä lasten tavasta ajatella ja nähdä maailmaa. (Kauppinen ym. 2005, 68.)

4.3 Sadutuksen toteuttaminen

Sadutuksen tarkoituksena on tasavertainen kohtaaminen, ja sillä on pyritty muuttamaan perinteisiä valtasuhteita, esimerkiksi lapsen ja aikuisen, kuten kasvattajan, välillä. Siksi sadutusmenetelmässä annetaan ohjeet juuri saduttajalle, koska hänen toimintansa on sadutuksen tavoitteen toteutumisen kannalta merkityksellinen. (Karlsson & Riihelä 2012, 171). Sadutusmenetelmässä saduttaja kehottaa sadutettavaa kertomaan sadun:

Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat. (Karlsson 2014, 24.)

Perussadutuksessa saduttaja ei siis pyydä satua tietystä aiheesta eikä muutenkaan vaikuta itse tarinaan mitenkään. Tärkeintä on, että saduttaja kuuntelee sadutettavaa aidosti ja osoittaa kiinnostusta esimerkiksi ilmeillä ja eleillä. Arvostusta sadutettavaa ja hänen satuaan kohtaan osoittaa myös se, että satu kirjataan ylös juuri samalla tavalla ja samoilla sanoilla kuin se on kerrottu ja lopuksi annetaan mahdollisuus muuttaa sitä. (Karlsson 2014, 24.)

Sadulla ei nähdä olevan tiettyä määritelmää tai rakennetta sadutusmenetelmässä. Satu tai tarina syntyy jokaisen omista sisäisistä ajatuksista ja sen mukaan, mitä kerrottavaa kertojalla on. Myöskään sadun pituudelle ei ole vaatimuksia tai rajoitteita, esimerkiksi vain muutamakin sana katsotaan saduksi. (Karlsson 2014, 31–32) Sadutusta voidaan tehdä lapsen kanssa kahdestaan tai ryhmässä. Tilanteet voivat erota toisistaan. Yhden lapsen saduttaminen luo läheisyyden tunnetta, kun taas ryhmässä saduttamisessa korostuu yhteisöllisyys. Ryhmässäkin tunnelmasta voi syntyä arvostava ja intensiivinen. Ryhmää saduttaessa lasten tulee löytää yhteinen juoni tarinaan ja sadutus tuokin esiin ryhmästä erilaisia asioita kuten toimintatapoja tai ryhmän kiinteyden. Kun jokainen lapsi saa osallistua satuun, ryhmään syntyy yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Karlsson 2014, 34.)

Aikuisen ei tarvitse tuntea sadutettavaa lasta ennestään. Sadutuksen avulla pystyy nopeasti tutustumaan lapseen. Sadutus voi tuoda ennestään tutun lapsen kanssa myös uuden

ulottuvuuden tutustumiseen. Aikuisen on roolissaan osoitettava kiinnostuksensa lapsen maailmaan ja mielipiteisiin. Aikuisen toimiessa näin, sadutus vahvistaa lapsen luottamusta omiin kykyihinsä, näkemyksiinsä ja ajatuksiinsa. Jotta sadutus onnistuu, aikuisen tavoitteena ei voi olla ainoastaan satujen tuottaminen, vaan hänellä tulee olla halu antaa puheenvuoro lapselle, joka saa vapaasti kertoa omanlaisensa sadun. Sadutuksessa on tärkeää, että saduttaja pyytämisen sijaan kehottaa lasta kertomaan sadun, jolloin valta siirtyy lapselle ja lapsi saa tunteen, että hänen näkökulmansa ovat arvokkaita ja aikuinen haluaa tutustua hänen maailmaansa ja tietää hänelle merkityksellisistä asioista. (Karlsson 2014, 29–30.)

4.4 Sadutusmenetelmä tutkimuksessa ja sadutuksen tuottama tieto

Lapsinäkökulman tuominen tutkimukseen on tärkeää, sillä sitä ei usein muisteta huomioida. Tutkimukset lapsista tehdään usein esimerkiksi kasvattajien näkökulmasta ja niissä selvitetään heidän kokemuksiaan lapsista ja lasten kanssa toimimisesta. (Karlsson 2006, 9.) Lasten toimijuutta on kuitenkin nostettu esiin nykyajan lapsuudentutkimuksessa. Sen ansiosta tutkimusmetodeistakin on kehittynyt sellaisia, jotka tuovat lasten ääntä kuuluviin. Entisten tutkimusmenetelmien sijaan tutkijoilla täytyy nykyään olla taitoa kuunnella lasta ja antaa arvoa heidän kokemuksilleen tutkimusaineistona. (Alanen 2009, 20–21.) 2000-luvulta lähtien lapsia koskevissa tutkimuksissa on alkanut korostua osallisuuden merkitys. Lasta pidetään itsensä ja oman elämänsä asiantuntijana sen sijaan, että aikuiset tekisivät omia tulkintojaan lapsen toiminnasta. (Karimäki 2008, 1.)

Tutkimuksissa lasten kertomuksia on kerätty aineistoksi monilla muillakin tavoilla kuin saduttamalla, muun muassa pyytämällä lasta kertomaan tietyistä kuvista jotain tai omista kokemuksistaan. Tällaisten menetelmien ajatellaan kuitenkin rajoittavan lapsen omaa luovuutta ja vapautta ilmaisuun. Aikuinen vaikuttaa lopputulokseen huomaamattaan määrittelemällä esimerkiksi, mistä kuvista lapsen tulee kertoa ajatuksiaan. Kokemuksista kertominen on jo jokseenkin vapaampaa, mutta siinäkin aikuinen antaa valmiin aiheen ja lapsi saattaa miettiä, mitä häneltä odotetaan. (Karlsson & Riihelä 2012, 176). Lapselta kysymisen ajatellaan usein virheellisesti olevan osallistamista. Sitä se ei kuitenkaan ole, vaan osallisuus on sitä, että lapsi voi keskustella omasta lähtökohdastaan. Osallisuus on lapsen äänen näkyväksi tuomista. (Kauppinen ym. 2005, 6.) Ilmiötä, jossa aikuinen kysyy lapselta kysymyksen, odottaa tietynlaista vastausta ja vielä arvioi tätä vastausta Karlsson (2014, 173)

kutsuu arvioivaksi ja aikuisen kysymyksiin pohjautuvaksi malliksi. Hän korostaa sitä, ettei lapsen itselleen merkitykselliset ajatukset tule tällöin esiin eikä lapsen omalle ajattelulle anneta tilaa. Sadutus taas vapauttaa lapsen kokonaan valitsemaan aiheen oman mielenkiinnon tai huolien mukaan ja sanat, joilla hän haluaa asian ilmaista (Karlsson & Riihelä 2012, 176).

Sadutusmenetelmän on todettu soveltuvan tutkimukseen. Sadutuksen tuottamaa aineistoa on käytetty erityisesti tutkimuksissa, joissa on pyritty muodostamaan käsityksiä lasten ajatusmaailmasta. Sadut ovat ikään kuin kurkistus lapsen maailmaan ja lapsessa olevaan tietoon, minkä vuoksi saduista ei ole tarkoitus tehdä suoria ja ehdottomia päätelmiä. Sadutusmenetelmää käyttämällä on tehty tutkimusta useista eri näkökulmista, ja niissä on tutkittu erilaisia asioita. Kiinnostuksen kohteena on voinut olla joko satujen sisältö tai itse sadutusprosessin luoma vuorovaikutustilanne. Viime vuosina kiinnostusta saanut narratiivinen näkökulma lasten sadutuksessa korostaa juuri satujen luomia narratiiveja eli kertomuksia. (Karlsson & Riihelä 2012, 169–171.)

Lapsilla on oma kulttuuri, johon mielletään yleensä aikuisten lapsille tuottamat kirjat, laulut, elokuvat ja muut näiden tapaiset. Sen ajatellaan olevan esimerkiksi aikuisten perinteisten lastenlaulujen ja -lorujen tai muiden perinteiden opettamista eteenpäin. Lapset kuitenkin tuottavat jatkuvasti myös itse omaa rikasta kulttuuriaan muun muassa tanssimalla, näyttelemällä, taiteilemalla, pelaamalla, rakentamalla ja kertomalla satuja, vitsejä tai runoja. Tämä kaikki uhkaa usein jäädä näkymättömäksi, sillä lapset eivät itse osaa taltioida sitä. Tähän tarvitaan aikuisia, jotka ovat kiinnostuneita ja valmiita tallentamaan lasten tuotoksia. Sadutuksen tuottamien satujen kirjaaminen on juuri tällaista taltiointia. (Karlsson 2014, 178–180.) Kuulluksi tuleminen ja omien näkemysten ilmaiseminen määritellään yhdeksi lapsen oikeuksista YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa (UNICEF, [viitattu 11.1.2021], 11). Sadutuksessa aikuinen pysähtyy kuuntelemaan lasta. Aikuinen oppii satujen kautta monia asioita lapsen maailmasta. Lasten saduista voidaan huomata, että lapset ajattelevat asioista eri tavalla kuin aikuiset ja pitävät erilaisia asioita tärkeänä omassa maailmassaan. (Karlsson 2014, 79.)

Riihelä (2012, 224–225) on Satukeikka-projektin satuihin tutustuessaan todennut, että sadut kertovat lapsen ajattelusta ja pyrkinyt luomaan käsitystä siitä, miten lasten mielikuvitus

muuntuu satujen muotoon. Hän myöntää monen asian kuitenkin jääneen yhä selvittämättä, koska perinteiset näkemykset lapsista eivät ole auttaneet ymmärtämään satuja. Merkittävimmäksi löydökseksi hän kuitenkin nostaa lasten satujen kerrontatavan eron verrattuna aikuisten tapaan sekä lasten keskenään erilaiset kerrontatavat. Jokaisella itsellään on omanlaisensa tapa kertoa tarinaa, mikä johtuu siitä, että jokaisella on persoonallinen itseilmaisun tapa. Hänen mukaansa lasten tarinoille ominaista ovat lasten oma huumori, useat eri teemat samassa sadussa, nopeatempoinen tahti ja laaja sanavaraston käyttö. Näiden piirteiden vuoksi aikuinen ei usein pysy mukana lapsen ajattelun etenemisessä.

4.5 Piirrokset kertovat mielikuvituksesta

Latham ja Eving (2018, 71–72) ovat sitä mieltä, että mielikuvitusta käytetään nykyään usein yritteliäissä innovaatioissa ja taloudellisissa tehtävissä, eikä mielikuvitusta enää ajatella osana ihmisyyttä ja elämän rikastamisena mahdollisuuksilla. He korostavat sitä, että lasten mielikuvitus on alue, jota on vaikea määritellä tai saada siitä kiinni. Siksi sen tutkiminen opettajille on erityisen tärkeää. He myös muistuttavat, ettei piirtämisessä kyse ole siitä, että kuvat olisivat tarkkoja piirroksia lasten mielikuvituksesta tai siitä, että niiden pitäisi olla hienosti piirrettyjä. Tarkoitus on leikkisällä tavalla saada käsitys siitä, millainen ja miten tärkeä rooli mielikuvituksella on lasten elämässä.

Lapsen luovuus tarvitsee elämyksiä, joista syntyy tunteita koskettavia mielikuvia. Mielikuvitus luo näitä mielikuvia todellisuuden havainnoista ja lapsi luo niitä kuvallisissa töissään näkyväksi. Kuvallisen toiminnan prosessin on huomattu olevan samantapaista kuin leikki. Se on ikään kuin kuvallista leikkiä, jossa leikitellään muun muassa väreillä ja muodoilla. Kuva- taiteellisessa ilmaisussa lapsi kertoo havainnoistaan ja kokemuksistaan kuvallisesti ja kun kokemus on lapselle merkityksellinen, hänen itsetuntemuksensa paranee ja minäkuva vahvistuu. Prosessissa syntyneet piirrokset tai muut taiteelliset tuotokset ovat lasten kulttuurin tuotteita. Jotta ne tehtäisiin näkyväksi, kasvattajien tulisi ottaa niitä ja niiden sisältämiä tarinoita talteen. (Rusanen 2009, 49–50.) Piirrokset ovat lapselle väline ilmaista sellaisiakin asioita, joita hän ei vielä sanallisesti osaa kertoa (Kauppinen ym. 2005, 59). Sadutuksessa lapset usein mielellään piirtävät sadustaan kuvan. Piirros voidaan tehdä myös jo ennen sadun kertomista. (Karlsson 2019.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jossa on toimintatutkimuksen piirteitä. Tässä luvussa esittelen tutkimusta tarkemmin kertomalla tutkimuksen toteutuksesta, tutkimusaineistosta ja sen analysoinnista. Tutkimuksessa on lisäksi tärkeää huomioida sen eettisyys ja luotettavuus, joiden toteutumista tarkastellaan luvun lopussa.

5.1 Laadullinen tutkimus

Tämän opinnäytetyön tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 161) kuvailevat laadullista tutkimusta todellisen elämän kuvaamiseksi. Heidän mukaansa todellisuus on moninaista eli tapahtumat vaikuttavat toisiinsa, ja sitä kautta muuttavat toisiaan sekä luovat keskenään yhteyksiä moneen suuntaan. Todellisuus koostuu siis moninaisista tekijöistä, joten laadullisen tutkimuksen tavoite on tehdä tutkimusta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Kananen (2014, 18–19) määrittelee laadullisen tutkimuksen tavoitteeksi ilmiön kuvaamisen, ymmärtämisen ja tulkinnan antamisen. Hänen mukaansa laadullinen tutkimus pyrkii käsittelemään tutkittavaa asiaa perusteellisesti, jonka myötä tarkoitus on ymmärtää ilmiötä uudella tavalla. Hän kuitenkin painottaa sitä, että tulokset koskevat vain tietyn tutkimuksen kohdetta, eikä siitä voida tehdä yleistyksiä. Hirsjärvi ym. (2009, 161) korostavat sitä, että laadullisessa tutkimuksessa ei ole kyse jo olemassa olevien väittämien todentamisesta, vaan sen tavoite on löytää tai tuoda esiin tosiasioita. He toteavat, että tutkijan arvolähtökohdat ja hänen oma sekä yleinen aiempi tieto vaikuttavat tutkimukseen. Ne vaikuttavat siihen, mitä kautta tutkija pyrkii ymmärtämään tutkimaansa ilmiötä. Opinnäytetyöni tutkimuksellisessa osuudessa tavoitteena on löytää piirteitä lasten mielikuvituksesta, tarinallisuudesta ja sadutuksen luomista kokemuksista. Tuloksilla ei pyritä todistamaan mitään tiettyjä tekijöitä, vaan luomaan katsaus esille tulevien asioiden kautta.

Yksi laadullisen tutkimuksen piirteistä on ihmisen käyttäminen tiedon keruussa ja heidän valitsemisensa tarkoituksenmukaisesti satunnaisen otoksen sijaan. Tutkija ei siis käytä mitausvälineitä, vaan luottaa omaan havainnointiinsa kerätessään tietoa ja käyttää tukena tiedonhankinnassa esimerkiksi lomakkeita. Laadullisen tutkimuksen piirre on myös

induktiivisen analyysin käyttäminen, eli tutkija ei päättä, mikä on tärkeää, vaan tärkeät asiat tulevat odottamattomasti esille aineistoa tarkastellessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusmenetelmät ovat sellaisia, joissa tutkittavien ääni pääsee kuuluviin. Tutkimussuunnitelma saattaa muuttua tutkimuksen aikana tarvittaessa. Ominaista on myös antaa aineistolle merkitys ainutlaatuisuudessaan ja tulkita sitä sellaisena. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.) Tässä tutkimuksessa täyttyvät kaikki laadullisen tutkimuksen piirteet. Tutkimuksen kohteeksi on tarkoituksella valittu 3–5-vuotiaat lapset ja menetelmä tuo esiin lasten omia näkökulmia. Aineistoja tulkitaan sen mukaisesti, millaisia asioita niistä nousee esiin. Lisäksi aineiston keräämisessä on käytetty apuna lomaketta ja havainnointia. Vilkan (2006, 37–38) mukaan havainnointi on yksi perusmetodeista tieteellisessä tutkimuksessa. Hän kertoo, että havainnointia tehdään joko laboratorio-olosuhteissa tai luonnollisessa ympäristössä, kuten tässä opinnäytetyössä. Hän korostaa luonnollisen havainnoinnin eduksi sen, että havainnointi tehdään tällöin juuri siinä kontekstissa, eli asiayhteydessä, jossa se tulee esiin. Havainnointi soveltuu Vilkan mukaan hyvin lasten ja nuorten tutkimiseen. Opinnäytetyön tutkimus on myös muotoutunut alkuperäisestä suunnitelmasta jonkin verran sen mukaan, miten aihe on rajautunut ja mitkä asiat on koettu tärkeäksi, mikä on yleistä laadullisessa tutkimuksessa.

5.2 Toiminnallisesti kerätty tutkimusaineisto ja aineiston analysointi

Tutkimuksen aineistonkeruussa on toiminnallisen tutkimuksen piirteitä. Salonen (2013, 5–6) näkee kolme eroa toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön välillä. Merkittävin ero on se, että toiminnallisessa tutkimuksessa syntyy yleensä jokin tuotos, kun taas tutkimuksellinen työ tuottaa uutta tietoa. Toinen ero koskee tutkimuksen toimijuutta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä pyritään toiminnan kehittämiseen, joten siinä on yleensä enemmän toimijoita prosessin aikana kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, jossa tärkein toimija on opiskelija itse ja muita toimijoita on mukana vain aineistonkeruun aikana. Kolmas ero on tutkimuksen konkreettisissa työskentelytavoissa. Toiminnallisen tutkimuksen prosessin jokaisessa vaiheessa tutkija ja toimijat ovat vuorovaikutuksessa toiminnallisessa ympäristössä. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä vuorovaikutus on melko yksisuuntaista tiedonkeruuta. Näiden piirteiden perusteella tämä opinnäytetyö on enimmäkseen tutkimuksellinen, mutta aineisto on kerätty toiminnallisesti vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Opinnäytetyössä ei myöskään synny satujen lisäksi konkreettista tuotosta, esimerkiksi satukirjaa. Lisäksi

tutkimuksen tärkein pyrkimys ei ole kehittää sadutusmenetelmää, vaikka tutkimuksesta voi saada näkökulmia ja vinkkejä sadutukseen.

Toimintatutkimuksessa aineisto kerätään Huovisen ja Rovion (2010, 104) mukaan muun muassa osallistuvalla havainnoinnilla ja sen pohjalta tehdyillä päiväkirjamerkinnöillä ja haastattelemalla. Näiden lisäksi aineistoja voivat olla muut kirjalliset aineistot, joita ovat esimerkiksi muistiot, raportit tai kirjoitelmat. Tässä opinnäytetyössä aineisto on kerätty useammalla eri menetelmällä. Tärkeimpänä menetelmänä toimi sadutus, jolla aineistoksi kertyi yhteensä 23 lasten kertomaa satua tai tarinaa. Sadutukset toteutettiin saduttamalla 3–5-vuotiaita lapsia kahdesta eri lapsiryhmästä eräässä päiväkodissa Seinäjoella. Kummassakin lapsiryhmässä sadutin lapsia kahtena eri päivänä, eli yhteensä neljän päivän aikana. Molemmissa ryhmissä sadutukset ajoittuivat sekä aamupäivään että iltapäivään. Sadutustilannetta varten laadin itselleni lomakkeen (liite 1.), johon kirjasin tutkimuskysymysten kannalta tärkeät asiat ja havainnot. Lomake sisälsi lapsen etunimen ja iän, sadutusohjeen ja sadutuksesta syntyneen sadun, lapsen kokemuksen sadutuksesta, tarinatyyppin ja tarinankerronnan elementit, sekä omat havaintoni sadutustilanteesta. Lisäksi lapsille annettiin mahdollisuus piirtää sadustaan kuva.

Lasten kokemuksia sadutuksesta keräsin kysymällä lapsilta suoraan, miltä sadutus heistä tuntui. Lisäksi käytin aineistonkeruumenetelmänä havainnointia kirjaamalla ylös omia havaintojani sadutustilanteista. Huovinen ja Rovio (2010, 106) kutsuvat osallistuvaksi havainnoinniksi sitä, kun tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavaa kohdetta joko tarkkailemalla tai osallistumalla itse toimintaan ja kirjoittamalla siitä muistiinpanot. Tutkijan osallistuessa toimintaan hän tekee muistiinpanot jälkeenpäin. Heidän mukaansa osallistuvaa havainnointia tukee tilanteiden videoiminen tai nauhoittaminen, mikä auttaa muistamaan tapahtumia vielä myöhemmin. Nauhoitin tutkimuksessani kaikki 23 sadutustilannetta. Jokaisen sadutuksen jälkeen kirjoitin muistiinpanot tilanteesta, sekä myöhemmin kuuntelin nauhoitukset ja muistelin tilanteita vielä uudelleen. Näiden muistiinpanojen pohjalta kirjoitin havaintoni sadutustilanteista.

Lapsen kertoessa satua kirjoitin sen sadutusohjeen mukaisesti ylös ja luin valmiin sadun lapselle. Tilanteessa en kuitenkaan ehtinyt välttämättä kirjoittaa jokaista sanaa tai sanamuotoa täysin oikein. Tämän vuoksi nauhoitteilla oli suuri merkitys myöhemmin satujen

litteroinnissa, jotta satu tuli kirjoitettua juuri niin kuin lapsi sen minulle kertoi. Kertomusmuotoinen eli narratiivinen aineisto kuvaa aineiston laatua. Kerronnallisia aineistoja voivat olla esimerkiksi haastattelut tai muut kirjalliset vastaukset, jotka tutkittavat ovat kertoneet omin sanoin. (Heikkinen 2018, 180.) Tutkimusaineistoja tässä tutkimuksessa ovat siis kirjalliset aineistot, jotka koostuvat mainitsemieni sadutuslomakkeiden sisällöistä: saduista, lasten kokemuksista, tarinatyypeistä ja tarinallisuuden elementeistä sekä havainnoista. Lisäksi aineistona toimivat kuvat lasten piirroksista.

Laadullisessa tutkimuksessa analyysi ei ole vain yksi tutkimuksen vaiheista, vaan analyysia tehdään koko prosessin ajan. Analyysin perusteella voidaan nähdä, milloin aineistoa on kerätty tarpeeksi, jotta tutkija saa käsityksen ilmiöstä ja vastauksen tutkimuskysymyksiin. (Kananen 2014, 19.) Kvalitatiiviseen tutkimukseen vaadittavaa aineiston määrää ei ole määriteltä, koska sen pyrkimyksenä on ymmärtää tutkittavaa kohdetta. Tutkija voi siis esimerkiksi kartoittaa tutkimukseen sopivia valmiita ryhmiä ja valitsee niistä yhden, josta hän pyytää jokaista osallistumaan tutkimukseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan ajatella olevan riittävästi, kun se ikään kuin kyllääntyy. Tätä ilmiötä kutsutaan saturaatioksi. Tutkija aloittaa tällöin aineiston keruun tietämättä, paljonko sitä tulee tarvitsemaan ja kerää sitä niin kauan, että aineistossa alkaa toistua samankaltaiset asiat, eli tapahtuu saturaatio. (Hirsjärvi ym. 2009, 182.) Tässä tutkimuksessa aineistoa kertyi riittävästi. Tutkimuksen kohteeksi valittiin yhdestä päiväkodista kaksi ryhmää, joissa sadutettiin 23 lasta. Määrä koostui niistä lapsista, joiden vanhemmat olivat antaneet luvan ja jotka myös itse halusivat osallistua. En siis tiennyt ennen sadutusten aloittamista, montako sadutuskertaa tulen tekemään. Koin saavani lopulta sopivan laajan tutkimusaineiston ja huomasin niissä tapahtuvan saturaatiota. Aineisto riitti hyvin saamaan vastaukset tutkimuskysymyksiini.

Aineiston analysointiin on olemassa monia erilaisia tapoja. Kuitenkin, kun pyritään ilmiön ymmärtämiseen, kuten tässä tutkimuksessa, käytetään yleisesti laadullista analyysia ja tehdään päätelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillisesti paljon aineistoa, joka on hyvin elämänläheistä. Siksi analyysivaihe saattaa olla mielenkiintoinen, mutta siitä huolimatta myös haastava. (Hirsjärvi ym. 2009, 224–225.) Analyysimenetelmänä tässä tutkimuksessa käytetään sisällönanalyysia. Sisällönanalyysillä analysoidaan yleensä erilaisia dokumentteja, joita voi olla melkein mitkä tahansa kirjalliset materiaalit. Sisällönanalyysillä on tarkoitus

muodostaa tutkittavasta asiasta tiivistetty yleisluontoinen selitys. Sisällönanalyysi vaatii jatkukseen vielä sen pohjalta tehdyt johtopäätökset. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 117.)

Sadutuksessa syntyneet sadut on analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin pyrkimys on muodostaa aineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineistosta poimitaan analyysiyksiköitä, joita ei ole päätetty etukäteen. Analyysi ei olisi aineistolähtöistä, jos tutkija antaisi aikaisempien tietojen, teoriatietojen tai havaintojen vaikuttaa analyysiin tai sen tulokseen. Laadullinen analyysi voidaan jakaa induktiiviseen ja deduktiiviseen analyysiin. Ne eroavat toisistaan päättelyn logiikan tavassa. Induktiivinen analyysi muotoutuu yksittäisestä yleiseen ja deduktiivinen analyysi yleisestä yksittäiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107–108.) Opinnäytetyön analyysi on induktiivista analyysiä. Tuomi ja Sarajärvi 2018, 108–109) kuitenkin painottavat sitä, että analyysi ei voi olla yksiselitteisesti induktiivista, koska muun muassa tutkimuksessa käytetyillä käsitteillä ja menetelmillä on aina jossain määrin vaikutusta tulosten muodostamisessa. Analyysiä voidaan kutsua induktiiviseksi, jos halutaan korostaa analyysin päättelyn logiikkaa, jota se myös tässä tutkimuksessa osoittaa. Tutkimuksen analyysissä tutkija on pyrkinyt käsittelemään aineistoa mahdollisimman ennakkoluulottomasti, eli aineistolähtöisesti.

Aineistolähtöisen analyysin prosessissa on kolme eri vaihetta: pelkistäminen eli aineiston redusointi, ryhmittely eli aineiston klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. Redusoinnin vaiheessa aineistosta karsitaan asioita, jotka eivät ole tutkimuksen kannalta tärkeitä. Aineistoa ikään kuin pilkotaan osiin ja etsitään esimerkiksi ilmaisuja, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen ja ilmaisut jaetaan omiin ryhmiinsä. Tätä seuraa aineiston klusteroinnin vaihe, jossa käsitteistä etsitään yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset asiat yhdistetään omiin ryhmiinsä, eli alaluokkiin. Viimeisessä vaiheessa eli abstrahoinnissa luokittelua jatketaan muodostamalla pääluokkia, joista tulee ilmi tutkimuksen kannalta tärkeimmät tiedot ja teoreettiset käsitteet. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122–125.) Esitellen tulososassa saduissa esiintyvät henkilöt ja hahmot, tapahtumat ja tapahtumapaikat sisällönanalyysin mukaisesti taulukoituna.

5.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä tutkijan täytyy ottaa huomioon useita eettisiä seikkoja. Tutkijan täytyy tietää ja hallita tiedon hankintaan ja julkistamiseen liittyvät tutkimuseettiset periaatteet, sekä toimia niiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 23.) Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) ohjeistaa hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti hankkimaan tarvittavat tutkimusluvut ja tekemään eettistä arviointia ennen tutkimusta (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012, 6). Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatusjohtaja myönsi opinnäytetyölleni tutkimusluvan lokakuussa 2020. Lisäksi opinnäytetyöstä allekirjoitettiin sopimus yhteistyöpäiväkodin johtajan, opinnäytetyötä ohjaavan opettajan ja opinnäytetyön tekijän eli itseni välillä.

Kun tutkimusta tehdään lasten kanssa ja lapset tuottavat tutkimusaineiston, on oltava erityisen tarkka tutkimuksen eettisyydessä. Mietin etukäteen tarkkaan eettisiä periaatteita, joita tutkimuksessani täytyy ottaa huomioon. Tutkimuksessa lasten anonymiteetti säilytetään koko prosessin ajan. Opinnäytetyössä ei tule ilmi päiväkodin tai lapsiryhmän nimeä, eikä lapsen nimeä tai muita tekijöitä, joista opinnäytetyöhön osallistuneiden lasten henkilöllisyys tulisi ilmi. Lasten saduissa ja piirroksissa esiin tulleet henkilöiden nimet tai muut tunnistettavuuden kannalta mahdolliset riskitekijät on huomioitu ja poistettu.

Myös Hirsjärvi ym. (2009, 25) nostavat esiin hyvän tieteellisen käytännön noudattamisen kaikissa tutkimuksissa. Siihen kuuluu ensisijaisesti ihmisarvon kunnioittaminen, eli ihmiselle annetaan päätäntävalta tutkimukseen osallistumisesta ja päätöstä kunnioitetaan. Lisäksi mietitään, miten lupa pyydetään sekä mitä heille kerrotaan tutkimuksesta. Osallistuville henkilöille tulee antaa tarvittavat tiedot heidän ollakseen perehtyneitä siihen, mihin antavat suostumuksen. Opinnäytetyön tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Ennen kuin aineiston kerääminen aloitettiin, lasten huoltajilta kerättiin luvat lapsen osallistumisesta opinnäytetyöhön paperisella lomakkeella (liite 2.), jossa kerrottiin opinnäytetyön tutkimuksesta, sadutusmenetelmästä ja lasten anonymiteetin säilyttämisestä ja pyydettiin lupaa lapsen sadun ja piirroksen käyttämiseen opinnäytetyössä. Vain luvan antaneiden huoltajien lapset osallistuivat tutkimukseen. Myös lapsilta itseltään kysyttiin suullinen lupa osallistua opinnäytetyöhön. Lapsille selitettiin heidän kehitystasonsa mukaisesti ymmärrettävällä tavalla, mistä on kyse ja haluavatko he osallistua kertomalla minulle sadun ja halutessaan piirtämällä kuvan. Jos lapset ilmaisivat haluttomuutensa osallistua, päätöstä kunnioittavasti

heidän ei tarvinnut osallistua. Lisäksi jos he eivät halunneet piirtää kuvaa tai vastata kysymykseen siitä, miltä sadutus tuntui, heidän ei tarvinnut niin tehdä.

Tutkimuksessa kerättyjä aineistoja sekä huoltajilta saatuja lupalappuja säilytetään tutkimuksen ajan henkilökohtaisten salasanojeni ja lukkojen takana paikassa, jossa ulkopuoliset eivät pääse niihin missään vaiheessa käsiksi. Aineistoja on analysoitu ja käsitelty vain tutkijan ollessa yksin paikalla, jotta kukaan ulkopuolinen ei näkisi tai kuulisi niissä olevia tunnistettavia tietoja osallistujista. Opinnäytetyön valmistuttua aineistot hävitetään asianmukaisella tavalla.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan kaikissa tutkimuksissa, jotta voitaisiin välttyä virheellisiltä tuloksilta (Hirsjärvi ym. 2009, 231.) Tieteellistä tutkimustulosta arvioidaan luotettavuusmittareilla, joista yleisimpiä ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan voida tarkastella luotettavuutta yhtä tarkasti kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, sillä luotettavuutta voidaan arvioida vain tutkijan esittämän arvioinnin ja näytön mukaan. (Kananen 2014, 146–147.) Reliabiliteetin ja validiteetin arviointia laadullisessa tutkimuksessa on myös kritisoitu, sillä niitä on alun perin käytetty määrällisen tutkimuksen arvioinnissa, minkä takia ne eivät sovellu yksiselitteisesti laadullisen tutkimuksen arviointiin. Siksi nämä käsitteet ovatkin saaneet laadullisessa tutkimuksessa erilaisia tulkintoja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160–161.)

Reliabiliteetti. Tutkimuksen reliaabelius tarkoittaa sitä, että tutkimustulokset ovat toistettavia, eikä sattumanvaraisia. Tutkimusta pidetään siis reliaabelina, jos useammista saman ilmiön tutkimuksista voidaan saada yhteneväiset tulokset. (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Tämän tutkimuksen reliabiliteettia ei voida täysin todistaa, mutta arvioin sen itse kohtalaisen hyväksi. Reliabiliteettia vahvistaa tutkimusaineiston määrä. Tutkimusaineistoa on kerätty niin paljon, että uudelleen toistettavassa tutkimuksessa tulisi varmasti esiin samankaltaisia tuloksia. Sadut eivät oletettavasti olisi toistettavassa tutkimuksessa samoja, mutta sisällöiltään ja piirteiltään ne muistuttaisivat toisiaan. Havainnot sadutustilanteista voisivat vaihdella hiekan sen mukaan, miten eri tutkijat kokevat sadutustilanteet, mutta pääpiirteiltään niistäkin löydetäisiin varmasti samoja huomioita.

Validiteetti. Tutkimuksen validius tarkoittaa sen pätevyyttä. Validiutta arvioidaan sen mukaisesti, mittaako käytetty mittari tai tutkimusmenetelmä sitä, mitä tutkimuksessa pyritään mittaamaan. Lisäksi validiteettia varmistetaan usein triangulaatiolla, eli käyttämällä useampia tutkimusmenetelmiä. (Hirsjärvi ym. 2009, 231). Tässä tutkimuksessa aineisto on kerätty pääasiassa saduttamalla lapsia, mutta lisäksi tutkimusmenetelmänä on käytetty lapsilta kysymistä ja tutkijan omaa havainnointia, mikä lisää validiteettia. Sadutus on todettu toimivaksi menetelmäksi saada tietoa lapsen maailmasta ja ajattelutavoista. Sadutus tuo lapsilähtöisesti esiin lasten merkityksellisiksi kokemat asiat ja mielenkiinnon kohteet. Lisäksi saduista nähdään lasten tarinallisuuden elementtejä. Menetelmän validiteetti mielikuvituksen, lapsen maailman ja tarinallisuuden tutkimuksessa on pätevä. Menetelmällä saadaan tietoa juuri siitä, mitä tutkimuksessa on haluttu tutkia. Lisäksi lapsilta kysyminen ja tilanteiden havainnointi vastaavat tutkimuskysymykseen siitä, miten lapset kokivat sadutuksen. Suoraan lapselta kysyttäessä täytyy kuitenkin muistaa riski siitä, että lapsi voi olettaa aikuisen odottavan tiettyä vastausta ja vastata sen mukaan. Siksi kysymällä kerättyihin tuloksiin tulee suhtautua varauksella.

Vakuuttavuus. Koska reliabiliteetin ja validiteetin soveltuvuutta laadullisessa tutkimuksessa on kyseenalaistettu, niiden sijaan on alettu puhua myös vakuuttavuudesta. Vakuuttavuuden varmistamiseksi tutkimuksen tulee olla mahdollisimman näkyvää. Tutkijan tulee siis kertoa valinnoistaan ja tulkinnoistaan avoimesti, sekä näyttää aineistonsa laajasti. Näin tutkija voi vakuuttaa tutkimuksensa olevan pätevä. (Toikko & Rantanen 2009, 123.)

Hirsjärven ym. (2009, 232–233) mukaan luotettavuutta laadullisessa tutkimuksessa lisää tutkijan yksityiskohtainen selitys tutkimuksen toteuttamisen vaiheista. Tärkeää on kertoa muun muassa tutkimuksen aineistonkeruun olosuhteista ja paikoista, käytetystä ajasta, sekä mahdollisista häiriötekijöistä ja virhetulkinnoista tai muista tutkimustuloksiin mahdollisesti vaikuttaneista asioista. Myös tulkinnoista on hyvä esittää perusteluita, esimerkiksi lisäämällä tulosten ohkeen suoria otteita tutkimusaineistosta. Opinnäytetyössä on selitetty jokainen työn vaihe mahdollisimman tarkasti ja pohdittu tutkimustulosten ohessa niihin vaikuttaneita tekijöitä. Tulkintoja on todennettu esimerkeillä, joiden pohjalta päätelmät on tehty.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa kerrotaan tutkimustuloksista, jotka etenevät tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensin käsittelen lasten saduista esiin tulleita mielikuvitukseen ja lapsen maailmaan liittyviä tuloksia teemoittain. Seuraavaksi kerron satujen tarinallisuuden piirteistä 3–5-vuotiaiden lasten ikävuosien mukaisesti. Kaksi viimeistä lukua kertovat, miten lapset kokivat sadutuksen ja millaisia havaintoja itse tutkijana tein sadutustilanteissa.

6.1 Lasten mielikuvitus ja lapsen maailma

Tämän luvun alaluvuissa esitetään tuloksia tutkimuskysymyksiin ”Millaisia asioita lasten mielikuvituksesta ja lasten maailmasta saduissa ja piirroksissa tulee esiin?” ja ”Millaisia henkilöitä ja hahmoja, tapahtumapaikkoja ja tapahtumia saduissa esiintyy?”. Lapsen mielikuvitusta ja lapsen maailmaa tutkittiin saduista kolmesta eri näkökulmasta. Saduista poimittiin niissä esiintyviä hahmoja ja henkilöitä, ympäristöjä ja tapahtumapaikkoja ja tapahtumia. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä näistä muodostettiin taulukoita, joissa asiat jaettiin alaluokkiin, pääluokkiin ja yläluokkiin. Saduista voidaan nähdä, millaisia asioita lasten mielikuvituksessa syntyy ja millaisista asioista mielikuvitus on saanut vaikutteita.

6.1.1 Saduissa esiintyvät hahmot ja henkilöt

Ensin saduista poimittiin, millaisia hahmoja ja henkilöitä niissä esiintyy (taulukot 1 ja 2). Yläluokiksi muodostui henkilöt, eläimet, lastenohjelmien, -kirjojen ja satujen hahmot ja muut. Voidaan siis todeta, että lasten mielikuvitus saa vaikutteita heidän oman elämänsä tärkeistä henkilöistä kuten omista perheenjäsenistä, mutta mielikuvituksessa on myös satuhahmoja, kuten lohikäärmeitä, joita ei ole olemassa. Eläimet ovat lapsille yleinen mielenkiinnon kohde, ja siksi niitä esiintyi myös paljon.

Taulukko 1: Satujen hahmot ja henkilöt

Alaluokka	Päälouokka	Yläluokka
Isä x5 Äiti x6 Siskot Pikkusisko Mumma	Perheenjäsenet	Henkilöt
Lapset Aikuiset Kaveri Mies Tyämiäs Kaverin nimi	Muut henkilöt	
Mä/Minä x5 Me	Persoonapronominit	
Marsu Koira Pupu Lehmä/Lehmät x2 Hevonen	Yleiset lemmikit ja kotieläimet	Eläimet
Linnut Sammakko x2 Etana Eläimet Kirahvi Pingviinit Käärmeet Madot Norsut Leijona	Muut eläimet ja matelijat	

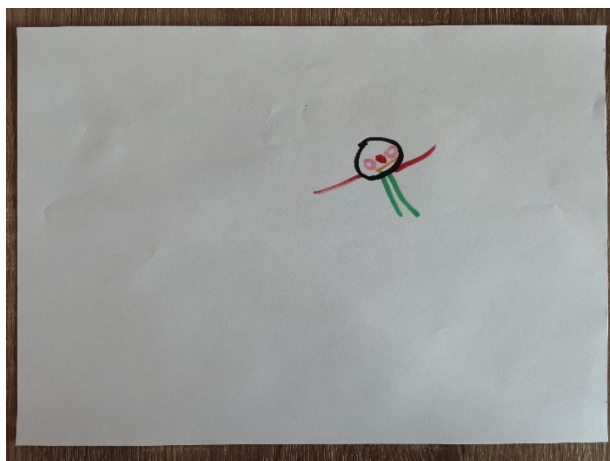
Lasten saduissa oli monipuolisesti erilaisia toimijoita. Henkilöhahmoista ehdottomasti eniten esiintyi perheenjäseniä. Saduissa ja tarinoissa mainittiin äiti jopa kuusi kertaa ja isä viisi kertaa. Lisäksi mainittiin siskot ja mumma. Perhe on siis lapsille tärkeä ja perheenjäsenet muistuvat mieleen helposti. Persoonapronomineja käytettiin myös usein; mä tai minä oli tekijänä yhteensä viidessä sadussa. Muita henkilöitä olivat muun muassa kaverit ja eräässä sadussa mainittiin myös eteläpohjalaisella murteella tyämiäs. Alla esimerkki sadusta, jossa esiintyi tyämiähen lisäksi myös mä, äiti ja isä. Toisena esimerkkinä lyhyt satu, jossa pääosassa olivat äiti ja isä.

"Sellaane kun äiti ja isä oli kukkana. Kun minä ja äiti istuimme tuolissa niin me huomattiin, että VOI EI SE ON RIKKI! Ja sitten tyämiäs korjas sen suora nopeudella. Nyt siinä on kaikki." -Poika, 3 v.

Kuva 1. Piirros 1.

Minä tykkään mun äiti. Minä tykkään mun isä. Valmis. -Poika, 4 v.

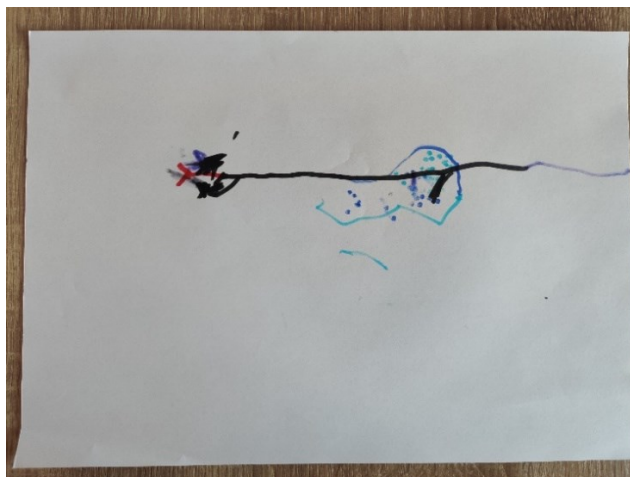

Kuva 2. Piirros 2.

Yhdeksi yläluokaksi muodostui eläimet. Saduissa esiintyi tavallisimpia lemmikkejä ja koti-eläimiä, kuten koira ja lehmät, mutta myös hieman eksoottisempia eläimiä ja matelijoita, kuten kirahvi ja käärmeet. Lapsia selvästi kiehtoo erilaiset eläimet ja lapset kokevat lemmikkinsä tärkeiksi. Alla esimerkki erään pojan sadusta, jossa mainitaan useampi eläin ja

erään tytön sadusta, jossa hän kertoo koiran olevan rakas sekä mainitsee myös isovanhempansa pupun.

"Lelu. Ja toinen lelu. Ja sitte kolmas lelu. Ei mitää muuta, mä en keksi mitää muutakaa siinä olisi. Mieti, mieti, mietii. Siinä oli mies ja kirahvi. Ja sitten mä tykkään pingviineistä ainaki. Ja sitte jäästä ja sitte käärmeistä, madoista ja käärmeistä ja ja norsuista." -Poika, 3 v.

Kuva 3. Piirros 3.

Koira on ihan rakas mulle. Mun koira on mulle rakas. Mun mummalla (nimi)-pupu on menny viis kertaa ulos. -Tytty, 3 v.

Kuva 4. Piirros 4.

Taulukko 2: Satujen hahmot ja henkilöt

Alaluokka	Pääluokka	Yläluokka
Elsa Anna Hans Kristof Olaf Venni	Frozen -hahmot	Lastenohjelmien, -kirjojen ja satujen hahmot
My Little Pony -perhe Pinkie pie Fluttershy	My Little Pony -hahmot	
Nalle Puh x3 Muumipeikko Totteri Belle	Muut TV-ohjelmien tai lastenkirjojen hahmot	
Prinsessa x2 Prinssi Linnan väki Rosvot Lohikäärme x3 Liskoystävä Jättiläinen	Satuhahmot	
Tähti Auto x2 Lelu Pikku-Kalle	Luokittelemattomat	Muut

Lasten saduissa oli huomattavan paljon hahmoja erilaisista lapsille suunnatuista televisio-ohjelmista, elokuvista tai kirjoista. Tästä voidaan päätellä, että nykyään lapset katsovat paljon erilaisia lastenohjelmia. Tyttöjen saduista nousi esiin Frozen -hahmot ja My Little Pony -hahmot, sekä Belle-prinsessa. Esimerkkinä neljävuotiaan tytön satu My Little Ponyista. Tyttö halusi myös piirtää sadustaan niin tarkan piirroksen, että jokaisen ponin värit olivat oikein ja niiden viereen hän piirsi vielä ponien omat tunnusmerkit. Hän mietti niitä kauan ja hänelle oli selvästi tärkeää, että ne menevät oikein.

Eräänä päivänä My Little Pony -perhe lähti matkalle. Ja sitten ne menivät lentokoneella Afrikkaan. Ja siellä oli tosi hauskaa. Ja siskot, niillä oli tosi kivaa ja ne otti kaikki tärkeät jutut oli ottanut mukaan. Ja silloin hän sanoi hänen pikkusiskolle, että öö sillon hänen piti mennä nukkumaan. Silloin niitten piti tehdä koululäksyt. Ja yksi poni hoiti niistä hänen

eläimiänsä. Silloin Pinkie pie ja Fluttershy sanoi hänen kaverille, että "voisitko tulla minun kanssani jonnekkain?", Pinkie pie sanoi. Silloin siinä piti tehdä kynätehtäviä. Sitten kun ne oli tehnyt sen niin ne teki öö noitaa...kertoi tarinoita. Ja silloin hän halusi piirrellä, Pinkie pie. Ja silloin kaikki meni nukkumaan. Ja sitten koitti aamu. Ja silloin niitten piti lähteä kotiin päin, kun ne oli pakannut tavarat. Sitten ne saapuivatkin kotiin. Ja silloin poniperhe sanoi yhtä ääneen että "voidaanko tehdä yhdessä vaikka telttaretki?" Ja silloin ne lähti telttaretkelle. Ja silloin niin kun ne ajatteli, että mentäisiinkö jo nukkumaan. Ja hän sanoi, että mennään vain. Ja sen sanoi Fluttershy. Ja Pinkie pie sanoi, että "joo!" Ja tarina loppui siihen. -Tyttö, 4 v.

Kuva 5. Piirros 5.

Lastenohjelmien ja -elokuvien katseleminen voi siis olla hyväksi lapsen mielikuvitukselle. Monet ohjelmat ovat nykyään hyvin opettavaisia. Television katseluun käytettyyn aikaan on kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota, sillä mielikuvitus tarvitsee kehittyäkseen myös lapsen itse keksimiä asioita. Vaikka My Little Pony -sadussa hahmot ovat televisiosta tuttuja, tyttö on keksinyt siihen myös itse tapahtumia, ja satu etenee hänen mielikuvituksensa keksimällä tavalla. Satu on hyvä esimerkki siitä, miten lastenohjelmasta tutut asiat ja lapsen oma mielikuvitus yhdistyvät. Lisäksi tyttö kertoi My Little Ponyjen olevan hänen lempilelujaan. Satu saattoi siis saada vaikutteita myös jostain hänen omasta leikistään.

Myös perinteisiä satuhahmoja ja taruolentoja tavattiin saduissa useampaan kertaan. Prinssessa esiintyi muutamassa sadussa ja myös prinssi ja linnan väki mainittiin. Taruolennoista

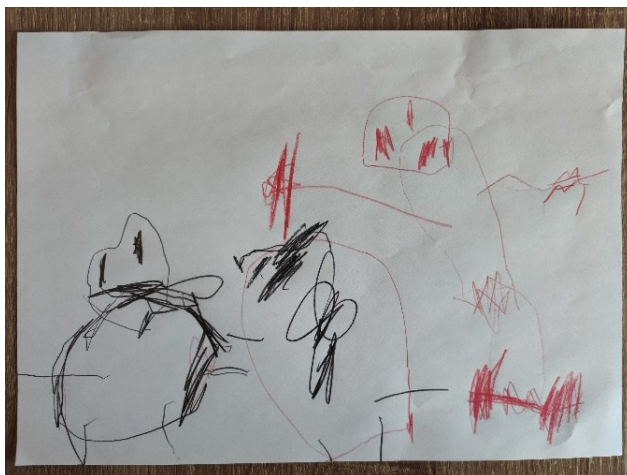
lohikäärme seikkaili saduissa jopa kolme kertaa. Lisäksi lapset kertoivat liskoystävästä ja jättiläisestä. Näiden satuhahmojen ja -olentojen runsas esiintyminen saduissa osoittaa, että nykyajan lapsille kerrotaan yhä perinteisiä satuja, ja he myös pitävät niistä. Alla esimerkki erään tytön sadusta, jossa on vaikutteita Grimmin veljesten klassikkosadusta sammakko-prinssi. Sadustaan tyttö piirsi paperin molemmin puolin kuvat prinsessasta, prinssistä ja sammakosta. Ensimmäisessä kuvassa nähdään, miltä lapsen mielikuvituksessa näyttää sammakon pussaaminen ja toisessa kuvassa sammakosta muuttunut prinsessa. Toisena esimerkki erään pojan sadusta, jossa kaksi lohikäärmettä leikkaa puuta.

Mä haluan kertoa semmosen öö prinssiä, että että kun se prinssi niinku pussas sitä sammakkoa niin siitä muuttu komea prinsessa. Sitten tapahtui niin että ne elävät onnellisena. Mutta sitten tapahtu taas niin että prinssi muuttui sammakoksi. Ja sitten se olikin taikaa, että hän muuttui lohikäärmeeksi. Ja sitten sitten sitten prinssi meni takaisin linnaan. Tämä ensi tulee sinne ja sitte kun tämä tulee sinne, niin nämä pussaa. Sitten tuli tulta, siksi koska lohikäärme vahingossa antoi tulta. -Tyttö, 4 v.

Kuva 6. Piirros 6.

Olipa kerran kaksi lohikäärmettä. Ja yksi lohikäärme oli katkaisemassa puuta pitkällä kaulalla. Ja vielä se yks, toinen. Mutta sitten toisista, jolla oli pitkä kaula, se huuti "Joku!". Sit se toinen sanoi sellasen et ei se ole se puu. Ja siinä oli se, se vaan oli, se oli vaan puu. -Poika, 4 v.

Kuva 7. Piirros 7.

Lasten mielikuvituksessa kaikki on mahdollista ja saduissa voi tapahtua mitä tahansa. Tämän osoittaa erään pojan satu, jonka maailmassa tähti voi mennä lumen sisälle ja sen jälkeen törmätä puuhun. Vaikka satu on lyhyt, siinä tulee esiin lasten mielikuvituksen monipuolisuus.

Että semmonen tähti lentää. Sitten se menee lumen sisälle. Sitten se tulee sieltä takasin ja sitten se tohon puuhun törmää. -Poika, 3 v

Kuva 8. Piirros 8.

6.1.2 Satujen ympäristöt ja tapahtumapaikat

Lapset kertoivat usein saduissaan, missä paikoissa tai millaisissa ympäristöissä niissä oltiin. Taulukkoon 3 on kerätty saduissa mainittuja paikkoja ja ympäristöjä, joiden pohjalta yläluokiksi muodostuivat jokapäiväiset ympäristöt, matkustus- ja luontoympäristöt sekä tarunomaiset ympäristöt.

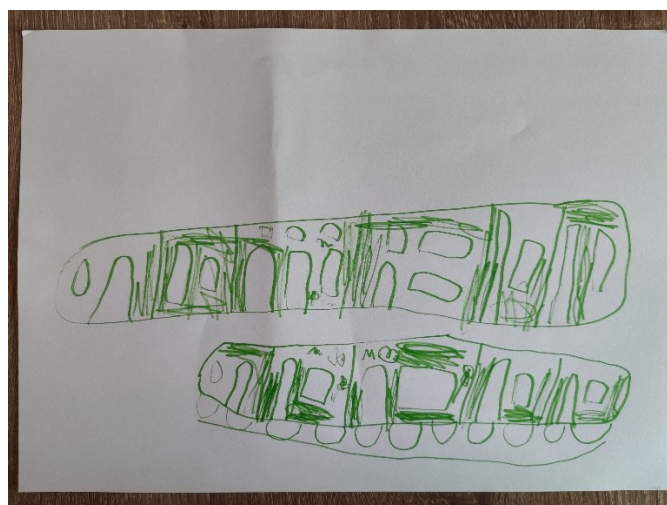
Taulukko 3: Satujen ympäristöt ja tapahtumapaikat

Alaluokka	Päälouokka	Yläluokka
Koti x4 Kaverin koti Mumman koti	Kodit	Jokapäiväiset ympäristöt
Puisto x2 Kauppa x2 Luistelurata/-paikka x2	Arkiset ympäristöt	
Päiväkotiryhmä Sali x2 Liukumäki	Päiväkoti	
Kokkola Afrikka	Paikkakunnat ja maat	Matkustus- ja luontoympäristöt
Laiva Juna Lentokone	Kulkuneuvot	
Puu x2 Lumi Pelto metsä/metsäretki Telttaretki	Luonto ja retkeily	
Juhlat x2 Kiva/ihana paikka Hoplop Loma	Hauskat paikat	
Jäälinna/linna Valtakunta	Satuympäristöt	Tarunomaiset ympäristöt

Satujen jokapäiväisiin ympäristöihin kuului kodit, päiväkotit ja muut arkiset ympäristöt kuten kauppa. Nämä paikat ovat sellaisia, joissa lapset ovat itse käyneet ja jotka ovat heille tuttuja. Koti on lapsille turvapaikka, ja luultavasti siksi se mainitaan jopa neljässä eri sadussa. Päiväkoti tuli saduissa esiin varmasti osittain siksi, että sadutukset tehtiin juuri siellä. Toista ryhmää saduttaessani vieressä oli päiväkodin sali, jossa oli liukumäki, joten ne mainittiin

muutamassa sadussa. Saduissa lapset kertoivat myös matkustukseen liittyvistä paikoista. Matkat ovat lapsille mukavia tapahtumia, jotka jäävät heidän mieleensä. Matkojen ei tarvitse olla pitkiä, vaan jo metsä- tai telttaretket ovat lasten mielissä suuria seikkailuja. Alla esimerkki 4-vuotiaan pojan sadusta, jossa matkataan junalla Kokkolaan. Poika piirsi kuvaa samalla, kun kertoi satua. Juna on selvästi jäänyt pojan mieleen tarkasti, sillä hän tiesi sen olevan juuri vihreävalkoinen. Lapset kiinnittävät huomiota tarkemmin moniin asioihin, joita aikuiset eivät erityisesti huomioi.

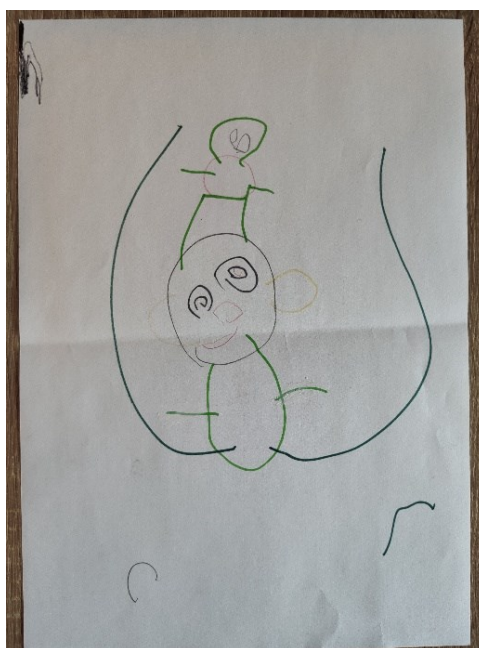
Että siksi kun Nalle Puh ja marsu meni isän kanssa Kokkolaan ja äiti marsun. Ja sitten ne menivät Kokkolaan ja sitten he tulivat Kokkolasta takaisin kahdella junalla. Vihreävalkoisella junalla. Ja sitten mä väritän sen vihreäksi. Ja tuola ja vähän valkoistakin löytyy tästä junasta. Tääl menee lintuja täälä ylhäällä. Ja pilviä. Ja siel on puita vielä. Tää on vähä erilaine ku se Kokkolan juna. Pilviäki menee tuolla. Täs ei oo valkosta väriä yhtään, tää on vaa vihreä juna. Mutta tässä on myös valkosta. Menee lintuja ja pilviä täälä korkeella. Väritetty nämä kaikki junat. Loppuu satu. -Poika, 4 v.

Kuva 9. Piirros 9.

Toinen esimerkki kertoo tytön sadusta, jossa on useampi eri tapahtumapaikka: metsä, luis-
telupaikka ja koti. Lisäksi tyttö kuvaili eri paikkoja kivaksi ja ihanaksi. Hän kertoi yksityiskoh-
taisiakin asioita ympäristöstä. Esimerkiksi hänen mainitsemassaan ihanassa paikassa on
paljon puita, jotka ovat tosi valkoisia ja alkaa satamaan lunta. Useammassa sadussa oli
talvisia ympäristöjä, mikä saattoi johtua siitä, että sadutukset tehtiin talvella.

Muumipeikko meni ekana metsään ja sitten se näki semmoisen että mistä voi luistella. Sen paitsi kokeilla luistimia. Ja sitten se menikin jäähän ja Nalle Puh eikä Muumipeikko ei osannut yhtään luistella. Ja sittenkin ne meni kattomaan eikä ne edes mennykään mihinkään ku ne meni vain kattomaan luistelua, kekkä luisteliikan, ja Muumipeikko meni kattoomaan mitenkä luistellaan. Sittenki ne ei osannu. Ja sitten ne meni semmoiseen paikkaan mis oli kiva olla ja semmoiseen puistoon. Ja sitten oli tosi kivaa, mutta niillä ei ollu maitoa. Ne lapset halusi tosi paljo kaakauta, mutta ei, vaan tippa kaakauta. Ja sitten ne meni johonkin kivaan paikkaan ja sitten oli tosi ihanaa olla siällä. Sitten ne oli siälä koko päivän, mutta ne ei halunnu nukkua siellä. Ja sitten ne meni takaisin sinne luistelupaikalle missä ne oli. Ja sitten ne meni tanssimaan. Sitten ne meni soittamaan kitaralla. Ja sitten vielä ne meni johonki semmoiseen kivaan paikkaan. Sitten ne oli tosi ihanassa paikassa ja sielä ne, oli tosi paljon puita ja ne oli tosi valkoisia ja sitten alkaa satamaan lunta. Ja sitten olikin semmoinen päivä, että pitikin mennä kotiin, ihan heti. Ja sitten tuli niitten, ne teki siälä yän lumiukkoja. Ja sitten tuli yö ja sitten oli tosi pitkä matka kotiin eikä jaksanu ketään kävellä, ei edes niitten aikuiset. Ei ketään niistä. Ja sitten sen pituinen se. -Tyttö, 4 v.

Kuva 10. Piirros 10.

6.1.3 Satujen tapahtumat

Sadut olivat tapahtumarikkaita. Tapahtumat vaihtelivat arkisista asioista hyvin dramaattisiin-kin tapahtumiin. Tapahtumat on koottu taulukoihin 4 ja 5, joissa yläluokiksi muodostuivat arkiset tapahtumat ja tekemiset ja tunteita herättävät tapahtumat.

Taulukko 4: Satujen tapahtumat

Alaluokka	Pääluokka	Yläluokka
Ollaan kotona/ kaverin luona x2 Nukutaan/Ei nukuta x6 Nähdään kavereita x2 Juodaan/Syödään x4 Kävellään Tulee yö/aamu x2 Pussataan Huudetaan Sanotaan x2 Ostetaan Ei itketä Hypätään Haistetaan Istutaan	Ihmiselle ominaiset toiminnot ja yleiset tapahtumat	Arkiset tapahtumat ja tekemiset
Mennään puistoon x2 Mennään /löydetään kotiin x2 Mennään retkelle x2 Mennään metsään Mennään kivaan paikkaan Mennään matkalle/lomalle x2 Mennään kauppaan x2 Mennään ulos	Mennään jonnekin	
Tehdään jäätä/lumesta jotain Väritetään Luistellaan Tanssitaan Soitetaan kitaralla Tehdään läksyjä Kerrotaan tarinoita x2 Piirretään Leikitään x2 Luetaan Korjataan	Harrastukset ja aktiviteetit	

Arkisia asioita ovat monet ihmisille luontaiset asiat kuten nukkuminen tai syöminen. Usein saduissa oltiin myös menossa jonnekin, esimerkiksi puistoon tai kauppaan. Lisäksi niissä tuli esiin monia erilaisia aktiviteetteja ja harrastuksia. Saduissa muun muassa soitettiin kitarralla, luettiin ja tehtiin läksyjä. Esimerkkinä mainittakoon erään pojan satu, jossa mennään lomalle, mutta odotetaan myös kesää ja syksyä. Piirroksessa on kuva autosta, jossa on hänen kertomansa mukaan perhe matkalla lomalle, ja matkalaukut ovat mukana auton kassalla. Toisessa esimerkissä 4-vuotiaan tytön satu, jossa tapahtuu paljon. Hänen sadussaan tapahtumissa on myös nopeita muutoksia; esimerkiksi ensin hevonen haluaa jotain, mutta sitten ei haluakaan.

Että öö mennään lomalle. Ja ja lomalla on kivaa. Ja nukutaan lomalla aina yksi yö tai kaksi yötä. Ja on kivaa öö (päiväkodin ryhmän nimi)ssa. Ja ja mä ootan jo kesää ja syksyä. Ja mä tykkään olla (pojan nimi) kaveri. Ja salis on kivaa. -Poika, 5 v.

Kuva 11. Piirros 11.

Hevostarina. Ainakin yks hevonen ainaki halus mennä syömään ja sen sen kaverit oli hukassa. Ne ei nähny sitä. Niin se halus mennä jo sinne etsimään sen kavereita. Se halus just mennä sinne missä se halus, halus mennä saliin. Ja sitte sen kaveri tuli ja löytyny. Se halus mennä niitten muitten kavereiden kanssa leikkimään. Ja sitten just se halus mennä sen kavereitten kaa liukumäkeen mennä, kiemuraliukumäkeen mennä. Ja sitte se halus mennä, mutta se ei tykänny mennä. Mutta se halus, mutta ei saanu. Ja että se ei tykänny siitä, mutta ei se ny halunnu. Tiiäkkö mitä? Se halus mennä just sinne mihin se halus, mutta se ei tykänny siitä, että mihin se halus. Mutta ei se halunnu. Mutta sitte se hetkestä, se keksi jonkun tarinan. Mutta se ei tienny sitä. Mutta se ei uskaltanu kertoa. Mutta se sai,

mutta ei se saanu. Ja sitte se justinsa halus minne se meni, mutta se tykkäs siitä mihin se halus mennäkki. Mutta isä ja äiti ei löytänyt sitä. Mutta lopulta hän löytyikin ja ne menevät yhdessä kauppaan. Ja sitten tarina loppuu siihen mihin se halus. Mutta se ei tykänny siitä, ainakaan just. -Tyttö, 4 v.

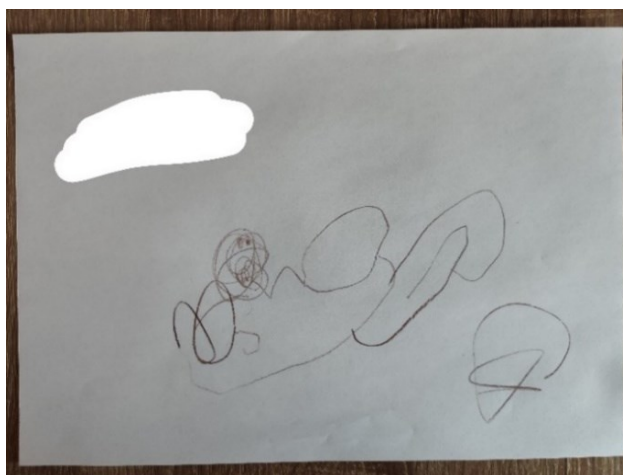
Kuva 12. Piirros 12.

Taulukko 5: Satujen tapahtumat

Alaluokka	Pääluokka	Yläluokka
Pidetään juhlia Autetaan toista Ollaan iloisia x2 Kesä palaa Eletään onnellisena Hoidetaan x2	Myönteiset tapahtumat	Tunteita herättävät tapahtumat
Eksytään/Kadotaan x2 Taistellaan Törmätään Tullaan syödyksi Jotain tippuu x2 Jäädään auton alle Tulee kipeää Jokin menee rikki/kaatuu/katkeaa x2 Kaadutaan	Dramaattiset tapahtumat	
Muututaan joksikin Ollaan kukkana Mennään lumen sisälle On korona	Yllättävät tapahtumat	

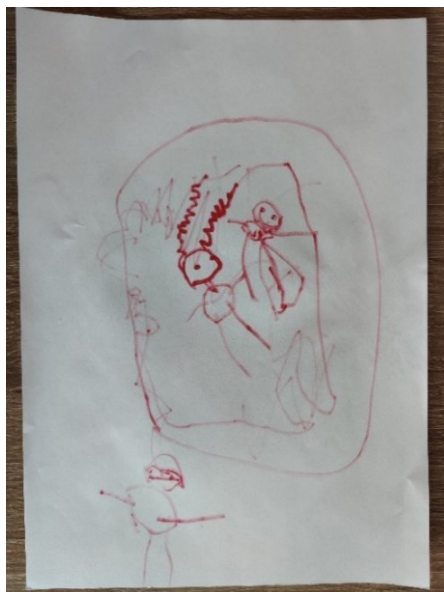
Monessa sadussa tapahtui jotain tunteita herättävää, useimmiten jotain dramaattista. Eniten näitä tapahtumia oli poikien saduissa. Alla kaksi tämän tyyppistä satua, joissa ensimmäisessä etana jää auton alle ja toisessa leijona syö lehmän. Ensimmäinen satu on kerrottu samalla, kun kuva on piirretty. Vaikka satuja ei voi tulkita liikaa, niiden lopun voi kuitenkin nähdä jokseenkin onnellisena. Ensimmäisessä sadussa etana jää auton alle, mutta lopussa kerrotaan, että hän meni kotiin. Leijonan ja lehmän sadussa leijona hyökkää lehmän päälle, mutta lopussa kerrotaan, että se osasi mennä pois.

Tääl on tämmöinen hassu etana. Nyt se on hyvä. Nyt se on hassu etana. Ja sitten se veti tämän. Ensin ei saanut tämän kun se tippui hänen masuun, selkään. Ja sitten hän otti tämän mutta se oli liian vaikeeta ja hän kiersi ympäri mutta, mutta hän jäi auton alle. Ja sitten se nopeutti kaasulla noin paljon mittaa. Hän kiersi ympäri, vroom. Hän meni tuahon asti, mutta se oli hänen koti. -Poika, 4 v.

Kuva 13. Piirros 13.

Leijona syö. Ensin kun se näi. Yksi lehmä hyppäsi siihe. Lehmä katsoi sitä, mutta haisti jotain hyvää. Se oli kukka. Mutta leijona meni sen päälle hyppäsi ja syösi sitä. Mutta leijona, sillä oli pinkit...sitten se sai mennä pois. Lehmällä on pinkit korvat. Joskus lehmätkin osaa olla pinkkiä. Sitten sattuu jotain ja sitten se osasi mennä pois. -Poika, 5 v.

Kuva 14. Piirros 14.

Seuraavassa 4-vuotiaan tytön sadussa on paljon tapahtumia. Vaikka sadussa on vauhdikkaita tapahtumia, kuten taistelu, sadussa myös autetaan ja suojellaan ystävää. Sadussa on myös hyvin onnellinen loppu: linnan väki on iloinen, kesä palasi ja pidettiin juhlat.

Eräänä päivänä valtakunnassa asui öö Elsa ja Anna. Niillä oli äiti ja isi. Ja sitten niitten, ne päästivät isin ja äitin menemään laivalla ja he jäi ihan kaksistaan Elsa ja Anna. Sitten ne oli nukkumassa. Sitten ne niinku, sitten niillä oli juhlat. Sitten hän näki Hansin. Ja sitten niin kun hän näki uusia kavereita. Ja silloin Elsa sanoi, että että "minun pitää mennä nyt". Sitten hän teki ison jäälinnan, Elsa. Silloin Anna näki, että Elsa oli sielä. Sitten hän sanoi, että sinun pitää lähteä. Ja sitten hän teki ison lumimörön. Ja hän koko ajan seurasi häntä, Annaa ja Kristofia ja Olafia. Sitten ne lähtivät ja sitten oli rosvoja jäälinnalla. Sitten ne oli aseitten kanssa. Sitten niin kun ne, sitten kaksi rosvoa menivät jäälinnaan ja Elsa meni portaita pitkin taisteluhuoneeseen. Sitten ne, sitten Elsa teki ison jääpalikan. Sitten hän laitti sitä yhtä miestä kohti. Sitten toi hän samaan aikaan otti aseensa pois yhdeltä mieheltä. Sitten Elsa kaatui kumoon ja kristalli halkesi. Sitten ne, sitten ne lähtivät jäälinnasta ja ottivat Elsan mukaan. Sitten Anna vietiin lämpimään huoneeseen missä oli takka. Sitten se näki lumiukko Olafin. Hän auttoi häntä, että hän pääsi pois sieltä huoneesta ja ne menivät kattoon asti alas ja avasi ikkunan. Sitten hän näki Kristofin mikä tuli Vennillä. Sitten öö hän Anna hyppäsi kyytiin. Ja sitten hän otti miekan esiin, Hans, ja hän otti Elsaan kohti häntä ja Anna tuli väistämään sitä, että Elsa ei kuolisi. Ja sitten ne, sitten hän jäättyi palikaksi ja

sitten hän sulasi heti ja linnan väki oli iloinen ja silloin kesä palasi. Ja sitten ne pitivät kauniit juhlat ja Elsa sanoi: oletteko valmiita? Ja sitten hän teki luisteluradan. Ja se tarina lopui siihen. -Tyttö, 4 v.

Kuva 15. Piirros 15.

Eräässä kolmen tytön yhteisessä sadussa nousi yhdeksi aiheeksi sadutuksen aikana maailmalla vallinnut koronatilanne. Se tuli sadussa esiin kuitenkin hyvin arkisen asian, kaupassa käymisen, yhteydessä. Sadussa korona sai negatiivisen sävyn, sillä lapset totesivat, ettei sen takia voi mennä kauppaan eikä Hoplopiin.

Kun Pikku-Kalle meni kauppaan, sitte se osti kurkkui ja maitoa ja kananmunia. Sitten se meni kassalle. Sitten se kananmuna meni rikki. Sitten maito kaatu. Ja sitten se kurkku meinas katkea. Kun mä menin mun äitin kans niinku kauppaan ja sitte me ostettiin sieltä niinku kananmunia ja maitoo ja puuroo, omenakanelipuuroo siis. Silloin me mentiin niin kun ostaan kurkkuu ja kananmunaa ja maitoo. Ei muuta. Aina äiti käy kaupassa kun mä en pääse kauppaan koskaan, koska nyt on korona niin mä en pääse yhtään kauppaan. Eikä Hoploppiin. Hoplopit vasta on silloin auki kun ei oo koronaa. Kun, kun äiti oli kaupassa siten se osti pelkkää ruakaa. Sitten se osti maitoa ja sitten mehua ja sitten ainakin paperia. Ja sitten vielä mehuakin. -Kolme tyttöä, 4 v.

Kuva 16. Piirros 16.

6.2 Tarinallisuus saduissa

3-vuotiaat. Kolmevuotiaiden lasten satuja kertyi kuusi. Saduista yksi oli tytön kertoma ja muut poikien. Ensimmäisenä yhteneväsyytenä saduissa voitiin nähdä se, että ne olivat kaikki melko lyhyitä. Myös lauseet olivat lyhyitä ja melko yksinkertaisia. Sitten-sanan käyttäminen oli yleistä jatkaessa tarinaa seuraavaan lauseeseen. Useimmissa kolmevuotiaiden saduissa käytettiin minä- tai me-muotoa:

Me ollaan käyty (pojan nimi):lla. Me ollaan leikitty leluautoilla. Meillä on paljon autoja. Mä leikin niillä.

Ja sitten mä tykkään pingviineistä ainaki.

Saduissa ei ollut vielä selkeää juonta, vaikka jotkut tapahtumat etenivät vaiheittain. Aikuisen näkökulmasta sadussa mainitut asiat eivät välttämättä liittyneet toisiinsa mitenkään, vaikka lapsi näki sen varmasti mielessään toisin.

4-vuotiaat. Eniten kertyi sattumalta neljävuotiaiden lasten satuja, sillä heitä oli ryhmissä eniten. Satuja oli yhteensä 14 kappaletta, jotka jakautuivat melko tasaisesti tyttöjen ja poikien satuihin. Tässä ikäluokassa alkoi näkyä enemmän vaihtelua satujen pituudessa ja rakenteessa. Pituus vaihteli yhden lauseen sadusta hyvin pitkiin satuihin, joissa oli selkeä rakenne. Monissa saduissa juoni eteni melko johdonmukaisesti. Saduissa esiintyi myös tarinankerronnalle yleisiä piirteitä. Esimerkiksi monet saduista alkoivat sanoilla "olipa kerran" tai "eräänä päivänä" ja loppuivat sanoihin "sen pituinen se":

Eräänä päivänä valtakunnassa asui öö Elsa ja Anna.

Ja sitten ne meni suoraan kotiin ja nukkumaan. Siihen tarina päättyi. Sen pituinen se.

Neljävuotiaiden saduissa lauseet olivat myös jo pidempiä, ja ne sisälsivät substantiivien ja verbien lisäksi kuvailevia sanoja eli adjektiiveja:

Ihana. Pinkki!

Sitten ne oli tosi ihanassa paikassa ja sielä ne, oli tosi paljon puita ja ne oli tosi valkoisia – –.

Saduissa tuli esiin myös jonkin verran syy-seuraussuhteita, eli erilaisilla tapahtumilla oli jokin tietty seuraus:

Ja sitten oli tosi kivaa, mutta niillä ei ollu maitoa. Ne lapset halusi tosi paljon kaakautaa, mutta ei, vaan tippa kaakautaa.

– – että kun se prinssi niinku pussas sitä sammakkoa niin siitä muuttu komea prinsessa.

Sitten Elsa kaatui kumoon ja kristalli halkesi.

Myös neljävuotiaiden satujen rakenteessa oli yleistä ”sitten” ja ”ja” -sanon käyttäminen, mikä vei kerrontaa eteenpäin:

Ja sitten nekin taas eksyi. Niin. Ja sitten ne niin kun löysi kotiin. Ja sitten taas uuestaan meni metsäretkelle. Sitten ne lähti takaisin kotiin kun ne on syönyt eväät. Ja sittenkin ne taas eksyi.

5-vuotiaat. Viisivuotiaiden lasten satuja aineistossa oli vain kolme, jotka koostuivat yhdestä tytön ja kahdesta pojan sadusta. Satujen pituudessa, rakenteessa tai juonellisuudessa ei ollut nähtävissä merkittäviä eroja neljävuotiaiden satuihin.

Tuloksista voidaan huomata, ettei lasten tarinallisuudella ole aina samanlaisia piirteitä, vaikka lapset olisivat samanikäisiä. Jonkun kolmevuotiaan ja viisivuotiaan satu saattaa olla

samanpituinen ja rakenteeltaan samankaltainen. Lapsen sukupuolella ei myöskään näyttänyt olevan näkyvää vaikutusta tarinankerronnan elementteihin. Tarinankerronnan kehitykseen vaikuttaa kuitenkin selvästi lapsen kielellisen kehityksen vaiheet, sillä lapset, jotka puhuivat selkeästi, kertoivat myös pidempiä ja strukturoidumpia satuja. Aikuisesta lasten tarinat tuntuvat usein sekavilta ja nopeasti eteneviltä, eikä juonessa aina tunnu olevan selkeitä vaiheita. Lapsen maailmassa ja ajatuksissa satu on kuitenkin muodostunut sen mukaan, miten hänen mielikuvituksensa on yhdistänyt todellisia sekä kuvitteellisia asioita ja muovannut niitä. Tämän vuoksi aikuisen tulisi pysähtyä kuuntelemaan tarinaa ja pyrkiä ymmärtämään, mitä lapsi on sitä keksiessään halunnut sanoa ja mitä se mahdollisesti kertoo lapsesta, esimerkiksi lapsen mielenkiinnon kohteista.

6.3 Satujen tarinatyyppit

Lasten kertomissa saduissa näkyi erilaisia tarinatyyppejä. Sadut voitiin erottaa karkeasti kahteen eri tyyppiin: todentuntuisiin ja tarunomaisiin satuihin. Todentuntuissa saduissa oli todellisia henkilöitä ja tapahtumia, jotka voisivat tapahtua oikeasti. Tarunomaisissa saduissa oli taruolentoja ja tapahtumat ovat mahdollisia vain saduissa. Monissa todentuntuudessa tarinoissa korostui lasten arki. Näiden tarinoiden tarinatyyppiksi muodostui arkiset tarinat. Tarinoissa tehtiin yleensä sellaisia asioita, jotka ovat lapsen omassakin arjessa varmasti tuttuja asioita. Tarinoissa esimerkiksi käytiin kaupassa tai päiväkodissa. Näihin tarinoihin sisältyi usein lapsille tärkeitä henkilöitä, kuten vanhemmat tai sisarukset. Lapsille myös lemmikit ja eläimet ovat satujen perusteella tärkeitä ja niiden pohjalta muodostuikin yksi kokonainen tarinatyyppi: eläinsadut. Eläinsaduissa seikkailivat eläimet itse tai ne mainittiin muussa yhteydessä, esimerkiksi jonkun lemmikkinä. Tarunomaisissa saduissa tavattiin usein esimerkiksi lohikäärmeitä, jättiläisiä ja satuprinsessoja ja -prinssejä. Myös tapahtumat olivat epätodellisia, kuten sammakon muuttuminen prinsessaksi.

Lisäksi saduista voidaan erottaa muitakin erilaisia tarinatyyppejä. Yksi toistuvimmista tyypeistä oli seikkailulliset tarinat. Näissä saduissa käytiin esimerkiksi erilaisilla retkillä ja matkoilla, joilla tapahtui kaikenlaista. Lapset kuvailivat tarinoissa tarkasti, millä kulkuneuvoilla matkustettiin ja minne, sekä mitä retkille otettiin mukaan ja mitä siellä tehtiin. Usein tämän tyyppiset tarinat päättyivät kuitenkin siihen, että palattiin takaisin kotiin. Toinen yleinen tarinatyyppi oli sankaritarinat, joissa oli usein myös edellä mainittujen seikkailutarinoiden

piirteitä. Tarinoissa korostui yleensä tietty hahmo, joka pelasti jonkun toisen hahmon pulasta. Tarinat olivat usein vauhdikkaita ja joskus hieman jännittäviäkin. Jännittäviä olivat myös oman tarinatyyppin muodostaneet draamalliset tarinat. Niissä tapahtui aina jokin yllättävä, jopa dramaattinen käänne. Ne saattoivat kuulostaa rajuiltakin, mutta usein niissä oli kuitenkin onnellinen loppu.

6.4 Lasten kokemukset sadutuksesta

Yksi tutkimuskysymyksistä on ”Miten lapset kokivat sadutuksen?” Sadutuksen päätteeksi kysyin lapsilta, miltä tuntui kertoa satu. Yleisimpiä vastauksia olivat ”hyvältä” tai ”kivaa”. Erään lapsen mielestä sadutus oli jännittävää. Ryhmäsadutuksessa lapset kertoivat, että oli kivaa, kun oli kavereita mukana. Pyysin myös muutamaa lasta näyttämään peukkua ylös tai alas. Sadutus saikin yhden peukun ylös ja yhden alas. Tämän perusteella voidaan sanoa, että suurin osa lapsista piti sadutuksesta, mutta oli myös joitain lapsia, jotka eivät kokeneet sadutusta mieluisana toimintana.

Kuvio 5. Lasten ajatuksia sadutuksesta.

Jos lapsella tuntui olevan vaikeaa vastata siihen, miltä sadun kertominen tuntui, saatoin kysyä lisäkysymyksenä esimerkiksi ”Oliko sadun kertominen vaikeaa vai helppoa?” tai ”Oliko hauskaa keksiä ihan itse satu?” Lapset totesivat sadun keksimisen olevan helppoa. Vain yhden lapsen mielestä se oli vaikeaa. Eräs tyttö halusi kertoa kahtena eri päivänä sadun ja toisella kerralla se tuntui hänen mukaansa helpommalta. Hän myös kertoi, että olisi

mukava kertoa satuja useammin päiväkodissa. Sadutus oli varmasti suurimmalle osalle lapsista uusi juttu, joten saduttamalla lapsia useampaan kertaan, siitä tulisi helpompaa sekä lapsille että saduttajalle. Lasten mielestä sadun keksiminen ihan itse oli hauskaa.

6.5 Havainnot sadutustilanteista

Ennen opinnäytetyöni sadutuksia, olin itse hyvin kokematon saduttaja. Siksi itseäni hieman jännitti, miten sadutus tulee onnistumaan. Mietin, osaanko itse toimia tilanteessa oikein ja ovatko lapset ylipäättään innostuneita osallistumaan sadutukseen, erityisesti heille tuntemattoman aikuisen kanssa. Kaikki nämä ajatukset osoittautuivat kuitenkin vääriksi ja sadutukset onnistuivat pääosin erittäin hyvin. Sadutusten edetessä siitä tuli myös itselleni koko ajan luontevampaa. Sadutukset tapahtuivat päiväkodilla rauhallisessa tilassa, jossa ei ollut minun ja lasten lisäksi muita. Ääniä saattoi välillä kuulua, mutta ne eivät tuntuneet haittaavan lapsia. Pyrin tekemään tilanteista kiireettömiä antamalla lapselle aikaa miettiä ja pysymällä itse läsnä tilanteessa.

Lapset olivat hyvin innokkaita osallistumaan sadutukseen. Ainoastaan yksi lapsi kieltäytyi sadutuksesta kokonaan. Suurin osa lapsista oli hyvin kiinnostuneita. Huomasin, että alussa moni lapsista tuntui hieman hämmentyneiltä, mutta kun kerroin heille, mistä on kyse ja kehotin heitä kertomaan sadun tai tarinan, hämmennys usein katosi. Osaa lapsista tuntui myös hieman ujostuttavan tilanne, mutta he halusivat kuitenkin kertoa sadun. Ujous on ymmärrettävää uusissa tilanteissa ja uuden ihmisen seurassa. Totesin kuitenkin lasten sopeutuvan helposti ja ansaitsin heidän luottamuksensa hyvin nopeasti. Lähtiessäni päiväkodilta saatoin saada halin ja lapset jo kovasti kyselivät, koska tulen seuraavan kerran. Sadutustilanteita havainnoidessani huomasin myös, että sadutuksen ajankohdalla on jonkin verran vaikutusta sadutuksen onnistumisessa. Sadutin molemmissa ryhmissä lapsia sekä aamu- että iltapäivällä. Koin aamupäivät paremmaksi ajankohdaksi sadutukselle. Silloin lapset olivat virkeitä ja hyväntuulisia sekä valmiina uuteen päivään. Iltapäivällä sadutukset tapahtuivat päiväunien jälkeen, jolloin tunnelma oli usein vielä hieman unelias. Lasten vaihtelevista viireystiloista huolimatta sadutus onnistui molempina ajankohtina hyvin.

Sadun kertoneista lapsista kaikki paitsi yksi halusivat piirtää sadustaan kuvan. Useimmat tekivät sen sadun kertomisen jälkeen. Joillekin oli selvästi helpompaa kertoa satu samalla

kun he piirsivät kuvaa ja tarjosinkin tätä vaihtoehtoa, jos lapsesta tuntui, ettei hän keksi satua muuten. Piirtäminen tuntui olevan lapsille hyvin mieluista puuhaa. He selittivät minulle piirtäessään paljon muun muassa siitä, mitä kuvassa on ja millä värillä he piirtävät tietyt asiat. Piirtämiseen saattoi kulua joko vain hetki tai kauemmin aikaa riippuen siitä, miten yksityiskohtaisen piirroksen lapsi halusi tehdä. Piirroksen valmistuttua hymy nousi lasten kasvoille, ja he esittelivät piirroksiaan ylpeinä.

Sadutus osoittautui havaintojeni perusteella toimivaksi tavaksi tutustua lapseen ja päästä kurkistamaan lapsen maailmaan. Lapset yllättivät minut avoimuudellaan uutta henkilöä eli minua ja vierasta tilannetta kohtaan. Huomasin saduttajan roolin olevan sadutustilanteessa erittäin tärkeä. Saduttajalla on omanlaiset haasteensa toimia tilanteessa sadutusmenetelmän mukaisella tavalla. Saduttajana oli välillä vaikeaa olla ohjailematta satua millään tavalla, etenkin silloin, kun lapsi oli esimerkiksi kauan aikaa hiljaa. Välillä tuntui siltä, että lapset itsekin odottivat, että minä sanoisin jotain, sillä lapset ovat usein tottuneet aikuisten ohjaamiseen. Pidin kuitenkin mielessä sadutusmenetelmän periaatteet ja olin kommentoimatta satua sen kerronnan aikana. Lopussa kiitin lasta sadusta ja piirroksesta ja kerroin niiden olevan hienoja. Sadutustilanteessa oli välillä haasteita ehtiä kirjoittamaan satua ylös samaan tahtiin, kun lapsi sitä kertoi. Jouduin pyytämään muutamaa lasta puhumaan hieman hitaammin, että ehtisin kirjoittaa. Lapsia pyyntö ei haitannut, vaan he ymmärsivät ja puhuivat jatkossa hitaammin. Lisäksi nauhoitukset auttoivat tarkastamaan oikeinkirjoituksen vielä myöhemmin. Tehdessäni sadutuksia helmikuussa 2021 vallitsevan koronatilanteen vuoksi käytin sadutustilanteissa kasvomaskia. Aluksi ajatus siitä harmitti, sillä sadutustilanteessa olisi tärkeää, että saduttaja näyttää kiinnostuksensa ilmeillään ja eleillään. Ilmeitäni ei kasvomaskin vuoksi siis voinut nähdä, mutta pyrin sitä enemmän käyttämään lyhyitä äännähdyksiä ja katsomaan lasta paljon silmiin. Näin pyrin osoittamaan lapselle kiinnostukseni satua kohtaan. Lapsia kasvomaskin käyttö ei havaintojeni perusteella haitannut ollenkaan. Luulen, että lapset olivat jo siinä vaiheessa tottuneita siihen, että aikuiset käyttävät niitä ja se on osa jokapäiväistä arkea.

Sadutukset tein pääosin yksilösadutuksella. Halusin kuitenkin tehdä myös muutaman ryhmäsadutuksen. Ryhmäsadutuksia kertyi molemmista ryhmistä yksi. Ensimmäisessä ryhmässä oli kaksi tyttöä ja yksi poika ja toisessa ryhmässä oli kolme tyttöä. Koin ryhmäsadutusten tilanteiden olevan tunnelmaltaan hieman erilaisia kuin yksilösadutusten.

Saduttaessa yhtä lasta tunnelma oli läheisempi, sillä yksi lapsi sai kokonaan saduttajan huomion. Mielestäni lapset nauttivat siitä hyvin paljon, että aikuinen halusi kuunnella yksin heitä. Ryhmäsadutuksessa lasten huomio kiinnittyi enemmän toisiinsa ja he odottivat innolla, mitä kavereilla on sanottavanaan. Ryhmässä oli veikeä tunnelma ja lapsilla näytti olevan hauskaa keksiä satua yhdessä. Yllätyin itse siitä, että ryhmissä lapset antoivat rauhassa toisen miettiä, miten jatkaa satua. Lapset myös hyväksyivät muiden kertomat asiat, eivätkä väittäneet vastaan, jos olisivat itse halunneet sadun menevän toisin. Huomasin kuitenkin, että ensimmäisen ryhmän satu oli hyvin yhteneväinen, kun taas toisen ryhmän sadun juoni rönkyili enemmän. Koen, että ryhmäsadutusta kannattaa käyttää esimerkiksi tilanteissa, joissa haluaa tutustuttaa lapsia toisiinsa ja parantaa ryhmän toimivuutta sekä lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa kerron johtopäätökset opinnäytetyöni tutkimuksesta. Pohdin, vastasivatko tutkimustulokset kaikkiin neljään tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen kysymys oli ”Millaisia asioita lasten mielikuvituksesta ja lasten maailmasta saduissa ja piirroksissa tulee esiin?” Toinen tutkimuskysymys oli ” Millaisia henkilöitä ja hahmoja, tapahtumapaikkoja ja tapahtumia saduissa esiintyy?”. Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli ”Millaisia satuja tai tarinoita sadutuksessa syntyy ja miten lasten tarinallisuus näyttäytyy satujen muodossa?” Viimeinen kysymys kuului ”Miten lapset kokivat sadutuksen?” Tutkimuksen tavoitteena oli siis tuottaa tietoa lapsen mielikuvituksesta ja lapsen maailmasta ja tuoda esiin niissä ilmeneviä asioita saduttamalla 3–5-vuotiaita lapsia päiväkodissa. Satujen kautta pyrittiin lisäämään ymmärrystä lapsen maailmaa kohtaan. Lisäksi tarkoitus oli tutkia lasten tarinoiden pohjalta sitä, miten lasten tarinallisuus näyttäytyy niiden kautta. Halusin myös selvittää lasten mielipiteitä ja ajatuksia sadutuksesta kysymällä heiltä miltä sadutus tuntui. Havainnoin myös itse sadutustilanteita ja kirjoitin ylös havaintojani.

Mielikuvitus ja lapsen maailma. Lasten sadut osoittivat, että lapsilla on rikas mielikuvitus. Tutkimustulokset havainnollistivat, että lapsi yhdistää mielikuvituksessaan monia erilaisia asioita, jotka voivat olla totta tai tarua. Jarasto ja Sinervo (2000, 98–99) ovat todenneet, ettei lapsen mielikuvituksessa ole selkeää rajaa todellisuuteen, vaan lapsi yhdistää mielessään ulkoista ja sisäistä todellisuutta. Tämä tuli ilmi myös tutkimustuloksissa. Sadutetuissa tarinoissa nähtiin monipuolisesti elementtejä sekä todellisista että täysin mielikuvituksellisista asioista, joita lapset mielessään yhdistelivät. Todellisuudesta poimittuja asioita olivat muun muassa lapsille tärkeät henkilöt, arkiset tapahtumat ja ympäristöt sekä heille tärkeät lemmikit. Yleisiä hahmoja olivat esimerkiksi äiti ja isä, ja tapahtumapaikkana oli usein koti tai muu lapsille tuttu paikka. Saduissa oli usein myös hyvin tavallisia tapahtumia, kuten nukkuminen. Täysin mielikuvituksellisia asioita olivat tarunomaiset hahmot, ympäristöt ja kuvitteelliset tapahtumat. Tutkimustulosten perusteella lasten mielikuvitus saa vaikutteita myös lapsille suunnatuista ohjelmista, kirjoista ja leluista. Monissa saduissa tavattiin lapsille tuttuja hahmoja, kuten Muumipeikko, Nalle Puh ja My Little Pony -ponit. Myös perinteisiä satuhahmoja, kuten lohikäärmeitä ja jättiläisiä, oli monissa saduissa. Tämä osoittaa, että ne ovat pitäneet suosionsa satujen hahmoina sukupolvelta toiselle ja nykyään lapset tietävät yhä perinteisiä satuja.

Lapsen maailma ja ajattelu näyttäytyivät saduissa ainutlaatuisena. Jantunen ym. (2019, 44) luonnehtivat lapsen ajattelua vielä jäsentymättömäksi. Tämä tarkoittaa heidän mukaansa sitä, ettei lapselle ole selvää, miten hänen oma sisäinen maailmansa eroaa ulkopuolisesta maailmasta. Karlssonin (2006, 12) mukaan lapsen ajattelu on mielikuvituksen inspiroimaa ja eroaa juuri siksi aikuisten ajattelusta. Riihelä (2012, 224–225) on Satukeikka-projektin satujen perusteella todennut lasten satujen kerrontatavan olevan erilainen kuin aikuisilla ja myös jokaisen oma persoonallinen tapa ilmaista itseään. Tutkimuksen saduissa tuli esiin lapsille ominainen ajattelumaailma. Saduissa tuli esiin joitakin sellaisia asioita, joita aikuinen ei välttämättä ymmärrä, esimerkiksi mitä lapsi on sillä tarkoittanut. Lisäksi saduissa yhdistyi todellisuus ja mielikuvitus. Esimerkiksi eräässä sadussa lapsi kertoi, että ”äiti ja isä oli kukkana”. Lapsi yhdisti vanhempansa täysin mielikuvitukselliseen asiaan, jolla lapsen omassa mielessään oli jokin merkitys. Saduista oli myös nähtävissä jokaisen lapsen oma persoona ja henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteet. Heinonen ja Suojala (2001, 145) kuvaavat satuja mielikuvituksen kehittymisen lähtökohdaksi, sillä saduissa on mahdollista kuvata erilaisia maailmoja ja ylittää todellisen maailman rajat. Heidän mukaansa lapsen myönteiseen kasvuprosessiin kuuluu mielikuvituksen kehittyminen yhteydessä omiin kokemuksiin ja ympäristöön. Sadutusmenetelmän mukaisesti kerrotut sadut antoivat lapsille mahdollisuuden käyttää heidän omaa mielikuvitustaan rajattomasti. Kun lapset saivat keksiä sadun itse, se syntyi täysin heidän omien kokemusten, tiedon ja mielikuvituksen pohjalta ja saduissa nämä kaikki yhdistyivät toisiinsa.

Saduissa oli havaittavissa leikinomaisuutta. Vaikka leikkiä ei tutkittu, saduista voidaan nähdä yhteyksiä lasten yleisimpiin leikkeihin. Muun muassa eläinsatuja oli paljon ja usein lapset myös leikkivät leikkejä, joissa he itse kuvittelevat olevansa eläimiä tai leikkivät eläinhahmoilla. Myös televisiosta tutut hahmot ovat yleisiä sekä saduissa että leikeissä. My Little Pony -sadun kertonut tyttö kertoi ponien olevan myös hänen lempilelujaan. Tämä kertoo siitä, että lapsi käyttää mielikuvitustaan samalla tavalla leikeissään ja tarinoissaan. Vuorisalo (2009, 158) kertoo leikin olevan samalla todellista ja kuvitteellista. Tutkimus osoitti, että satuja voidaan kuvata samoin. Vuorisalo myös kuvailee leikin piirteisiin sen tarinallisuuden ja lasten uskon siihen, että leikki on totta. Lapsen mielessä sekä tarinat että leikki ovat todellisia, vaikka niissä olisi kuvitteellista sisältöä.

Teorialuvussa esitellyt kehityspsykologian näkemykset saivat joiltain osin tukea tutkimustuloksista, etenkin Vygotskyn (2004, 13–20) näkemys, jonka mukaan hän on jakanut mielikuvituksen ja todellisuuden yhteyden neljään eri muotoon. Hänen mukaansa mielikuvitus voi esimerkiksi perustua täysin todellisuuteen ja henkilön aiempiin kokemuksiin tai toisessa ääripäässä mielikuvitus voi tuottaa jotain sellaista, mitä ihminen ei ole aikaisemmin kokenut ja jolla ei ole mitään yhteyttä todellisuuteen. Tutkimustuloksista käy ilmi, että jotkut lasten saduista kertovat selvästi asioista, joita lapset ovat itse kokeneet tai nähneet. Jotkut sadut taas ovat täysin lapsen mielikuvitusta, sillä niiden tekijät ja tapahtumat eivät ole todellisia. Gopnikin (2010, 28) esittämä uudempi kognitiotieteilijöiden ajatus siitä, että lapsen mielikuvitus on kykeneväinen ajattelemaan erilaisia mahdollisuuksia sekä käyttämään niitä luodessaan mielikuvituksessaan uutta, saa myös tukea tästä tutkimuksesta. Lasten sadut osoittivat heidän kykynsä luoda mielikuvituksessaan moninaisia tarinoita ja luoda mielessään aivan uusia, omia mielikuvitusmaailmoita.

Tarinallisuus. Saduista oli nähtävissä selkeitä lasten tarinallisuuden piirteitä. Hakalan (2013, 21–22) mukaan lapset alkavat tuottaa tarinoita itsenäisesti juuri 3–5-vuotiaana, joten oli mielenkiintoista tutkia juuri heidän tarinallisuuttaan. Hakala kertoo, etteivät 3-vuotiaat osaa vielä rakentaa tarinoita struktuurisesti ja kertovat ne yleensä minämuodossa. Hän kertoo 4-vuotiaiden tarinoissa olevan jo juonellisia elementtejä ja 5-vuotiaana lapsi alkaa kertoamaan strukturoituja, johdonmukaisesti eteneviä tarinoita. Syy-seuraussuhteita ja yksityiskohtia tarinoissa alkaa hänen mukaansa olla vasta 6-vuotiailla lapsilla. Tutkimustuloksissa tarinankerronnan elementit eivät jakautuneet yhtä selkeästi tietyn ikäisten lasten tarinoihin kuin Hakalan määritelmässä. Eniten aineistoon kertyi neljävuotiaiden satuja, joten laajimmat tulokset saatiin heidän tarinallisuudestaan. 4–5-vuotiaiden saduissa ei nähty toisiinsa verrattuna merkittäviä eroja, mutta niissä oli eroa verrattuna kolmevuotiaiden satuihin.

Suurimmat erot näkyivät satujen pituudessa. Kolmevuotiaille oli ominaista kertoa melko lyhyitä satuja, kun taas 4–5-vuotiaiden saduissa oli jo enemmän pituutta. Vanhemmilla lapsilla myös satujen rakenne alkoi olla selkeämpi ja niissä oli nähtävissä juonellisuutta. Tutkimustulokset osoittivat myös, että jo 4–5-vuotiaat käyttävät tarinoissaan hyvin pitkiä lauseita, joissa on muun muassa adjektiiveja ja syy-seuraussuhteita. Tuloksista nähtiin saduissa olevan myös yleisiä tarinankerronnan elementtejä, joita lapset ovat varmasti kuulleet heille kerrotuista tarinoista. Sadut esimerkiksi alkoivat ja päättyivät tutuilla fraaseilla, kuten ”olipa

kerran” ja ”sen pituinen se”. Lapsille oli ominaista aloittaa uusi lause ”sitten” tai ”ja” sanoilla, jotta tarina pääsi etenemään. Lapsilla oli tapana myös toistaa samoja sanoja peräkkäin tai sanoa välillä täytesanoja, esimerkiksi ”öö”, miettiessään tarinan jatkoa. Näin he saivat itselleen aikaa pohtia ja osoittivat myös kuulijalle miettivänsä ja jatkavansa tarinaa vielä. Näin myös aikuiset usein tekevät kertoessaan tarinaa toiselle ihmiselle.

Tarinallisuutta tarkasteltiin myös etsimällä saduista erilaisia tarinatyyppejä. Tarinatyypit olivat yhteydessä mielikuvituksen ja lapsen maailman tutkimisen yhteydessä esille tulleeisiin aiheisiin. Selkeimmin erottuvat tarinatyypit jakautuivat todentuntuisiin tarinoihin ja tarunomaisiin tarinoihin. Yksinkertaisesti satujen hahmot ja tapahtumat olivat joko arkisia ja tavanomaisia tai epätodellisia ja tarunomaisia. Muita selkeitä tarinatyyppejä olivat eläintarinat, seikkailulliset tarinat, sankaritarinat ja draamalliset tarinat. Tuloksilla on yhteyksiä Sarmavuoren (2011, 203) luokittelemiin satujen tyyppeihin, joihin kuuluu myös muun muassa eläinsadut.

Sadutusmenetelmän käyttö. Tutkimus osoitti sadutusmenetelmän soveltuvan lapsen mielikuvituksen ja lapsen maailman sekä tarinallisuuden tutkimiseen. Kuten Karlsson (2014, 226–227) toteaa, sadutus kannustaa lasta käyttämään mielikuvitusta ja ilmaisemaan itseään. Lisäksi hän kertoo, että sadutus tuo aikuiselle esiin lapsen maailmaa ja tuo näkyviin lasten omaa kulttuuria. Tämä tutkimus antoi merkittävää tietoa lasten mielikuvituksesta ja ajattelusta sadutuksen keinoin. Sadut ovat lasten tuottamaa kulttuuria ja tutkimustulokset toivat esiin lasten merkittäviksi kokemia asioita. Lapsilähtöiseen tutkimukseen sadutus oli erittäin sopiva menetelmä. Karlsson (2006, 9) painottaa lapsinäkökulman tuomisen tutkimukseen olevan tärkeää, sillä usein se unohdetaan ja tutkimukset tehdään esimerkiksi kasvattajien näkökulmasta. Karimäen (2008,1) mukaan nykyajan tutkimuksessa on kuitenkin alettu yhä enemmän näkemään lapsi itsensä ja oman elämänsä asiantuntijana sen sijaan, että aikuiset tekisivät lapsista tulkintoja. Tutkimuksessa lapsinäkökulmaisuus toteutui sadutusta käyttämällä, sillä lapset saivat kertoa, mistä itse halusivat ja analyysissä pidettiin tärkeänä sitä, mitä lapset kertoivat.

Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita lasten kokemuksista sadutuksesta. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että suurin osa lapsista koki sadutuksen olevan kivaa ja tuntuvan hyvältä. Sadutus sai siis lapsilta pääosin positiivisen vastaanoton. Sadutukseen osallistui 23 lasta ja

ainoastaan yksi heistä ei pitänyt sadutuksesta, vaikka halusikin kertoa sadun. Lisäksi lapset kuvailivat sadutuksen olleen hauskaa, jännittävää ja ihanaa. Eräs lapsista totesi sen olleen tosi kivaa. Tutkimuksen perusteella sadutus herätti lapsissa monenlaisia tunteita. Lisäksi joiltain lapsilta kysyttiin, oliko sadun keksiminen vaikeaa vai helppoa. Vain yhden lapsen mielestä se oli vaikeaa. Muut totesivat sen olleen helppoa. Erään lapsen osallistuessa sadutukseen toisen kerran, hän koki sen helpommaksi. Sadutus oli lapsille uusi menetelmä, ja siksi se varmasti tuntui lapsista hieman jännittävältä. Tämä osoittaa, että sadutuksesta tulee luontevampaa sekä saduttajalle että sadutettavalle silloin, kun sitä käytetään useampaan kertaan. Varhaiskasvatuksessa sadutus olisi hyvä ottaa menetelmäksi, jota käytetään säännöllisesti lasten kanssa.

Karlsson (2014, 29) kuitenkin painottaa, ettei sadutettavaa lasta tarvitse tuntea entisestään, vaan sadutus on hyvä tapa tutustua lapseen. Totesin itsekkin tämän ja olin yllättynyt, miten nopeasti lapset sopeutuivat uuteen tilanteeseen ja vieraaseen henkilöön. Karlssonin (2014, 24) mukaan sadutuksessa on tärkeää saduttajan rooli. Saduttajan tulee osoittaa kiinnostustaan ilmeillään ja eleillään ja kuunnella satua aidosti kuitenkin vaikuttamatta siihen itse mitenkään. Tärkeää on myös, että satu kirjoitetaan ylös juuri niin, kuin se on kerrottu. Tutkimuksessa havainnoitiin sadutustilanteita tutkijan omasta eli saduttajan näkökulmasta. Havainnot osoittivat, että saduttajan roolissa tulee huomioida useita eri asioita. Huomasin, että saduttajan tulee kiinnittää huomiota omaan toimintaansa koko sadutustilanteen ajan. Saduttajalle voi olla esimerkiksi vaikeaa olla ohjailematta satua mitenkään tai olla kommentoimatta sitä kesken sadutuksen. Saduttajan täytyy siis muistaa oma roolinsa ja pitää mielessään sadutusmenetelmän periaatteet.

Rusanen (2009, 49–50) kertoo lapsen luovuuden tarvitsevan elämyksiä, joista syntyy mielikuvia. Hänen mukaansa kuvallisissa töissä lapsi tuo näkyviin mielikuviaan ja prosessi on leikinomainen, jossa leikin välineenä ovat värit ja muodot. Tutkimuksen piirrokset olivat merkittävä osa aineistoa, sillä niistä voidaan nähdä, miten lapsi näkee satunsa tuottamat mielikuvat itse. Sadutuksessa oli nähtävissä yhteyksiä leikkiin erityisesti silloin, kun lapsi piirsi yhtä aikaa kuvaa kertoessaan satua. Silloin lapsi kertoi satua sellaisessa muodossa, jonka hän olisi myös leikkitilanteessa voinut leikistään kertoa.

8 POHDINTA

Pohtiessani opinnäytetyöni aiheen valintaa, prosessia ja lopputulosta, voin sanoa olevani tyytyväinen. Usein opinnäytetyöt tehdään yhteistyötahon pyytämästä tai heidän kanssaan kehitelystä aiheesta. Poikkesin tästä omassa opinnäytetyössäni, sillä päätin ensin aiheen ja vasta sitten etsin yhteistyötahon, jonka kanssa voisin toteuttaa tutkimuksen. Lapsen mielikuvitus ja sen ilmeneminen sekä lasten tarinallisuus kiinnostivat itseäni aiheena hyvin paljon. Tämä aihe ehdottomasti motivoi itseäni opinnäytetyön tutkimuksessa ja kirjoittamisessa. Aiheen rajaamista täytyi miettiä tarkkaan, ettei opinnäytetyöstä tulisi liian laaja. Olen tyytyväinen, että valitsin tutkimuksen näkökulmiksi sekä mielikuvituksen että tarinallisuuden, sillä ne mielestäni tukevat toisiaan. Lisäksi, koska sadutusmenetelmän käyttö oli itselleni uutta, halusin tarkastella myös sitä. Erityisesti minua kiinnostivat lasten kokemukset.

Tutkimuksen aikana totesin kuitenkin, ettei mielikuvitus ollut kaikkein helpoimmin tutkittava aihe. Vaikeaa oli myös miettiä, millä tavalla mielikuvitusta ja tarinallisuutta voi ylipäättään tutkia. Oli selvää, että tutkimusaineiston tulisi olla täysin lasten itsensä tuottama, eikä aikuinen saisi vaikuttaa siihen millään tavalla, ettei tutkimustulos vääristyisi. Totesin sadutuksen olevan tällainen toivomani lapsilähtöinen tutkimusmenetelmä. Olin myös jo pitkään halunnut päästä käyttämään sadutusta. Tutkimuksen toteuttaminen lasten kanssa oli itselleni tärkeää, mutta sisälsi pienen riskin siitä, etteivät lapset olisikaan innostuneet sadutuksesta lainkaan ja aineisto olisi jäänyt vähäiseksi. Onnekseni lapset olivat ennakkoluulottomia ja avoimia. Sadutus oli myös itselleni mieluisaa ja olin tyytyväinen siihen, että päätin tehdä opinnäytetyöni toiminnallisella menetelmällä lasten kanssa. Nautin sadustilanteista ja satuja oli hauska lukea useampaan kertaan analyysivaiheessa. Samalla, kun keräsin aineiston toiminnallisesti saduttamalla lapsia, ikään kuin perehdytin itseni käyttämään sadutusmenetelmää. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen aion ehdottomasti käyttää sadutusta myös työskennellessäni varhaiskasvatuksessa.

Sadutus tutkimusmenetelmänä tuotti kuitenkin joitain haasteita, sillä satujen käytöstä tutkimusaineistona löytyi vähäisesti tietoa. Sen vuoksi myös niiden analysointiin sopivaa tapaa oli hankala miettiä. Haasteena oli myös välttää liiallisia tulkintoja tutkimusaiheesta. Onnistuin kuitenkin siinä lopulta hyvin. Mielestäni onnistuin kertomaan saduissa esille tulleista asioista ja esittämään niistä omia pohdintojani kuitenkin tekemättä yksiselitteisiä tulkintoja. Mikään

mainitsemistani haasteista ei kuitenkaan koitunut ylivoimaiseksi, ja niistä huolimatta olen tyytyväinen siihen, että tein opinnäytetyöni juuri tästä aiheesta ja tällä menetelmällä. Opinnäytetyöni sisältöä en muuttaisi, mutta omaa aikataulutustani olisin voinut suunnitella paremmin. Tein aineistonkeruun melko myöhäisessä vaiheessa. Toisaalta tiivis prosessi ilman pitkiä taukoja oli itselleni sopiva työskentelytapa, sillä se auttoi pitämään ajatukset kasassa ja helpotti prosessin hallintaa. Opinnäytetyöni kirjoittamisen aikana vallitseva koronatilanne aiheutti myös hieman huolta siitä, tuleeko se vaikuttamaan opinnäytetyöprosessiini. Näin ei kuitenkaan onneksi käynyt. Lapsetkin mainitsivat koronan vain yhdessä ryhmäsadussaan, mikä oli yllättävää.

Tämän opinnäytetyön tekeminen kehitti omaa eettistä osaamistani, asiakastyön osaamistani sekä kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamistani, jotka ovat osa sosionomin (AMK) kompetensseja (Arene 2017, 10). Eettisyys korostui koko tutkimusprosessin ajan ja erityisesti siksi, että tutkimuksen kohteena olivat lapset. Omaa toimintaa oli tärkeää reflektoida jatkuvasti. Asiakastyön osaaminen kehittyi sadutustilanteissa lasten kanssa. Lapsille sopivan menetelmän valinta ja vuorovaikutustilanteet lasten kanssa opettivat minulle asiakkaan huomioimisen ja hyvän vuorovaikutussuhteen merkityksestä. Sadutusmenetelmän käyttö tuki myös kriittistä ja osallistavaa yhteiskuntaosaamista, koska sadutus on lapsia osallistava menetelmä. Sadutuksessa lapset ovat itse toimijoita, mikä edistää lasten osallisuutta.

Tämän tutkimuksen perusteella en näkisi suurta huolenaihetta siitä, että lasten mielikuvitus olisi heikentymässä. Kehittyäkseen mielikuvitus tarvitsee kuitenkin sen käyttämistä. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää kiinnittää tähän huomiota. Leikki ja luovat menetelmät edistävät mielikuvituksen kehittymistä ja niille tulisi antaa aikaa varhaiskasvatuksessa. Ohjatun toiminnan lisäksi lasten tulisi saada suunnitella toimintaa omaehtoisesti. Sadutus nähdään yleensä osallisuutta lisäävänä menetelmänä, mutta tämä tutkimus osoitti, että sadutus soveltuu myös mielikuvitusta kehittäväksi menetelmäksi. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi pedagogista dokumentointia tehdessään muistaa myös lasten oman kulttuurin taltioiminen. Sadutuksen tuottamat sadut ovat yksi merkittävä osa lasten kulttuuria.

Toivon, että opinnäytetyöni antaa kasvattajille intoa ja rohkeutta käyttää sadutusmenetelmää omassa työssään, kuten se myös itselleni antoi. Sadutus on lopulta melko yksinkertainen tapa saada lapsen ääni kuuluviin, mutta sen tuottama tieto on hyvin merkittävää, kuten

myös Riihelä (2004, 188) on todennut. Toivon, että opinnäytetyöni osoittaa sadutusmenetelmän hyödyllisyyden varhaiskasvatuksessa ja tutkimuksessa. Tutkimusta voisi jatkaa esimerkiksi kehityksellisellä opinnäytetyöllä, jossa luotaisiin varhaiskasvatukseen opas sadutusmenetelmän käyttämisestä. Myös sadutusta voitaisiin käyttää laajemmin tutkimusmenetelmänä erilaisissa tutkimuksissa. Karlsson ja Riihelä (2012, 169–171) kertovat, että sadutusta on vasta viime vuosina alettu käyttää laajemmin tutkimuksissa, joissa on kiinnostuttu satujen sisällöstä. Sadutuksella voitaisiin tutkia lasten maailmaa muustakin kuin mielikuvituksen näkökulmasta. Myös tarinallisuutta voitaisiin tutkia laajemmin narratiivisen tutkimuksen piirissä.

LÄHTEET

- Adams, K. 2010. Unseen worlds: looking through the lens of childhood. [Verkkokirja]. London: Jessica Kingsley Publishers. [Viitattu 29.10.2020]. Saatavana Ebsco eBook Collection -palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Airas, C. & Brummer, K. 2003. Leikki on ikkuna lapsen sisäiseen maailmaan. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 162–183.
- Alanen, L. 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa: L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 9–30.
- Arene. 2017. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren: Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n työryhmän selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. [Viitattu 20.4.2021]. Saatavana: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportti/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428
- Einon, D. 2003. Luova lapsi: kannusta lasta käyttämään luontaisia lahjojaan ja löytämään luovuuden monet muodot. Suomentaja Osmo Ryytty. Hämeenlinna: Karisto.
- Gopnik, A. 2010. Filosofinen vauva: mitä lasten mieli kertoo totuudesta, rakkaudesta ja elämän tarkoituksesta. Suomentaja Kimmo Pietiläinen. Helsinki: Hakapaino.
- Hakala, S. 2013. ”Ai kerronks mää nyt jotain?” Viisivuotiaiden lasten tarinankerronnan taidot. [Verkkolehtiartikkeli]. NMI-bulletin 23 (2), 19–40. [Viitattu 26.1.2021]. Saatavana: <https://bulletin.nmi.fi/2015/05/01/ai-kerronks-maa-nyt-jotain-viisivuotiaiden-lasten-tarinankerronnan-aidot/>
- Hakkarainen, P. & Brédikyté, M. 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Majavesi: Kogni.
- Heikkinen, H. L. T. 2018. Kerronnallinen tutkimus. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 170–187.
- Heinonen, S-L. & Suojala, M. Lapsi elää satua. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous: 4–8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn lektura, 144–156.
- Helenius, A. & Lummelahti, L. 2014. Leikin käsikirja. 2. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Hemminki, A. 2010. Kertomuksia avioerosta ja parisuhteen päättymisestä: suomalainen eropuhe pohjalaisten kirjoituksissa ja naistenlehdissä. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. [Viitattu 22.3.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5156-6>
- Hermanson, E. 10.5.2019. Leikki on lapsen työtä. [Verkkoartikkeli]. Duodecim terveyskirjasto. [Viitattu 4.1.2021]. Saatavana: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00304
- Hiltunen, S. 2018. Ensimmäisen luokan oppilaiden käsitykset leikistä heidän kertomissaan saduissa. [Verkkojulkaisu]. Oulu: Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta, luokanopettajan koulutus. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 21.1.2021] Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201805101721>
- Hintikka, M. 2004. Leikki on lapsen elämää. Teoksessa: M. Hintikka, A. Helenius & L. Vähänen (toim.) Leikistä totta: omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi, 8–32.
- Hintikka, M. 2011. Leikkiminen on lapsen tapa elää, kasvaa ja oppia. Teoksessa: T. Jantunen & E. Ojanen (toim.) Sydämen sivistys: kasvatuksen ytimessä. Helsinki: Aurinko Kustannus, 145–165.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holko, J., Korpela, M. & Mustajärvi, L. 2018. ”Sitten kana mietti päänsä puhki, miten voisi auttaa”: arvojen rehellisyys, auttavaisuus ja kohteliaisuus käsittely lasten kanssa sadutusmenetelmän avulla. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 27.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018120319713>
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2010. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa: H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 94–113.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. 2012. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). [Viitattu 2.3.2021]. Saatavana: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Hänninen, V. 1999. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hänninen, V. 2002. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 31.3.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-5597-5>
- Hänninen, V. 2018. Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa: R. Valli (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 188–208.

- Jantunen, T. 2007. Satu kasvattaa: Topeliuksen sadut ja kasvatustietäily. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jantunen, T., Suutarla, S. & Heino N. 2019. Leikin taikaa: miksi leikki on niin tärkeää? Helsinki: Into.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 2000. Alle kouluikäisen lapsen maailma. 3. p. Jyväskylä: Gummerus.
- Juusola, M. 4.8.2020. Asiantuntija huolissaan: Katoaako syvä leikki lapsilta? [Verkkotietoli]. Kaksplus. [Viitattu 21.1.2021]. Saatavana: <https://kaksplus.fi/lifestyle/hyva-olo/asiantuntija-huolissaan-katoaako-syva-leikki-lapsilta/>
- Kalliala, M. 2003. Korvaamaton leikki. Teoksessa: J. Sinkkonen (toim.) Pesästä lentoon: kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 184–209.
- Kalliala, M. 2009. Kato mua!: kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.
- Karimäki, R. 2004. Tarinat lasten leikeissä. [Verkkotietoli]. Elore 11 (1). [Viitattu 25.1.2021]. Saatavana: <https://doi.org/10.30666/elore.78440>
- Karimäki, R. 2008. Näkökulmia 2000-luvun suomalaiseen lapsuuteen. [Verkkotietoli]. Elore 15 (1). [Viitattu 12.1.2021]. Saatavana: <https://doi.org/10.30666/elore.78709>
- Karlsson, L. & Riihelä, M. 2012. Sadutusmenetelmä – kohtaamista ja aineiston tuottamista. Teoksessa: L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 169–195.
- Karlsson, L. & Riihelä, M. 24.10.2004. Ajattelu alkaa ihmetyksestä: Ryhmytyöstä yhteistoinnilliseen oppimiseen. [Verkkotietoli]. 4.korj.p. Helsinki: VAPK-kustannus. [Viitattu 21.1.2021]. Saatavana: http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Karlsson_Riihelä_Ajattelu_alkaa.pdf
- Karlsson, L. 2006. Lapsitiedosta lasten omaan tietoon ja kulttuuriin. Teoksessa: L. Karlsson (toim.) Lapset kertovat... Helsinki: Stakes. Työpapereita 9/2006, 8–17.
- Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa: L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 17–63.

- Karlsson, L. 2014. Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, L. 3.9.2019. Sadutus pähkinänkuoressa. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.1.2021]. Saatavana: <http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutusohje.htm>
- Kauppinen, R., Sommers-Piironen, J., Vainio, J., Mäkelä, P., Vilmilä, F. & Kataja, E. 2005. Lapsen ääni -tarina minulta. [Verkkojulkaisu]. Pelastakaa Lapset ry. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana: https://frantic.s3.eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalap-set/2016/02/01153245/lapsen_aani_tarina-minulta_web-161111.pdf
- Kudriavtsev, V. T. 2001. The Productive Power of a Child's Imagination. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Russian & East European Psychology, 39 (2), 6–29. [Viitattu 24.1.2021]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Latham, G. & Ewing, R. 2018. Children's images of imagination: The language of drawings. [Verkkolehtiartikkeli]. Australian Journal of Language & Literacy 41 (2), 71–81. [Viitattu 6.10.2020]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Opetushallitus. Ei päiväystä. Mitä on varhaiskasvatus? [Verkkosivu]. [Viitattu 22.1.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- Paju, E. 2004. Lasten omat tarinat – toden, sadun ja vuorovaikutuksen leikkiä. Teoksessa: L. Piironen (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 202–210.
- Palovaara, P. & Rajaniemi, H. 2013. Kuin olisi itse taiteilija: Lastenkulttuurin edistäminen päiväkodissa sadutuksen keinoin. [Verkkojulkaisu]. Pieksämäki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 27.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013112117722>
- Riihelä, M. 2004. Saduttamalla jakamiseen. Teoksessa: L. Piironen (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 188–199.
- Riihelä, M. 2012. Kertominen on lapselle sanallista leikkiä. Teoksessa: L. Karlsson & R. Karimäki (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 197–233.
- Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino, 48–55.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI- henkilöstölle. [Verkkojulkaisu]. Turku: Turun

ammattikorkeakoulu. [Viitattu 23.3.2021]. Saatavana: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Sarmavuori, K. 2011. Opi ja ohjaa lukemista. Helsinki: Avain.

Seinäjoen Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma Meirän VaSu. 2017. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 28.10.2020]. Saatavana: https://www.seinajoki.fi/material/attachments/seinajokifi/paivahoitojakoulutus/varhaskasvatus/varhaiskasvatuksenlomakkeet/r11ju2jVb/Seinajoen_kaupungin_varhaiskasvatussuunnitelma_Meir_n_vasu_2017.pdf

Smith, P. 2009. Children and Play: Understanding Children's Worlds. [Verkkokirja]. John Wiley & Sons. [Viitattu 6.1.2020]. Saatavana ProQuest Ebook Central –palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). 29.9.2020. Varhaiskasvatus 2019. [Verkkosivu]. [Viitattu 22.1.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/varhaiskasvatus>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon. 3. korj.p. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uud. laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

UNICEF. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 11.1.2021]. Saatavana: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Varhaiskasvatuksen opettajien liitto. 2020. Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettiset ohjeet. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: PunaMusta. [Viitattu 22.1.2021]. Saatavana: https://www.vol.fi/uploads/2020/09/6a555d2b-ammattieettiset-ohjeet_1.painos_low.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2018. [Verkkojulkaisu]. Opetushallitus. Helsinki: PunaMusta. [Viitattu 26.10.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten keskus.

Vena, P. 2019. Luovuus ja leikki: Päiväkotikäisten lasten leikki luovuuden kenttänä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta, Käyttätymistieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 25.1.2021]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201906142934>

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vuorisalo, M. 2009. Ken leikkiin ryhtyy – Leikki lasten välisenä sosiaalisena ilmiönä päiväkodissa. Teoksessa: L. Alanen & K. Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 156–181.

Vygotsky, L. 2004. Imagination and Creativity in Childhood. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Russian & East European Psychology 42 (1), 7–97. [Viitattu 6.10.2020]. Saatavana Ebsco Academic Search Elite -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

LIITTEET

Liite 1. Sadutustilanteissa käytetty lomake

Liite 2. Tutkimuslupalomake lasten vanhemmille

Liite 1.Sadutustilanteissa käytetty lomake

Lapsen nimi ja ikä:

“Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.”

Miltä sadutus tuntui?

Tarinatyyppi ja tarinankerronnan elementit:

Havainnot sadutustilanteesta:

Liite 2. Tutkimuslupalomake lasten vanhemmille

Hei (ryhmän nimi) lasten vanhemmat!

21.1.2021

Olen sosionomiopiskelija Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Suoritan opinnoissani varhaiskasvatuksen opettajan opinnot ja teen tällä hetkellä opinnäytetyötäni varhaiskasvatukseen liittyen. Opinnäytetyöni aihe on Mielikuvitus leikin lähtökohtana: lapsen maailman ymmärtäminen sadutusmenetelmän avulla. Opinnäytetyöni tarkoitus on saada tietoa lasten mielikuvituksesta ja lasten maailmasta, jotta aikuisten olisi helpompi ymmärtää lapsia sekä heidän näkökulmaansa ja ajatuksiaan ympäröivästä maailmasta. Opinnäytetyöni on lapsilähtöinen, eli lapset saavat äänensä kuuluviin. Tavoitteenani on saduttaa (ryhmän nimi) 3–5-vuotiaita lapsia ja halutessaan lapset saavat piirtää sadustaan. Lopuksi kysyn lapsilta miltä sadutus tuntui. Satuja tai piirroksia tullaan käyttämään opinnäytetyön aineistona. Sadutusmenetelmässä saduttaja kehottaa lasta kertomaan sadun:

”Kerro satu (tai tarina), sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.”

Opinnäytetyön tekemiseen minulle on myönnetty tutkimuslupa Seinäjoen kaupungilta. Tutkimuksessa noudatetaan eettisiä periaatteita ja lasten anonymiteetti säilytetään. Opinnäytetyössä ei kerrota päiväkodin tai lapsiryhmän nimeä tai lapsen nimeä. Satujen yhteydessä mainitaan ainoastaan lapsen sukupuoli ja ikä. Opinnäytetyön valmistuttua kerätty aineisto tuhoetaan, ettei se joutuisi väärin käsiin. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Opinnäytetyöstä on halutessanne nähtävissä myös tietosuojaseloste. Tällä lomakkeella pyydän lupaa lapsenne osallistumisesta sadutukseen ja sen pohjalta syntyneen sadun ja mahdollisen piirroksen käyttämiseen opinnäytetyössäni. Palautattehan lomakkeen mahdollisimman nopeasti päiväkodille, viimeistään 3.2.2021. Kiitos!

Lapsen nimi: _____

☐

Lapsi saa osallistua opinnäytetyöhön

☐

Lapsi ei saa osallistua opinnäytetyöhön

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys:

Ystävällisin terveisin, Noora Hakala

(Lisätietoja opinnäytetyöstä voitte pyytää sähköpostitse [noora.hakala\(at\)seamk.fi](mailto:noora.hakala(at)seamk.fi))